

Αναθεωρημένη Έκδοση

Διαχείριση Νεκρών μετά από καταστροφές:

Εγχειρίδιο Πεδίου για τα σώματα Άμεσης Επέμβασης
Δεύτερη Έκδοση

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΝΕΚΡΩΝ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΕΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΑΜΕΣΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

Συντάκτες:

Stephen Cordner

Καθηγητής Ιατροδικαστικής, Πανεπιστήμιο Monash και Ινστιτούτο Ιατροδικαστικής της Βικτώρια

Rudi Coninx

Πρόγραμμα Έκτακτης Ανάγκης στον Τομέα της Υγείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

Hy0-Jeong Kim

Πρόγραμμα Έκτακτης Ανάγκης στον Τομέα της Υγείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας

Dana van Alphen

Ετοιμότητα και Αντιμετώπιση Καταστροφών, Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας

Morris Tidball-Binz

Επικεφαλής Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών, Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού

Γενεύη, 2019

PAHO HQ Library Cataloguing-in-Publication Data

Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας

Διαχείριση Νεκρών Μετά από Καταστροφές: Εγχειρίδιο Πεδίου για τα Σώματα Άμεσης Επέμβασης. Δεύτερη (αναθεωρημένη) Έκδοση. Ουάσιγκτον Π.Κ.: PAHO, 2016.

1. ΣΟΡΟΙ.
2. ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ.
3. ΕΚΤΑΚΤΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ.
4. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ.
5. ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ.

ISBN: 978-2-940396-76-4

(Ταξινόμηση σύμφωνα με την Εθνική Ιατρική Βιβλιοθήκη των ΗΠΑ/NLM Classification: WA 295)

© Pan American Health Organization, 2016

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Οι δημοσιεύσεις του Παναμερικανικού Οργανισμού Υγείας (PAHO) διατίθενται στην ιστοσελίδα του PAHO (www.paho.org). Αιτήσεις για άδεια αναπαραγωγής ή μετάφρασης δημοσιεύσεων του PAHO θα πρέπει να απευθύνονται στο Πρόγραμμα Εκδόσεων (Publications Program) μέσω της ιστοσελίδας του PAHO (www.paho.org/permissions).

Τα πνευματικά δικαιώματα των δημοσιεύσεων του Παναμερικανικού Οργανισμού Υγείας προστατεύονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου 2 της Παγκόσμιας Σύμβασης για τα Πνευματικά Δικαιώματα. Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Οι όροι που χρησιμοποιούνται και ο τρόπος παρουσίασης του υλικού στην παρούσα έκδοση δε συνεπάγονται την έκφραση οποιασδήποτε γνώμης από πλευράς της Γραμματείας του Παναμερικανικού Οργανισμού Υγείας όσον αφορά το κύρος οποιασδήποτε χώρας, επικράτειας, πόλης, ή περιοχής, ή των αρχών αυτών, ούτε όσον αφορά τον ορισμό των συνόρων ή ορίων τους. Οι διάστικτες ή διακεκομμένες γραμμές στους χάρτες αναπαριστούν κατά προσέγγιση τα σύνορά τους, ως προς τα οποία μπορεί να μην υπάρχει πλήρης συμφωνία.

Οι αναφορές σε συγκεκριμένες εταιρείες ή σε συγκεκριμένα προϊόντα κατασκευαστών δεν υπονοούν την προώθηση ή σύσταση αυτών ως προτιμότερα από άλλα παρόμοια που δεν αναφέρονται από πλευράς του Παναμερικανικού Οργανισμού Υγείας. Εξαιρώντας τυχόντα λάθη και παραλείψεις, οι ονομασίες των ιδιοσκευασμάτων διακρίνονται από τη χρήση κεφαλαίου αρχικού γράμματος κατά τη γραφή τους.

Ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας έλαβε όλες τις εύλογες προφυλάξεις ώστε να επιβεβαιώσει τις πληροφορίες που εμπεριέχονται στην παρούσα έκδοση. Ωστόσο, το δημοσιευμένο υλικό διανέμεται χωρίς να συνοδεύεται από κάποια εγγύηση, είτε ρητή είτε υπονοούμενη. Ο κάθε αναγνώστης είναι υπεύθυνος για τον τρόπο ερμηνείας και χρήσης του υλικού από μέρους του. Ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας δε φέρει σε καμία περίπτωση ευθύνη για τυχόν βλάβες που μπορεί να προκύψουν από τη χρήση του υλικού.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι φυσικές καταστροφές μπορεί να έχουν βαρύτερες συνέπειες, προκαλώντας σημαντικό αριθμό θανάτων και υπερφορτώνοντας τις τοπικές υπηρεσίες άμεσης επέμβασης, ή ακόμα και αυτές της ευρύτερης περιοχής. Οι τοπικοί οργανισμοί και κοινότητες είναι συνήθως οι πρώτοι που ανταποκρίνονται σε μια καταστροφή, συμπεριλαμβανομένων της διάσωσης και της φροντίδας των επιζώντων και της διαχείρισης των νεκρών.

Η ανθρωπιστική κοινότητα αναγνωρίζει ότι η ορθή διαχείριση των νεκρών αποτελεί βασικό στοιχείο της ανταπόκρισης σε μια καταστροφή, μαζί με τον εντοπισμό και τη φροντίδα των επιζώντων και την παροχή βασικών υπηρεσιών. Οι εμπειρίες από γεγονότα όπως το Τσουνάμι του Ινδικού Ωκεανού το 2004 και ο Τυφώνας Haiyan στις Φιλιππίνες το 2013 επιβεβαιώνουν ότι τα σώματα άμεσης επέμβασης (first responders)– συμπεριλαμβανομένων και των κατοίκων της περιοχής και των εθελοντών – παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση των σορών των θυμάτων.

Τα σώματα άμεσης επέμβασης, όπου και αν βρίσκονται στον κόσμο, χρειάζονται απλές, πρακτικές, και ευκολονόητες οδηγίες, διασφαλίζοντας έτσι ότι θα μπορέσουν να φέρουν εις πέρας το έργο τους σωστά και αξιοπρεπώς. Αυτό περιλαμβάνει και το ότι θα ακολουθήσουν τις απαραίτητες διαδικασίες ώστε να βοηθήσουν το μελλοντικό έργο των ιατροδικαστικών αρχών και των ερευνητών στην αναγνώριση και ταυτοποίηση των σορών και στη διευκρίνιση της τύχης των αγνοουμένων. Αυτού του είδους η καθοδήγηση είναι απαραίτητη και ως προς την κατάλληλη προετοιμασία για τυχούσες μελλοντικές καταστροφές.

Η πρώτη έκδοση του παρόντος εγχειριδίου εκδόθηκε το 2006 για να καλύψει ακριβώς αυτές τις ανάγκες. Αποτέλεσε ένα σημαντικό πρακτικό βήμα προς τη βελτίωση της διαχείρισης των νεκρών σε περιπτώσεις καταστροφών, προάγοντας την κατανόηση των λόγων για τους οποίους η σωστή και αξιοπρεπής διαχείριση των νεκρών σε περιπτώσεις καταστροφών είναι σημαντική, και βοηθώντας τους ανθρώπους να αναγνωρίσουν τη σημασία του ρόλου των σωμάτων άμεσης επέμβασης σε αυτό το έργο.¹

Έκτοτε, το εγχειρίδιο έχει σταθερή ζήτηση παγκοσμίως. Είναι πλέον διαθέσιμο σε αρκετές γλώσσες, και έχει αποδείξει τη χρησιμότητά του σε μεγάλες καταστροφές και περιπτώσεις μαζικών απωλειών ανά τον κόσμο. Έχει αποτελέσει πηγή αναφοράς για πολλά σχέδια αντιμετώπισης μαζικών απωλειών. Παρόλο που σχεδιάστηκε και συντάχθηκε για πεδία όπου οι ιατροδικαστικές υπηρεσίες είναι ελάχιστες ή ακόμα και ανύπαρκτες, βρήκε μεγάλη απήχηση, και ως βοήθημα για ετοιμότητα σε καταστροφές, και σε χώρες με καλά εφοδιασμένες και υψηλά αναπτυγμένες ιατροδικαστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες αντιμετώπισης καταστροφών. Μπορεί να χρειαστούν μέρες ώσπου να μπορέσουν οι ειδικοί να φτάσουν

στις πληγείσες περιοχές. Το έργο των σωμάτων άμεσης επέμβασης, όπως ορίζεται και παρουσιάζεται στο παρόν εγχειρίδιο, κάνει το έργο των ειδικών πιο αποτελεσματικό.

Η χρήση του εγχειριδίου και η εφαρμογή των συστάσεών του έχουν δώσει σημαντικά μαθήματα. Η χρησιμότητα και η καταλληλότητά του έχουν επιβεβαιωθεί, αλλά οι επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα της διαχείρισης μαζικών απωλειών υπέδειξε πως η ενημέρωσή του ήταν απαραίτητη.

Οι εργασίες για την ενημέρωση του εγχειριδίου, ξεκίνησαν το 2015 από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού. Η Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, και ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας έπαιξαν και πάλι σημαντικό ρόλο στην αναθεώρηση του εγχειριδίου, καθώς επίσης σημαντική ήταν και η συμβολή της Interpol ώστε να εξασφαλισθεί ότι όλα τα εγχειρίδια επί της διαχείρισης νεκρών βρίσκονταν σε συμφωνία. Ο Καθηγητής Stephen Cordner, του Ινστιτούτου Ιατροδικαστικής της Βικτώρια, ανέλαβε την επίβλεψη της σύνταξης και επιμέλειας αυτής της δεύτερης έκδοσης.

Η νέα αυτή έκδοση του εγχειριδίου διατηρεί το πνεύμα και το σκοπό της πρωτότυπης έκδοσης και αναγνωρίζει τη σημαντική συνεισφορά των σωμάτων άμεσης επέμβασης στη διαχείριση των νεκρών σε περιπτώσεις καταστροφών. Το εγχειρίδιο προσφέρει απλές, πρακτικές, και χρήσιμες οδηγίες σε αυτό το δύσκολο, μα τόσο σημαντικό έργο.

Dr. Peter Salama
*Εκτελεστικός Διευθυντής
Πρόγραμμα Έκτακτης Ανάγκης
στον Τομέα της Υγείας
Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας*

Mr. Yves Daccord
*Γενικός Διευθυντής
Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού*

Dr. Carissa F. Etienne
*Διευθύντρια
Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας*

Mr. Elhadj As Sy
*Γενικός Γραμματέας
Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού
και της Ερυθράς Ημισελήνου*

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Marc Bollman	Ιατροδικαστής, Πανεπιστημιακό Κέντρο Ιατροδικαστικής Romand (Centre Universitaire Romand de Médecine Légale), και μέλος της Ελβετικής Ομάδας Ταυτοποίησης Θυμάτων Καταστροφών (DVI)
Rudi Coninx	Πρόγραμμα Έκτακτης Ανάγκης στον Τομέα της Υγείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Γενεύη, Ελβετία
Stephen Cordner	Καθηγητής Ιατροδικαστικής, Πανεπιστήμιο Monash, και Επικεφαλής Διεθνών Προγραμμάτων, Ινστιτούτο Ιατροδικαστικής της Βικτώρια, Μελβούρνη, Αυστραλία
Simon Djidrovski	Συντονιστής της Ευρωπαϊκής Εποπτείας περί Προστασίας Δεδομένων και Ταυτοποίησης Θυμάτων Καταστροφών (EDPS/DVI), Γενική Γραμματεία της INTERPOL, Λυόν, Γαλλία
Eric Dykes	Καθηγητής Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών, Narvik University College, Νορβηγία, και Επίτιμος Πρόεδρος του Ινστιτούτου Πολιτικής Προστασίας και Διαχείρισης Εκτάκτων Αναγκών, Ηνωμένο Βασίλειο
Serge Eko	Ιατροδικαστής, Μονάδα Ταυτοποίησης Θυμάτων Καταστροφών (DVI), Γενική Γραμματεία της INTERPOL, Λυόν, Γαλλία
Oran Finegan	Αναπληρωτής Διευθυντής των Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών, Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Γενεύη, Ελβετία
William Goodwin	Σχολή Ιατροδικαστικών και Εφαρμοσμένων Επιστημών, Πανεπιστήμιο του Κεντρικού Λάνκασαϊρ (University of Central Lancashire), Ηνωμένο Βασίλειο
Hyo-Jeong Kim	Πρόγραμμα Έκτακτης Ανάγκης στον Τομέα της Υγείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Γενεύη, Ελβετία

Maria Mikellide	Συντονιστής Ιατροδικαστικών Θεμάτων, Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Μπακού, Αζερμπαϊτζάν
Pierre Perich	Ιατροδικαστής, Νοσοκομείο Timone (Hôpital de la Timone), Μασσαλία, Γαλλία
Jose Luis Prieto	Ιατροδικαστής, Ιατροδικαστικό Ινστιτούτο της Κοινότητας της Μαδρίτης (Medico-Legal Institute of the Community of Madrid), Ισπανία
Morris Tidball-Binz	Επικεφαλής Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών, Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Γενεύη, Ελβετία
Dana Van Alphen	Ετοιμότητα και Αντιμετώπιση Καταστροφών, Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας, Μπαρμίνγχαμ
Duarte Nuno Vieira	Επικεφαλής του Τμήματος Ιατροδικαστικής και Πρύτανης της Ιατρικής Σχολής, Πανεπιστήμιο της Κόϊμπρα (University of Coimbra), Πορτογαλία

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	III
Συνεργάτες.....	V
1. Εισαγωγή	1
2. Σχεδιασμός και συντονισμός.....	3
3. Υγεία και ασφάλεια – συμπεριλαμβανομένου και του κινδύνου μετάδοσης μολυσματικών νόσων από τις σορούς.....	9
4. Ορισμός ενός μοναδικού κωδικού αναφοράς για κάθε σορό	13
5. Λήψη φωτογραφιών και καταγραφή δεδομένων από την εξέταση των σορών	15
6. Περισυλλογή των σορών.....	21
7. Προσωρινή φύλαξη των σορών	25
8. Ανιχνεύσιμη μακροπρόθεσμη φύλαξη και ταφή των σορών.....	29
9. Παροχή υποστήριξης στην οικογένεια και τους συγγενείς.....	33
10. Συλλογή και διαχείριση των πληροφοριών σχετικά με τους αγνοούμενους (συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θεωρούνται νεκροί).....	35
11. Επικοινωνία με τις οικογένειες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης	39
12. Συχνές Ερωτήσεις (FAQ).....	43
Παράρτημα 1 Έντυπο καταγραφής στοιχείων από τη σορό.....	50
Παράρτημα 2 Έντυπο καταγραφής στοιχείων αγνοούμενου ατόμου	54

Παράρτημα 3	Ετικέτα για την επισήμανση των σορών με μοναδικό κωδικό αναφοράς και έντυπο παράδοσης-παραλαβής (chain of custody).....	59
Παράρτημα 4	Κατάλογος ενεργειών για περιπτώσεις μαζικών απωλειών.....	60
Παράρτημα 5	Διάγραμμα ροής του σχεδίου συντονισμού περί της διαχείρισης των νεκρών: ένα παράδειγμα.....	66
Παράρτημα 6	Διαχείριση των σορών ατόμων που απεβίωσαν λόγω επιδημίας μολυσματικής νόσου	67
Παράρτημα 7	Νεκροταφεία.....	72
Παράρτημα 8	Διαδικασίες που διευκολύνουν τη χρήση της ανάλυσης DNA σε περιπτώσεις καταστροφών με μαζικές απώλειες.....	74
Παράρτημα 9	Η διαχείριση σορών αλλοδαπών σε περιπτώσεις καταστροφών με μαζικές απώλειες....	76
Παράρτημα 10	Σχετικές δημοσιεύσεις	77
Παράρτημα 11	Διεθνείς οργανισμοί	79

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν εγχειρίδιο έχει δύο στόχους: πρώτον, την προώθηση της σωστής και αξιοπρεπούς διαχείρισης των νεκρών, και δεύτερον τη διευκόλυνση της ταυτοποίησης τους. Έπειτα από κάποια καταστροφή, ιδιαίτερα αν είναι μεγάλης κλίμακας, την περισυλλογή και άμεση διαχείριση των νεκρών αναλαμβάνουν οι τοπικές αρχές, οργανισμοί και κοινότητες, κάτοικοι και εθελοντές. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ειδικοί δικαστικοί πραγματογνώμονες μπορεί να μη φτάσουν στο σημείο της καταστροφής για μέρες, ή και περισσότερο, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, μπορεί να μην υπάρχουν καν τέτοιου είδους ειδικοί. Συνεπώς, το εγχειρίδιο αυτό επικεντρώνεται στις πρακτικές συστάσεις προς όσους βρίσκονται στο σημείο ή έχουν τη δυνατότητα άμεσης επέμβασης έπειτα από μια καταστροφή – δηλαδή τα σώματα άμεσης επέμβασης.

Το πρώτο καθήκον των σωμάτων άμεσης επέμβασης όσον αφορά τη διαχείριση των νεκρών είναι η προστασία της αξιοπρέπειάς τους. Η σωστή περισυλλογή των σορών περιλαμβάνει:

- ♦ τον ορισμό ενός μοναδικού κωδικού αναφοράς για κάθε σορό
- ♦ τη φωτογράφιση και καταγραφή δεδομένων από κάθε σορό το ταχύτερο δυνατόν
- ♦ την τοποθέτηση κάθε σορού σε ειδικό σάκο περισυλλογής πτωμάτων, και
- ♦ τη σωστή προσωρινή φύλαξη των σορών.

Αυτά τα βήματα κατά την αρχική διαχείριση των νεκρών προστατεύουν την αξιοπρέπειά τους. Επίσης διασφαλίζουν την ανιχνευσιμότητα των σορών, ώστε να μην χαθούν τα ίχνη τους. Ωστόσο, περαιτέρω ενέργειες χρειάζονται για να ταυτοποιηθούν οι νεκροί:

- ♦ πρέπει να δημιουργηθεί μια λίστα αγνοουμένων, και
- ♦ πρέπει να συγκεντρωθούν πληροφορίες για τα άτομα στη λίστα αυτή.

Εφόσον έχουν ακολουθηθεί όλα αυτά τα βήματα, έχουν πλέον τεθεί οι βάσεις για να μπορέσουν στη συνέχεια οι ειδικοί δικαστικοί πραγματογνώμονες να ταυτοποιήσουν τις σορούς. Η εφαρμογή όλων αυτών των μέτρων σε πρώιμο στάδιο αυξάνει επίσης τον αριθμό των ταυτοποιημένων σορών ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν είναι δυνατή η ανταπόκριση των ειδικών. Η σωστή διαχείριση των νεκρών περιλαμβάνει επίσης την κατανόηση και υποστήριξη των οικογενειών, φίλων, και κοινοτήτων τους που πενθούν.

Το εγχειρίδιο δεν παρέχει ένα εκτενές πλαίσιο ιατροδικαστικής διερεύνησης και δεν αντικαθιστά την αναγκαιότητα της εξειδικευμένης ιατροδικαστικής ταυτοποίησης των θυμάτων. Ωστόσο, αν δεν ακολουθηθούν οι συστάσεις που περιέχονται στο εγχειρίδιο, δε θα μπορέσει να πραγματοποιηθεί η

ταυτοποίηση μεγάλου αριθμού σορών. Για παράδειγμα, πολύς κόσμος πιστεύει ότι αρκεί η τεχνολογία DNA από μόνη της για την ταυτοποίηση, αλλά η αλήθεια είναι πως είναι απαραίτητη η εφαρμογή όλων των εισηγήσεων του εγχειριδίου προτού να μπορέσει να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά **οποιαδήποτε** μέθοδος μοναδικής ταυτοποίησης (είτε είναι δακτυλικά αποτυπώματα, DNA, ή εξέταση της οδοντοστοιχίας) έπειτα από κάποια καταστροφή (βλ. Παράρτημα 8).

Άμεσα μετά από μια καταστροφή, ο χρόνος που υπάρχει είναι ελάχιστος προκειμένου να διαβάσει κάποιος οποιεσδήποτε οδηγίες, οπότε το παρόν εγχειρίδιο αφιερώνει από ένα κεφάλαιο σε κάθε βασική εργασία και χρησιμοποιεί επιγραμματικές αναφορές προς χάριν συντομίας και σαφήνειας. Οι τοπικοί συντονιστές μπορούν εύκολα να αντιγράψουν και να διανείμουν τα σχετικά κεφάλαια στα άτομα που έχουν αναλάβει κάποια συγκεκριμένη εργασία, όπως για παράδειγμα την περισυλλογή των σορών.

Το εγχειρίδιο περιλαμβάνει επίσης υλικό που βοηθάει τους υπεύθυνους σχεδιασμού και διαχείρισης να προετοιμαστούν για μελλοντικές καταστροφές και να εκπαιδεύσουν τα σώματα άμεσης επέμβασης.

Ανακεφαλαιώνοντας, το παρόν εγχειρίδιο παρουσιάζει την ορθή και άμεση ανταπόκριση ως προς τη διαχείριση των νεκρών μετά από μια καταστροφή. Η εν λόγω ανταπόκριση θα πρέπει να:

- * σέβεται την αξιοπρέπεια των νεκρών,
- * σέβεται τα άτομα που πενθούν,
- * είναι ρεαλιστική ως προς τους περιορισμούς σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό και ανθρώπινο δυναμικό
- * είναι όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματική ως προς τη διασφάλιση της ανιχνευσιμότητας και της ταυτοποίησης των νεκρών,
- * αποτελεί προετοιμασία για το επόμενο απαραίτητο βήμα, δηλαδή τη σωστή και επιστημονική ταυτοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων μη ταυτοποιημένων νεκρών. Το βήμα αυτό περιλαμβάνει τη συμβολή ειδικών δικαστικών πραγματογνωμόνων, οι οποίοι θα βασιστούν στο έργο των σωμάτων άμεσης επέμβασης που προηγήθηκε.

Η διάρκεια και το μέγεθος της άμεσης ανταπόκρισης εξαρτώνται από το μέγεθος, το πλαίσιο, και το είδος της καταστροφής. Η στενή επικοινωνία και ο συντονισμός μεταξύ όλων των υπευθύνων για την άμεση ανταπόκριση σε περιπτώσεις καταστροφών – π.χ. σώματα άμεσης επέμβασης, διεθνείς οργανισμοί όπως η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO), τα Ηνωμένα Έθνη (UN) – και των υπευθύνων για την ταυτοποίηση θυμάτων καταστροφών (DVI)² (συνήθως η αστυνομία και οι ειδικοί δικαστικοί πραγματογνώμονες που εφαρμόζουν τις αρχές ταυτοποίησης θυμάτων καταστροφών (DVI) της Interpol) είναι επιβεβλημένα και θα πρέπει να επιδιώκονται το συντομότερο δυνατόν – ιδανικά πριν καν λάβει χώρα κάποια καταστροφή.

Αν εφαρμοστεί αυτή η προσέγγιση, τότε μπορεί να πραγματοποιηθεί μια σωστή, σταδιακή ανταπόκριση για την ταυτοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων νεκρών.

Στο εγχειρίδιο χρησιμοποιούνται οι όροι “τα πτώματα”, “οι σοροί” ή “οι νεκροί” αντί του πιο τεχνικά σωστού όρου “ανθρώπινα υπολείμματα”, επειδή αποτελούν πιο ξεκάθαρους όρους για τους αναγνώστες. Ο όρος “σωματικό μέλος” χρησιμοποιείται για να περιγράψει ιστό που είναι σαφώς ανθρώπινος, αλλά δεν είναι ακέραιο σώμα. Τα μέλη αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο όπως και ένα ακέραιο σώμα.

2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Στόχοι

1. Η προώθηση της αποτελεσματικής καθοδήγησης και του συντονισμού ανάμεσα στις διάφορες υπηρεσίες ώστε να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν την επέμβαση.
2. Η διασφάλιση της αποτελεσματικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων για τη διαχείριση των σορών.

Επισκόπηση

1. Θα πρέπει να υπάρχουν σχέδια διαχείρισης καταστροφών εκ των προτέρων (βλ. Παράρτημα 4).
2. Τα σχέδια αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν ειδικές ρυθμίσεις για τους νεκρούς (π.χ. βλ. Παράρτημα 5), οι οποίες θα πρέπει να τίθενται σε εφαρμογή από τα σώματα άμεσης επέμβασης:
 - * Ο σχεδιασμός θα πρέπει να είναι πρωτοβουλία των ανωτέρων στελεχών της διαχείρισης καταστροφών, υπηρεσιών υγείας, ή αστυνομικών αρχών που είναι υπεύθυνοι για το σχεδιασμό σε περιπτώσεις καταστροφών, ή του υπεύθυνου ιατροδικαστικής.
 - * Οι ειδικές ρυθμίσεις θα πρέπει να αναπτύσσονται σε συνεργασία με την αστυνομία, τους θρησκευτικούς εκπροσώπους, την κυβέρνηση (συμπεριλαμβανομένου του Υπουργείου Υγείας), τις τοπικές αρχές, τον τομέα του εθελοντισμού (συμπεριλαμβανομένων του Ερυθρού Σταυρού/της Ερυθράς Ημισελήνου), και τους ειδικούς.
 - * Οι ειδικές ρυθμίσεις θα πρέπει να εναρμονίζονται με τους ήδη υπάρχοντες μηχανισμούς συντονισμού στο πεδίο.
 - * Ο συντονισμός είναι απαραίτητος σε πολλαπλά επίπεδα: τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές.
 - * Στις περιπτώσεις ανθρωπιστικών κρίσεων, η διεθνής παροχή βοήθειας οργανώνεται σε ομάδες³, και η ομάδα της υγείας είναι αυτή που είναι πιθανότερο να αναλάβει τη διαχείριση των νεκρών, σε συντονισμό με άλλες σχετικές ομάδες.
3. Ως προς την ορθή ανταπόκριση, ο συντονισμός εκ των προτέρων είναι ζωτικής σημασίας για:
 - * την εκτίμηση της κλίμακας και του εύρους της ανταπόκρισης που χρειάζεται,
 - * τον εντοπισμό των απαραίτητων πόρων (π.χ. ιατροδικαστικές ομάδες, νεκροτομεία/χώρους φύλαξης πτωμάτων, ειδικούς σάκους για πτώματα, κλπ.),
 - * τη συνεργασία με την περιφερειακή/εθνική υπηρεσία που είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των νεκρών,
 - * την εφαρμογή του σχεδίου δράσης για τη διαχείριση των νεκρών και των οικογενειών τους,

- ★ τη συγκέντρωση και διαχείριση των πληροφοριών σχετικά με τους νεκρούς και τους αγνοούμενους ή αυτούς που θεωρούνται νεκροί, και την καταγραφή των πληροφοριών περί των αγνοουμένων στο Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων Αγνοουμένου (Παράρτημα 2),
- ★ την κοινοποίηση των ορθών πληροφοριών στις οικογένειες και τις κοινότητες ως προς τη διαχείριση και ταυτοποίηση των νεκρών,
- ★ τη διασφάλιση ότι ακολουθούνται οι σωστές πολιτισμικές πρακτικές όσον αφορά τη διαχείριση των νεκρών, συμπεριλαμβανομένων και της προσωρινής φύλαξής τους ή της ταφής τους.

Ο σχεδιασμός και ο συντονισμός θα πρέπει να προβλέπουν και τον απαραίτητο εξοπλισμό για τα σώματα άμεσης επέμβασης. Το Πλαίσιο 1 περιλαμβάνει τον εξοπλισμό που είναι απαραίτητος – ο οποίος σημειώνεται με αστερίσκο (*) – και τον εξοπλισμό που θεωρείται επιθυμητός.

Πλαίσιο 1. Εξοπλισμός για την περισυλλογή των σορών

Προστατευτικός εξοπλισμός:

1. Αδιάβροχες ποδιές*
2. Ολόσωμες φόρμες μιας χρήσης: κατά προτίμηση στα μεγέθη XXL, XL, και L
3. Προστασία ματιών (δηλ. ειδικά προστατευτικά γυαλιά)
4. Γάντια προστασίας (βαρέων εργασιών και νεκροτομείου, μεγάλα μεγέθη)*
5. Λαστιχένιες μπότες (που μπορούν να πλυθούν)*
6. Μάσκες (χειρουργικές μιας χρήσης)
7. Μάσκες (προστασία από χημικά/αναθυμιάσεις) + εφόδια (π.χ. φίλτρα/περιέκτες)
8. Εντομοαπωθητικό
9. Αντηλιακό
10. Απολυμαντικά χεριών και επιφανειών (σαπούνι, υγρό)*
11. Υγρά μαντηλάκια
12. Κουτί πρώτων βοηθειών*

Εξοπλισμός περισυλλογής, μεταφοράς, και φύλαξης:

1. Ειδικό σάκοι περισυλλογής πτωμάτων (σάκοι μεταφοράς με χερούλια)*
2. Φορείο/α
3. Λευκά σεντόνια
4. Πλαστικά σακουλάκια που ασφαλίζουν (με φερμουάρ/zip), με επιφάνεια που επιτρέπει τη γραφή (τα σακουλάκια συλλογής αποδεικτικών στοιχείων είναι ιδανικά), 3 μεγέθη*
5. Δοχεία με βιδωτό καπάκι για την ασφαλή φύλαξη των δειγμάτων
6. Χάρτινες σακούλες, 3 μεγέθη
7. Πολύ μεγάλες σακούλες σκουπιδιών (βιομηχανικού τύπου)
8. Χαρτοκιβώτια (για την περισυλλογή των οστών)
9. Αδιάβροχη κολλητική ταινία
10. Κοπίδι/α ή ψαλίδι/α
11. Σωληνάκια δειγμάτων (πλαστικά, με επιφάνεια που επιτρέπει τη γραφή)
12. Kit συλλογής δείγματος DNA (FTA/Whatman χάρτινα) (μόνο για τα σώματα άμεσης επέμβασης με ειδικευμένους προϊστάμενους που να τους καθοδηγούν)
13. Μουσαμάδες/πλαστικά φύλλα
14. Σκοινί (μήκους 25 μέτρων)
15. Φτυάρι/α
16. Αξίνα
17. Σίτα (ενδιάμεσης πλέξης)
18. Μυστρί
19. Τσεκούρι/ματσέτα
20. T-sound (μεταλλικός ανιχνευτής εδάφους), μήκους τουλάχιστον 2 μέτρων
21. Εξοπλισμός επικοινωνίας

Εξοπλισμός καταγραφής πληροφοριών:

1. Δεματικά (tie wraps), στο μέγεθος του αστραγάλου*
2. Ετικέτες για την επισήμανση των σορών (βλ. Παράρτημα 3), αδιάβροχες και αριθμημένες. Εναλλακτικά, ετικέτες με επιφάνεια που επιτρέπει τη γραφή ώστε να σημειωθεί επάνω ο μοναδικός κωδικός αναφοράς της σορού (σκληρές και σταθερές, πλαστικές ή μεταλλικές, με τρύπες ώστε να περνάνε τα δεματικά, και με επιφάνεια που να επιτρέπει τη γραφή)*
3. Ανεξίτηλοι μαρκαδόροι*
4. Στυλό και μολύβια*
5. Φακός (LED, φακός κεφαλής)
6. Φορητός/οί υπολογιστής/ές
7. Φωτογραφική/ές μηχανή/ές (κατά προτίμηση ψηφιακή, 7-8 megapixel, να περιλαμβάνει εφεδρικές μπαταρίες, κάρτες μνήμης και μονάδα ανάγνωσης κάρτας μνήμης για τον φορητό υπολογιστή)*
8. Κλίμακα/ες (οι κλίμακες αποδεικτικών στοιχείων είναι ιδανικές)
9. Πάσσαλοι (αλουμινίου, για σκηνή)
10. Μεζούρα/μέτρο (μεταλλική, 10 μέτρων)
11. Ταινία περιφράξης, για να ασφαλιστεί η σκηνή (τουλάχιστον 100 μέτρων)
12. Σπρέι βαψίματος
13. Πασσαλάκια/σημαιάκια (για να σημαδεύουν τα σημεία ανεύρεσης αποδεικτικών στοιχείων)
14. Φόρμες: Έντυπο καταγραφής στοιχείων από τη σορό (Παράρτημα 1) και Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων Αγνωσμένου Ατόμου (Παράρτημα 2)*
15. Φόρμες: Έντυπο καταγραφής στοιχείων από τον τόπο του συμβάντος της ομάδας DVI της INTERPOL (INTERPOL DVI Scene form), έντυπα συλλογής προθανάτιων (AM) και μεταθανάτιων στοιχείων (PM)
16. Συρραπτικό/ά (και σύρματα συρραπτικού)
17. Πινακίδα γραφής με κλιπ (clipboard)
18. Χαρτί A4 με τετράγωνο, κατά προτίμηση αδιάβροχο (αν δεν υπάρχει αδιάβροχο χαρτί διαθέσιμο, εξασφαλίστε πλαστικό κάλυμμα για την πινακίδα γραφής και φακέλους για τη φύλαξη των χαρτιών)
19. Πυξίδα
20. Βέλος ένδειξης του Βορρά
21. GPS

Αποτελεσματικός τοπικός συντονισμός

- ◆ Το συντομότερο δυνατό, και σύμφωνα με τα υπάρχοντα σχέδια διαχείρισης καταστροφών, εντοπίστε την υπηρεσία και ορίστε το πρόσωπο που θα αναλάβει το ρόλο του τοπικού συντονιστή, το οποίο θα είναι πλήρως εξουσιοδοτημένο και υπεύθυνο για τη διαχείριση των νεκρών (π.χ. τοπικός άρχων, αρχηγός της αστυνομίας, επικεφαλής στρατού ή δήμαρχος).
- ◆ Δεν ενδείκνυται η επιλογή ιατρικών διευθυντών και διευθυντών νοσοκομείων ως συντονιστές, καθώς η πρωταρχική ευθύνη αυτών είναι η φροντίδα των επιζώντων και τραυματιών.
- ◆ Ορίστε μια ομάδα υπεύθυνη για τον συντονισμό στη διαχείριση των νεκρών. Συμπεριλάβετε βασικούς συνεργάτες για τέτοιου είδους επιχειρήσεις, όπως το στρατό, την πολιτική προστασία, την πυροσβεστική, τοπικές υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, σωστικά συνεργεία, τον Ερυθρό Σταυρό/Ερυθρά Ημισέληνο της χώρας, τοπικά γραφεία κηδειών, υπεύθυνους νεκροτομείου και ιατροδικαστές. Συμπεριλάβετε επίσης θρησκευτικούς άρχοντες και άλλα πρόσωπα με καλή γνώση επί πολιτισμικών πρακτικών, συμπεριλαμβανομένης και της ταφής.
- ◆ Αν είναι παρόντες, συμπεριλάβετε και τον εκπρόσωπο υγείας ή το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για το Συντονισμό των Ανθρωπιστικών Υποθέσεων (UNOCHA) στην ομάδα ώστε να έρχονται σε επαφή με διεθνή σωστικά συνεργεία και ομάδες ταυτοποίησης θυμάτων καταστροφών (DVI) άλλων χωρών. Αν δεν παρευρίσκεται διεθνής βοήθεια αλλά ωστόσο είναι απαραίτητη, ορίστε ένα άτομο υπεύθυνο να έρθει σε επαφή με τις αρχές ώστε να πραγματοποιήσουν το έργο αυτό (βλ. Παράρτημα 11 για κατάλογο διεθνών οργανισμών).
- ◆ Ορίστε άτομα που να είναι υπεύθυνα για ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω καθήκοντα, και παρέχετε τους τα σχετικά κεφάλαια του παρόντος εγχειριδίου:
 - * Υγεία και Ασφάλεια (Κεφάλαιο 3, αφορά όλα τα σώματα άμεσης επέμβασης).
 - * Ορισμός ενός Μοναδικού Κωδικού Αναφοράς για κάθε Σορό (Κεφάλαιο 4).
 - * Λήψη Φωτογραφιών και Καταγραφή Δεδομένων από την Εξέταση των Σορών (Κεφάλαιο 5).
 - * Περισυλλογή των Σορών (Κεφάλαιο 6).
 - * Προσωρινή Φύλαξη των Σορών (Κεφάλαιο 7).
 - * Ανιχνεύσιμη Μακροπρόθεσμη Φύλαξη και Ταφή των Σορών (Κεφάλαιο 8).
 - * Παροχή Υποστήριξης στην Οικογένεια και τους Συγγενείς (Κεφάλαιο 9).
 - * Συλλογή και Διαχείριση των Πληροφοριών σχετικά με τους Αγνοούμενους (Κεφάλαιο 10).
 - * Επικοινωνία με τις Οικογένειες και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Κεφάλαιο 11).
 - * Πρακτικά Ζητήματα (Κεφάλαια 4, 5, 6, 7, και 8).

Αποτελεσματικός περιφερειακός και εθνικός συντονισμός

- ◆ Το συντομότερο δυνατό, ορίστε το πρόσωπο που θα αναλάβει το ρόλο του εθνικού ή περιφερειακού συντονιστή, το οποίο θα έχει την απαραίτητη εξουσιοδότηση για τη διαχείριση των νεκρών (π.χ. υπουργός, κυβερνήτης, αρχηγός της αστυνομίας, επικεφαλής στρατού, ή δήμαρχος).
- ◆ Συμβουλευτείτε την ενότητα περί μαζικών απωλειών στο σχέδιο σας περί διαχείρισης καταστροφών.
- ◆ Ορίστε μια ομάδα συντονισμού που να περιλαμβάνει πρόσωπα-κλειδιά, η οποία να συμβουλεύει ως προς τα εξής:
 - * Επαφή με την τοπική υπηρεσία και το πρόσωπο που βρίσκεται επικεφαλής.
 - * Πρακτική υποστήριξη (π.χ. στρατός ή αστυνομία).
 - * Τεχνική υποστήριξη για τον ορισμό μοναδικών κωδικών αναφοράς και τη συλλογή και καταγραφή δεδομένων σχετικά με τις σορούς.
 - * Διαχείριση των πληροφοριών σχετικά με τις σορούς και με τους αγνοούμενους ή αυτούς που θεωρούνται νεκροί.

- * Νομικά ζητήματα σχετικά με την ταυτοποίηση και την πιστοποίηση του θανάτου.
- * Επικοινωνία με το κοινό και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.
- * Επαφή με διπλωματικές αποστολές, διακυβερνητικούς και διεθνείς οργανισμούς (π.χ. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, INTERPOL) σχετικά με τη διαχείριση σορών αλλοδαπών (βλ. Παράρτημα 9).

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Συμπεριλάβετε τη διαχείριση των νεκρών σε κάθε σχέδιο αντιμετώπισης καταστροφών.
- ◆ **Ναι:** Έχετε έτοιμα σχέδια εκ των προτέρων για περιπτώσεις καταστροφών όπου τα σώματα άμεσης επέμβασης θα πρέπει να διαχειριστούν νεκρούς.
- ◆ **Ναι:** Εμπεδώστε ότι η σωστή αρχική ανταπόκριση επιτρέπει τις ταυτοποιήσεις και αναμφίβολα αυξάνει τον αριθμό τους.
- ◆ **Όχι:** Μην αγνοείτε τους νεκρούς κατά το σχεδιασμό σε περιπτώσεις καταστροφών.
- ◆ **Όχι:** Μην αγνοείτε τις ανάγκες των οικογενειών των θυμάτων.

3. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ – ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΜΟΛΥΣΜΑΤΙΚΩΝ ΝΟΣΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΟΡΟΥΣ

Στόχοι

1. Η προαγωγή της σωστής διαχείρισης των νεκρών.
2. Η μετάδοση της γνώσης ότι ο κίνδυνος μετάδοσης μολυσματικών νόσων από τα πτώματα στα σώματα άμεσης επέμβασης και στο ευρύ κοινό είναι πολύ χαμηλός.

Σημείωση: Το κεφάλαιο αυτό δεν καλύπτει καταστροφές που ενέχουν κινδύνους από χημικά ή ακτινοβολία. Αυτές οι περιπτώσεις είναι πέρα από τις δυνατότητες και τις ευθύνες των σωμάτων άμεσης επέμβασης, τα οποία δε θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην αντιμετώπιση τέτοιου είδους καταστροφών. Το κεφάλαιο δεν καλύπτει επίσης όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διαχείριση, από τα σώματα άμεσης επέμβασης, θανάτων που προκλήθηκαν από άκρως μεταδοτικές νόσους (π.χ. Έμπολα). Είναι υποχρεωτικό να έχει εξασφαλισθεί η ειδική εκπαίδευση και ο ειδικός προστατευτικός εξοπλισμός πριν τη διαχείριση των νεκρών οι οποίοι είναι πιθανοί φορείς άκρως μολυσματικών παραγόντων (βλ. Παράρτημα 6). Τα παρακάτω αφορούν κυρίως φυσικές καταστροφές.

Επισκόπηση

1. Μετά από καταστροφές, υπάρχει συχνά ο φόβος ότι τα πτώματα θα προκαλέσουν επιδημίες.
2. Αυτή η ευρέως διαδεδομένη αντίληψη δε στηρίζεται σε στοιχεία, και συχνά αναφέρεται λανθασμένα από τα μέσα και από κάποιους ειδικούς στους χώρους της Ιατρικής και των καταστροφών.⁴
3. Η πολιτική πίεση που δημιουργείται ως επακόλουθο των φημών αυτών μπορεί να οδηγήσει σε περιττά (και ιατρικώς αδικαιολόγητα) μέτρα όπως οι ταχείες και ασεβείς μαζικές ταφές και η χρήση των λεγόμενων “απολυμαντικών”.
4. Γενικά, οι σοροί που είναι αποτέλεσμα φυσικών καταστροφών δεν προκαλούν επιδημίες.
5. Οι επιζώντες είναι πολύ πιθανότερο να μεταδώσουν ασθένειες.
6. Η μόνη περίπτωση όπου οι σοροί αποτελούν κίνδυνο για την πρόκληση επιδημίας είναι όταν οι θάνατοι ήταν αποτέλεσμα κάποιας άκρως μεταδοτικής νόσου (π.χ. Έμπολα, χολέρα, πυρετός Λάσσα) ή όταν η φυσική καταστροφή που προκάλεσε τους θανάτους συνέβη σε περιοχή όπου ενδημεί κάποια τέτοιου είδους νόσος.
7. Οι συνέπειες της κακής ή λανθασμένης διαχείρισης των νεκρών περιλαμβάνουν τη μακροπρόθεσμη ψυχική αγωνία των οικογενειών των νεκρών, καθώς και διάφορα κοινωνικά και νομικά προβλήματα.

Μετάδοση μολυσματικών νόσων και πτώματα

- ◆ Τα αίτια θανάτου των θυμάτων φυσικών καταστροφών είναι κατά κανόνα οι κακώσεις, ο πνιγμός και τα εγκαύματα, και όχι οι ασθένειες.
- ◆ Τη στιγμή του θανάτου, είναι σχεδόν απίθανο τα θύματα φυσικών καταστροφών να πάσχουν από μολυσματικές νόσους που προκαλούν επιδημίες (π.χ. πανώλη, χολέρα, τύφος, άνθρακας, Έμπολα).
- ◆ Κάποια θύματα μπορεί να έχουν κάποιες χρόνιες λοιμώξεις που μεταδίδονται με το αίμα, όπως η ηπατίτιδα ή ο ιός HIV, ή μπορεί να υποφέρουν από φυματίωση ή διαρροϊκές ή άλλες μολυσματικές νόσους.
- ◆ Ο χρόνος επιβίωσης των λοιμωδών οργανισμών στα πτώματα ποικίλει. Πολλοί από αυτούς δεν επιβιώνουν για περισσότερο από 48 ώρες, αλλά κάποιοι επιβιώνουν περισσότερο, ανάμεσά τους και ο ιός HIV⁵ και ο Έμπολα⁶.

Κίνδυνοι για το κοινό

- ◆ Υπάρχει κίνδυνος (αν και δεν έχει μετρηθεί ή καταγραφεί) από πόσιμο νερό που προέρχεται από πηγές που έχουν μολυνθεί από περιττώματα που απελευθερώθηκαν από πτώματα, με πιθανότητα πρόκλησης διάρροιας.

Κίνδυνοι για αυτούς που διαχειρίζονται τους νεκρούς

- ◆ Από τις σορούς ατόμων που έχουν αποβιώσει σε κάποια καταστροφή μπορεί να διαφεύγουν αίμα, ή/και περιττώματα, καθώς και άλλα σωματικά υγρά (π.χ. τα περιεχόμενα του στομάχου).
- ◆ Τα άτομα που έρχονται σε άμεση επαφή με αίμα, περιττώματα, ή/και άλλα σωματικά υγρά διατρέχουν έναν μικρό κίνδυνο μόλυνσης αν διαχειρίζονται πτώματα που φέρουν τις παρακάτω ασθένειες:
 - * Ηπατίτιδα Β και C.
 - * HIV/AIDS.
 - * Διαρροϊκές ασθένειες.
- ◆ Οι κίνδυνοι είναι μεγάλοι κατά τη διαχείριση των νεκρών σε επιδημίες που προκλήθηκαν από άκρωσ μολυσματικές νόσους, όπως για παράδειγμα ο Έμπολα, άλλοι ιογενείς αιμορραγικοί πυρετοί, και η χολέρα (βλ. Παράρτημα 6).
- ◆ Αυτοί που διαχειρίζονται τους νεκρούς διατρέχουν και τους εξής κινδύνους:
 - * τραυματισμούς, καθώς εργάζονται σε επικίνδυνα περιβάλλοντα (π.χ. κτήρια υπό κατάρρευση και πτώση συντριμμίων, θερμοπληξία, υποθερμία, κλπ.) και τέτανο (που μεταδίδεται μέσω του εδάφους).
 - * ψυχοκοινωνικά προβλήματα, συμπεριλαμβανομένου και του στιγματισμού από την οικογένεια, τους φίλους, και άλλα μέλη της κοινότητας, λόγω του ρόλου τους στη διαχείριση των νεκρών.
 - * κοινότητες (που πιθανόν βιώνουν θυμό λόγω της θλίψης) που δεν υποδέχονται θετικά τα σώματα άμεσης επέμβασης που ασχολούνται με τη διαχείριση των νεκρών.

Προληπτικά μέτρα ασφαλείας για αυτούς που διαχειρίζονται τους νεκρούς

- ◆ Στα προληπτικά μέτρα ασφαλείας και προφύλαξης της υγείας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη υπάρχοντες περιβαλλοντικοί κίνδυνοι.
- ◆ Οι βασικοί κανόνες υγιεινής βοηθούν στην προστασία των εργαζόμενων από ασθένειες που μεταδίδονται μέσω του αίματος και άλλων σωματικών υγρών.
- ◆ Οι εργαζόμενοι θα πρέπει να έχουν εκπαιδευτεί, κατά προτίμηση πριν από οποιαδήποτε καταστροφή, στα παρακάτω:
 - * Να χρησιμοποιούν τον βασικό προσωπικό εξοπλισμό προστασίας, ο οποίος πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον αδιάβροχα γάντια, ποδιά, και μπότες (βλ. Εικόνα 3.1).
 - * Να μη σκουπίζουν το πρόσωπο και το στόμα με τα χέρια.
 - * Να γνωρίζουν ότι οι μάσκες προσώπου δεν είναι απαραίτητες.
 - * Να πλένουν τα χέρια τους με σαπούνι και νερό μετά τη διαχείριση των πτωμάτων και πριν το φαγητό.
 - * Να πλένουν διεξοδικά όλα τα ρούχα και τον εξοπλισμό που είναι να ξαναχρησιμοποιηθεί.
 - * Να καθαρίζουν τα οχήματα που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά των πτωμάτων.
- ◆ Η περισυλλογή των σορών από μικρούς, στενούς χώρους που δεν αερίζονται πρέπει να πραγματοποιείται με προσοχή. Μετά από κάποιες μέρες αποσύνθεσης, είναι πιθανόν να έχουν σχηματιστεί επικίνδυνα τοξικά αέρια (π.χ. αμμωνία). Πρέπει να αφιερωθεί ο απαραίτητος χρόνος ώστε να αεριστεί πρώτα ο χώρος. Σε κάποιες περιπτώσεις, μπορεί οι ειδικές μάσκες να φανούν απαραίτητες για λόγους υγείας και ασφάλειας, όπως όταν υπάρχουν τοξικά αέρια, καπνός, σωματίδια, κλπ.
- ◆ Θα πρέπει να υπάρχει ψυχοκοινωνική στήριξη διαθέσιμη στα άτομα που διαχειρίζονται νεκρούς, συμπεριλαμβανομένων και συναντήσεων απολογισμού με τους συναδέλφους και τους διοικητές. Οι συνάδελφοι, η οικογένεια, και άλλες κοινωνικές ομάδες μπορούν επίσης να παρέχουν στήριξη.
- ◆ Βλ. το Κεφάλαιο 6 για συστάσεις ως προς τη χρήση των ειδικών σάκων περισυλλογής σορών.

Εικόνα 3.1: Βασικός προσωπικός εξοπλισμός προστασίας: γάντια, ποδιά, μπότες (η μάσκα, που τη βλέπουμε εδώ στο χέρι του εικονιζόμενου, είναι προαιρετική)

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Εξασφαλίστε τις συνθήκες ασφάλειας/εκτίμηση επικινδυνότητας για τον τόπο της καταστροφής προτού ξεκινήσετε την έρευνα και την περισυλλογή των σορών.
- ◆ **Ναι:** Βεβαιωθείτε ότι τα σώματα άμεσης επέμβασης γνωρίζουν και κατανοούν τους κινδύνους που ενέχει η πρόσβαση σε πιθανώς επικίνδυνα περιβάλλοντα.
- ◆ **Ναι:** Διαχειριστείτε τις σορούς προσεκτικά και με σεβασμό.
- ◆ **Ναι:** Κατανοήστε ότι σε θανάτους από φυσικές καταστροφές (σεισμοί, πλημμύρες, τυφώνες) ο κίνδυνος της μετάδοσης μολυσματικών νόσων είναι εξαιρετικά χαμηλός, ιδίως αφού έχουν ληφθεί τα προληπτικά μέτρα ασφαλείας που περιγράφηκαν παραπάνω.
- ◆ **Ναι:** Πληροφορήστε τον κόσμο ότι τα πτώματα που είναι αποτέλεσμα φυσικών καταστροφών δεν προκαλούν γενικά επιδημίες (εκτός αν οι θάνατοι προκλήθηκαν από κάποια άκρως μεταδοτική μολυσματική νόσο, ή η καταστροφή έλαβε χώρα σε περιοχή όπου ενδημεί κάποια άκρως μεταδοτική μολυσματική νόσος).
- ◆ **Ναι:** Παρέχετε την απαραίτητη στήριξη στους εργαζόμενους που βοηθούν στη διαχείριση των νεκρών.
- ◆ **Όχι:** Μην επιτρέπετε τη διαχείριση νεκρών των οποίων οι θάνατοι προήλθαν από άκρως μεταδοτικές μολυσματικές νόσους από τα σώματα άμεσης επέμβασης που δεν έχουν λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση.
- ◆ **Όχι:** Μην επιτρέπετε τη διαχείριση νεκρών από τα σώματα άμεσης επέμβασης που δεν έχουν λάβει την απαραίτητη εκπαίδευση σε περιοχή όπου ενδημεί κάποια άκρως μεταδοτική μολυσματική νόσος.
- ◆ **Όχι:** Μην επιτρέπετε στα σώματα άμεσης επέμβασης να διαχειριστούν νεκρούς σε περιπτώσεις καταστροφών που ενέχουν κινδύνους από χημικά ή ακτινοβολία.

4. ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΝΟΣ ΜΟΝΑΔΙΚΟΥ ΚΩΔΙΚΟΥ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΣΟΡΟ

Στόχοι

1. Να εξηγήσουμε πώς ορίζεται ένας μοναδικός κωδικός για κάθε σορό.

Επισκόπηση

1. Είναι απαραίτητο να ορίζεται ένας μοναδικός κωδικός αναφοράς σε κάθε σορό ώστε να αποφεύγεται η απώλεια των σορών, να διασφαλίζεται η σωστή τεκμηρίωση και η ανιχνευσιμότητά τους, και να διευκολύνεται η ταυτοποίησή τους.
2. Ο μοναδικός αυτός κωδικός πρέπει να αναγράφεται σε όλες τις πληροφορίες που συλλέγονται και καταγράφονται σχετικά με μία σορό.
3. Ο μοναδικός κωδικός που ορίζεται για κάθε σορό πρέπει να είναι κάτι παραπάνω από ένας απλός αριθμός. Πρέπει να είναι ένας συνδυασμός γραμμάτων και αριθμών ώστε να αποφεύγεται η αναπαραγωγή και η σύγχυση.

Διαδικασία

- ◆ Ορίστε έναν μοναδικό κωδικό (πρέπει να περιλαμβάνει γράμματα και έναν αύξοντα αριθμό) για κάθε σορό ή ανθρώπινο μέλος.
- ◆ Οι μοναδικοί κωδικοί δεν πρέπει να επαναλαμβάνονται.
- ◆ Συστήνεται να έχει συμφωνηθεί από πριν μια συγκεκριμένη προσέγγιση που θα ακολουθείται για τη δημιουργία των μοναδικών κωδικών των σορών.
- ◆ Ένα παράδειγμα για το πώς δημιουργούνται οι μοναδικοί κωδικοί είναι να αποτελούνται από τρία στοιχεία: I) το όνομα της τοποθεσίας όπου βρέθηκε το πτώμα, II) το όνομα της ομάδας η οποία βρήκε το πτώμα, και III) ένας αριθμός.
- ◆ Η συμπερίληψη της συγκεκριμένης τοποθεσίας όπου βρέθηκε το πτώμα και του ονόματος της ομάδας που το ανακάλυψε καθιστούν τον μοναδικό κωδικό ισχυρότερο. Ο μοναδικός κωδικός της σορού πρέπει επίσης να αναγράφεται στο Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό (βλ. Παράρτημα 1).

- ◆ Μη χρησιμοποιήσετε απλά και μόνο έναν αριθμό για τον μοναδικό κωδικό της σορού, καθώς μπορεί αυτός να επαναληφθεί και να δημιουργηθεί σύγχυση.

Ο μοναδικός κωδικός της σορού πρέπει να περιλαμβάνεται σε όλες τις φωτογραφίες και να συνοδεύει όλα τα στοιχεία και τις πληροφορίες της εν λόγω σορού, συμπεριλαμβανομένων και των εντύπων και των σχετικών στοιχείων που έχουν συλλεχθεί από το πτώμα.

Ετικέτα

- ◆ Το Παράρτημα 3 παρουσιάζει το παράδειγμα μιας ετικέτας που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ώστε να καταγραφεί ο μοναδικός κωδικός καθώς και το έντυπο παράδοσης – παραλαβής (chain of custody) της σορού. Γράψτε τον μοναδικό κωδικό της σορού σε δύο αδιάβροχες ετικέτες (ή χάρτινες που θα τυλιχθούν σε πλαστικό) και στερεώστε τις ετικέτες αυτές με ασφάλεια:
 - * στη σορό (π.χ. στον καρπό ή στον αστράγαλο) ή στο ανθρώπινο μέλος, και
 - * στον περιέκτη όπου θα τοποθετηθεί η σορός ή το ανθρώπινο μέλος (π.χ. ειδικός σάκος περισυλλογής σορών, σεντόνι κάλυψης, ή σάκος/σακούλα για το ανθρώπινο μέλος).

Ναι και Όχι

- ◆ Ναι: Ορίστε έναν μοναδικό κωδικό για κάθε σορό το συντομότερο δυνατό.
- ◆ Ναι: Στερεώστε την ετικέτα με τον κωδικό αυτό στη σορό (ή το ανθρώπινο μέλος) ΚΑΙ στον περιέκτη της.
- ◆ Ναι: Βεβαιωθείτε ότι ο μοναδικός κωδικός έχει συμπεριληφθεί και είναι ευανάγνωστος σε όλες τις φωτογραφίες και όλα τα στοιχεία που έχουν καταγραφεί σχετικά με τη σορό.
- ◆ Όχι: Μη χρησιμοποιείτε απλά και μόνο έναν αριθμό για τον μοναδικό κωδικό της σορού, καθώς μπορεί αυτός να επαναληφθεί και να δημιουργηθεί σύγχυση.

5. ΛΗΨΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ

Στόχοι

1. Να γίνει κατανοητό το πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει λεπτομερής τεκμηρίωση της κάθε σορού, με τη λήψη φωτογραφιών και τη συλλογή και καταγραφή απλών δεδομένων.
2. Να γίνει περιγραφή του τρόπου συλλογής και καταγραφής των απαραίτητων φωτογραφιών και πληροφοριών.

Επισκόπηση

1. Επειδή μπορεί να περάσουν αρκετές μέρες – ή και περισσότερο – ώσπου να φτάσουν οι ειδικοί δικαστικοί πραγματογνώμονες στο σημείο, τα σώματα άμεσης επέμβασης είναι αυτά που έχουν έγκαιρα τη δυνατότητα να τραβήξουν τις φωτογραφίες και να συλλέξουν και να καταγράψουν τις πληροφορίες σχετικά με τις σορούς – ενέργειες μεγάλης σημασίας. Οι ευκαιρίες αυτές λιγοστεύουν δραματικά όσο αποσυντίθεται το πτώμα.
2. Η ταυτοποίηση των σορών βασίζεται: I) στη σωστή περισυλλογή τους (ορισμός ενός μοναδικού κωδικού για τη σορό, τοποθέτηση των ετικετών, και προσωρινή φύλαξη της σορού ώστε να μπορεί να ανακτηθεί εύκολα), II) στη συλλογή πληροφοριών σχετικά με το πτώμα – συμπεριλαμβανομένων και των φωτογραφιών – το συντομότερο δυνατό, και III) στην αντιστοίχιση των πληροφοριών αυτών με πληροφορίες για πρόσωπα που αγνοούνται ή θεωρούνται νεκρά (βλ. Κεφάλαιο 10).⁷
3. Όσον αφορά τη φωτογράφιση και τη συλλογή και καταγραφή πληροφοριών σχετικά με τις σορούς, όσο νωρίτερα τόσο καλύτερα. Ωστόσο, μπορούν να συλλεχθούν σημαντικά στοιχεία για την ταυτοποίηση των σορών από τα σώματα άμεσης επέμβασης ακόμα και σε πιο προχωρημένα στάδια αποσύνθεσης.
4. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό που παρατίθεται στο Παράρτημα 1 για να σας καθοδηγήσει ως προς τη συλλογή απλών και σημαντικών πληροφοριών που θα βοηθήσουν στην ταυτοποίηση του νεκρού.

Γενικές αρχές

- ◆ Υπό κανονικές συνθήκες, η οπτική αναγνώριση των πτωμάτων αποτελεί βασικό μέσο για την επίσημη ταυτοποίησή τους πριν ξεκινήσει η αποσύνθεση και με τη βοήθεια ειδικών. Σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει η επίβλεψη ειδικού μετά από κάποια καταστροφή, η οπτική αναγνώριση μπορεί να είναι λανθασμένη. Τέτοιου είδους λάθη προκαλούν βαθιά αναστάτωση και νομικά προβλήματα στα οικεία πρόσωπα των θυμάτων, και εκθέτουν τις αρχές.
- ◆ Τα τραύματα, η αποσύνθεση, ή η παρουσία αίματος, υγρών ή βρωμιάς – ιδιαίτερα στην περιοχή του κεφαλιού – αυξάνουν τις πιθανότητες λανθασμένης οπτικής αναγνώρισης.
- ◆ Για την ακριβή ταυτοποίηση ενός μεγάλου αριθμού πτωμάτων είναι απαραίτητη η συμβολή ειδικών δικαστικών πραγματογνωμόνων.
- ◆ Σε περιπτώσεις καταστροφών συνιστάται να μη βασίζεστε αποκλειστικά στην οπτική αναγνώριση αλλά να την ενισχύετε με περαιτέρω κριτήρια (αντιστοιχισή πληροφοριών, δακτυλικά αποτυπώματα, εξέταση οδοντοστοιχίας, και/ή DNA). Η επιτυχία καθεμίας από αυτές τις ενέργειες βασίζεται στις σημαντικές πρώτες κινήσεις των σωμάτων άμεσης επέμβασης, συμπεριλαμβανομένων και του ορισμού ενός μοναδικού κωδικού και της τοποθέτησης της αντιστοιχιστικής ετικέτας σε κάθε σορό, της λήψης φωτογραφιών, και της συμπλήρωσης του Εντύπου Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό. Είναι απαραίτητο ο μοναδικός κωδικός να αναγράφεται στην ετικέτα της σορού και να περιλαμβάνεται στο προαναφερθέν Έντυπο.
- ◆ Η διαδικασία διαχείρισης των ανθρωπίνων μελών πρέπει να είναι η ίδια με αυτή για τα ακέραια σώματα, και πρέπει να αποφεύγονται οι εικασίες ότι ένα ανευρεθέν ανθρώπινο μέλος ανήκει στη διπλανή ή στη πιο κοντινή σορό.

Φωτογράφιση (υποχρεωτική αν το επιτρέπουν οι συνθήκες και αν είναι διαθέσιμος ο κατάλληλος εξοπλισμός)

- ◆ Πρέπει να τονιστεί η εξαιρετικά σημαντική ανάγκη της έγκαιρης φωτογράφισης πριν ξεκινήσει το φαινόμενο της σήψης. Αν είναι δυνατόν, οι φωτογραφίες πρέπει να λαμβάνονται αμέσως μόλις οριστεί ο μοναδικός κωδικός της σορού, της στιγμή της περισυλλογής του. Αυτή είναι κατά πάσα πιθανότητα η πιο σημαντική συνεισφορά προς την ταυτοποίηση της σορού.
- ◆ Ο μοναδικός κωδικός πρέπει να περιλαμβάνεται και να είναι ευανάγνωστος σε όλες τις φωτογραφίες. Πιθανόν αυτό να απαιτεί τη δημιουργία μιας νέας ετικέτας αποκλειστικά για τις φωτογραφίες αν οι ετικέτες που είναι τοποθετημένες στη σορό είναι πολύ μικρές ή δε γίνεται να εμφανίζονται σε όλες τις φωτογραφίες.
- ◆ Αν είναι δυνατή η χρήση ψηφιακής κάμερας, τότε προτιμάται, καθώς επιτρέπει την ευκολότερη αποθήκευση και διανομή των φωτογραφιών.
- ◆ Καθαρίστε επαρκώς το πτώμα ώστε να είναι ευκρινή στις φωτογραφίες τα χαρακτηριστικά του προσώπου και τα ρούχα.
- ◆ Πρέπει να τραβηχτούν ξεχωριστές φωτογραφίες των παρακάτω:
 - * Ολόκληρο το σώμα, από μπροστά (Εικόνα 5.1).
 - * Ολόκληρο το πρόσωπο, από μπροστά (Εικόνα 5.2).
 - * Οποιαδήποτε εμφανή διακριτικά χαρακτηριστικά (Εικόνες 5.3 – 5.5).
 - * Όλα τα ρούχα και οτιδήποτε άλλο φοράει το πτώμα – π.χ. βραχιόλια (Εικόνες 5.2 – 5.5).
 - * Κατά προτίμηση, να περιέχεται και μια κλίμακα.

- ◆ Αν το επιτρέπουν οι συνθήκες, εκείνη τη στιγμή ή αργότερα, μπορούν να τραβηχτούν επιπρόσθετες φωτογραφίες υπό τον ίδιο κωδικό, των παρακάτω:
 - * Το πάνω μισό του πτώματος.
 - * Το κάτω μισό του πτώματος.
 - * Το πρόσωπο και από τις δύο πλαϊνές πλευρές (προφίλ).
 - * Οποιαδήποτε προσωπικά αντικείμενα.
- ◆ Κατά τη λήψη των φωτογραφιών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:
 - * Οι θολές φωτογραφίες είναι άχρηστες.
 - * Οι φωτογραφίες πρέπει να λαμβάνονται σε κοντινή απόσταση από το πτώμα – για παράδειγμα, όταν φωτογραφίζεται το πρόσωπο θα πρέπει να γεμίζει όλο το κάδρο.
- ◆ Ο φωτογραφικός φακός θα πρέπει να τοποθετείται στη σωστή γωνία ανάλογα με το αντικείμενο της εκάστοτε λήψης ώστε να μειώνεται η όποια παραμόρφωση – για παράδειγμα, αν θέλετε να τραβήξετε φωτογραφία όλο το σώμα, μη στέκεστε στο κεφάλι ή στα πόδια του πτώματος αλλά στο πλάι, στο ύψος της μέσης του σώματος.

5.1: Ολόκληρο το σώμα, από μπροστά

5.2: Ολόκληρο το πρόσωπο, από μπροστά

5.3: Διακριτικά χαρακτηριστικά και προσωπικά αντικείμενα

5.4: Διακριτικά χαρακτηριστικά και προσωπικά αντικείμενα

5.5: Διακριτικά χαρακτηριστικά και προσωπικά αντικείμενα

Εικόνα 5: Παραδείγματα φωτογραφιών κατάλληλων για την καταγραφή στοιχείων τη στιγμή περισυλλογής του πτώματος

Στοιχεία καταγραφής από τις σορούς

- ◆ Οι βασικές πληροφορίες σχετικά με ένα πτώμα, όπως η γενική κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ο βαθμός διατήρησής του, τα φυσικά χαρακτηριστικά του, και η εξωτερική του εμφάνιση, πρέπει να συλλέγονται το συντομότερο δυνατό. Αν και αντιλαμβανόμαστε ότι είναι δύσκολο, πρέπει να γίνει κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε τα παραπάνω να πραγματοποιηθούν πριν ξεκινήσει η αποσύνθεση.
- ◆ Η καταγραφή των πληροφοριών πρέπει να πραγματοποιείται με το που θα ξεκινήσει η επιχείρηση περισυλλογής. Συνιστάται στις ομάδες περισυλλογής να ορίσουν ένα άτομο υπεύθυνο για την καταγραφή των απαραίτητων στοιχείων από τη σορό, καθώς και του χώρου όπου έγινε η περισυλλογή, το οποίο θα χρησιμοποιεί το Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό (Παράρτημα 1). Το Έντυπο αυτό αποτελεί μια απλή φόρμα που περιλαμβάνει τις βασικές πληροφορίες που πρέπει να καταγραφούν σχετικά με μια σορό και το χώρο περισυλλογής της.
- ◆ Οποιαδήποτε προσωπικά αντικείμενα ή άλλα αντικείμενα που είναι προφανές ότι ανήκουν σε/σχετίζονται με μια συγκεκριμένη σορό θα πρέπει να παραμένουν με αυτή, να τοποθετούνται μαζί της στον ειδικό σάκο ή στον περιέκτη, και να καταγράφονται υπό τον ίδιο μοναδικό κωδικό της σορού.⁸ Έτσι, ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος να χαθούν ή να βρεθούν σε λάθος σημείο τα προσωπικά αντικείμενα.
- ◆ Οι σοροί και τα προσωπικά τους αντικείμενα, καθώς και οποιαδήποτε σχετική με αυτά πληροφορία (Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό, φωτογραφίες, κλπ.) πρέπει να είναι ανιχνεύσιμα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Για το λόγο αυτό συνιστάται η χρήση του Εντύπου Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό ως αρχείο κατά τη διαδικασία παράδοσης - παραλαβής (chain of custody) (Παράρτημα 1, Ενότητα Δ) όταν οι σοροί ή τα σχετικά έγγραφα παραδίδονται σε άλλη αρμόδια αρχή.

Καταγραφή πληροφοριών (υποχρεωτική)

- ◆ Οι παρακάτω πληροφορίες πρέπει να καταγράφονται πάντα, μαζί με τον μοναδικό κωδικό της σορού, χρησιμοποιώντας το Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό στο Παράρτημα 1:
 - * Φύλο (εάν εξακριβώνεται χωρίς να χρειάζεται να γίνει πλήρης σωματική έρευνα).
 - * Ηλικία κατά προσέγγιση (βρέφος, παιδί, έφηβος, ενήλικας ή ηλικιωμένος).
 - * Προσωπικά αντικείμενα (κοσμήματα, ρούχα, ταυτότητα, δίπλωμα οδήγησης, κλπ.).
 - * Διακριτικά σημάδια στο δέρμα (π.χ. τατουάζ, ουλές, σημάδια εκ γενετής) που είναι εμφανή χωρίς να αφαιρεθούν τα ρούχα.
 - * Οποιαδήποτε εμφανής παραμόρφωση.
- ◆ Να καταγράφονται επίσης:
 - * Το ύψος.
 - * Το χρώμα και το μήκος των μαλλιών.
 - * Εμφανή οδοντικά χαρακτηριστικά.

Βεβαιωθείτε (υποχρεωτικό)

- ◆ Μετά την εξέταση, καταγραφή και φωτογράφησή τους, τα προσωπικά αντικείμενα θα πρέπει να τοποθετούνται πάλι με τη σορό ή με τα ρούχα στα οποία βρέθηκαν.
- ◆ Τα ρούχα δε θα πρέπει να αφαιρούνται από το πτώμα.

Ταυτοποίηση και παράδοση της σορού στους συγγενείς

- ◆ Η ταυτοποίηση και παράδοση των σορών είναι ευθύνη των αρχών.
- ◆ Η επιστημονική ταυτοποίηση των νεκρών είναι τομέας των ειδικών δικαστικών πραγματογνωμόνων, οι οποίοι εφαρμόζουν τις Οδηγίες Ταυτοποίησης Θυμάτων Καταστροφών της Ιντερπόλ (Interpol DVI Guidelines). Οι ειδικοί αυτοί θα πρέπει να συμμετέχουν στη διαδικασία ταυτοποίησης, αν είναι διαθέσιμοι.
- ◆ Ωστόσο, αναγνωρίζουμε ότι σε κάποιες περιπτώσεις η παρουσία ειδικών μπορεί να μην είναι δυνατή.
- ◆ Σε αυτές τις περιπτώσεις, για να αυξήσουμε την αξιοπιστία οποιασδήποτε οπτικής αναγνώρισης, οι συνθήκες της διαδικασίας αναγνώρισης των σορών από τους συγγενείς θα πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να ελαχιστοποιούν τη συναισθηματική αναστάτωση τους.
- ◆ Η εξέταση φωτογραφιών καλής ποιότητας, ειδικά αν τραβήχτηκαν πριν την αποσύνθεση, μπορεί να επιφέρει πιο αξιόπιστα αποτελέσματα, αναγνωρίζοντας ωστόσο ότι μπορεί και αυτή η διαδικασία να προκαλέσει έντονη συναισθηματική αναστάτωση στους συγγενείς.
- ◆ Σαν συμπληρωματικό μέσο αναγνώρισης μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι φωτογραφίες των ρούχων και των προσωπικών αντικειμένων.
- ◆ Η παρουσία του μοναδικού κωδικού της σορού στις φωτογραφίες βοηθάει ώστε να ανακτηθεί η σωστή σορός.
- ◆ Οι σοροί που δεν αναγνωρίζονται πρέπει να φυλάσσονται κατάλληλα (βλ. Κεφάλαιο 8) ώσπου να μπορέσουν να εξετασθούν από τους ειδικούς δικαστικούς πραγματογνώμονες (Ιατροδικαστές, Δικαστικούς Ανθρωπολόγους, Οδοντιάτρους με εξειδίκευση στην οδοντοιατροδικαστική).

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Χρησιμοποιήστε το Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό και συμπληρώστε το με ευανάγνωστα γράμματα.
- ◆ **Ναι:** Ακολουθείτε τις οδηγίες σχετικά με τις φωτογραφίες – να βγάžete καθαρές φωτογραφίες το συντομότερο δυνατό πριν την αποσύνθεση και με ευκρινή τον μοναδικό κωδικό της σορού, καθώς αυτές είναι ουσιώδεις για την ταυτοποίηση αργότερα.
- ◆ **Όχι:** Μην αφαιρείτε τα ρούχα, τα προσωπικά ή άλλα αντικείμενα από τις σορούς (εκτός και αν αφορά την εξέταση τους, την καταγραφή στοιχείων και τη φωτογράφισή τους), καθώς μπορεί να αποτελέσουν σημαντικά στοιχεία για την ταυτοποίηση αργότερα.

6. ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ

Στόχοι

1. Η περιγραφή της προσέγγισης που ακολουθείται για την περισυλλογή των σορών.

Επισκόπηση

1. Η διάσωση και φροντίδα των επιζώντων πρέπει να έχει προτεραιότητα επί των νεκρών.
2. Η αποτελεσματική περισυλλογή των σορών μπορεί να διευκολύνει σημαντικά την ταυτοποίησή τους.
3. Το είδος της καταστροφής και η πληγείσα περιοχή επηρεάζουν σημαντικά την περισυλλογή (π.χ. σεισμός, τυφώνας, κατολίσθηση / απομακρυσμένη περιοχή, αστική) και το χρόνο που χρειάζεται.
4. Αυτό το κομμάτι της διαδικασίας είναι πολύ σημαντικό για την ταυτοποίηση αργότερα, και θα πρέπει να μελετάται συνδυαστικά με το Κεφάλαιο 3 “Υγεία και Ασφάλεια – Συμπεριλαμβανομένου και του Κινδύνου Μετάδοσης Μολυσματικών Νόσων από τις Σορούς”, το Κεφάλαιο 4 “Ορισμός Ενός Μοναδικού Κωδικού Αναφοράς για κάθε Σορό”, και το Κεφάλαιο 5 “Λήψη Φωτογραφιών και Καταγραφή Δεδομένων από την Εξέταση των Σορών”.
5. Κατά το σχεδιασμό και την προετοιμασία για αυτή τη φάση, λάβετε υπόψη τον ορισμό ενός μοναδικού κωδικού για κάθε σορό, τη φωτογράφησή τους καθώς και την καταγραφή των σχετικών πληροφοριών κατά τη στιγμή της περισυλλογής.

Εντοπισμός των σορών

- ◆ Συνήθως πραγματοποιείται από επιζώντες συγγενείς, φίλους και άλλα σώματα άμεσης επέμβασης.
- ◆ Αργότερα, μπορεί να φτάσουν στη σκηνή σωστικά συνεργεία οργανωμένα και με εμπειρία.
- ◆ Πρέπει να δοθεί η απαραίτητη έμφαση στους κινδύνους που ενέχει η περισυλλογή σορών από κτήρια που έχουν καταρρεύσει ή άλλα επικίνδυνα σημεία που είναι συνήθως το αποτέλεσμα καταστροφών. Οι τραυματισμοί, ή ακόμα και ο θάνατος, που μπορεί να προκύψουν σε διάφορες φάσεις της ανταπόκρισης σε περιπτώσεις καταστροφών, ιδιαίτερα σε αυτήν της περισυλλογής, είναι ευρέως γνωστοί. Τα προληπτικά μέτρα ασφαλείας πρέπει να έχουν πρωταρχικό ρόλο στην πορεία της επιχείρησης.

Περισυλλογή των σορών

- ◆ Η ταχεία περισυλλογή των σορών αποτελεί προτεραιότητα επειδή εξυπηρετεί την ταυτοποίησή τους αργότερα και μειώνει το συναισθηματικό φορτίο των επιζώντων. Ωστόσο, δεν πρέπει να διακόπτει άλλες επεμβάσεις που στοχεύουν στην παροχή βοήθειας σε επιζώντες.
- ◆ Ιδανικά, ο ορισμός ενός μοναδικού κωδικού σε κάθε σορό, η λήψη φωτογραφιών, η καταγραφή δεδομένων σχετικά με τις σορούς και η διασφάλιση των εγγράφων πρέπει να πραγματοποιούνται ταυτόχρονα με τη μετακίνηση των σορών (βλ. Κεφάλαια 4 και 5).
- ◆ Οι σοροί ενηλίκων είναι δύσκολες στη διαχείριση και κανονικά χρειάζονται τουλάχιστον δύο άτομα για να τις μετακινήσουν.
- ◆ Η ασφάλεια της ομάδας περισυλλογής είναι υψίστης σημασίας.
- ◆ Τα άτομα που έχουν αναλάβει την περισυλλογή των σορών θα πρέπει να έχουν καλή γνώση των περιεχομένων του Κεφαλαίου 3 σχετικά με την Υγεία και Ασφάλεια.

Ειδικό σάκο περισυλλογής πτωμάτων ή άλλα αντίστοιχα διαθέσιμα μέσα φύλαξης

- ◆ Η κάθε σορός θα πρέπει να τοποθετείται σε ειδικό σάκο περισυλλογής πτωμάτων στο σημείο περισυλλογής. Γενικά, χρειάζονται τουλάχιστον δύο άτομα για να τοποθετήσουν μια σορό ενήλικου ατόμου σε σάκο (Εικόνες 6.1 – 6.6).

Εικόνα 6.1

Εικόνα 6.2

Εικόνα 6.3

Εικόνα 6.4

Εικόνα 6.5

Εικόνα 6.6

Peter Bury of the Victorian Institute of Forensic Medicine

Εικόνες 6.1 – 6.6: Επίδειξη της μετακίνησης της σορού στο πλάι ώστε να μπορέσει να τοποθετηθεί εντός του ειδικού σάκου. Το πτώμα, στον καρπό του οποίου έχει τοποθετηθεί η ετικέτα με τον μοναδικό κωδικό αναφοράς, έχει αφευθεί στο έδαφος (Εικόνα 6.1), και στη συνέχεια το γυρίζουμε στο πλάι (Εικόνα 6.2). Ο ειδικός σάκος έχει τυλιχθεί μερικώς, και το τυλιγμένο τμήμα τοποθετείται απευθείας δίπλα στην πλάτη του πτώματος στο έδαφος (Εικόνα 6.2). Γυρίζουμε τη σορό ώστε να βρίσκεται και πάλι σε ύπτια θέση (με την πλάτη στο έδαφος) (Εικόνα 6.3). Τότε, ξετυλίγουμε το τυλιγμένο τμήμα του ειδικού σάκου (Εικόνα 6.4) και κλείνουμε τον σάκο (Εικόνα 6.5). Τέλος, τοποθετείται μια ετικέτα πάνω στον σάκο (Εικόνα 6.6).

Μη διαθέσιμοι ειδικοί σάκοι περισυλλογής πτωμάτων ή άλλα αντίστοιχα μέσα φύλαξης

- ◆ Αν δεν υπάρχουν ειδικοί σάκοι περισυλλογής πτωμάτων διαθέσιμοι, ο καλύτερος τρόπος να μετακινηθεί μια σορός είναι με το να βρίσκεται ένα άτομο σε κάθε πλευρά του νεκρού.
- ◆ Το ένα άτομο στηρίζει το κεφάλι και την περιοχή της λεκάνης, και το άλλο την πλάτη (ψηλά) και τους μηρούς (χαμηλά), ώστε να το σηκώσουν και να το μετακινήσουν και οι δύο μαζί.
- ◆ Εναλλακτικά, αν το πτώμα είναι βαρύτερο ή αν βοηθάει στην μετακίνηση και ένα τρίτο άτομο, τότε το ένα άτομο στέκεται στην κεφαλή του πτώματος, στηρίζοντας το κεφάλι και τους ώμους του, ενώ τα άλλα δύο άτομα στέκονται σε καθεμία από τις πλευρές του πτώματος, στηρίζοντας την πλάτη, την περιοχή της λεκάνης και τα πόδια. Σε αυτήν την περίπτωση, το πτώμα μετακινείται με τα πόδια πρώτα.

Μετά την περισυλλογή της σορού

- ◆ Μετά την περισυλλογή, οι σοροί θα πρέπει να φυλάσσονται στο πιο κρύο σημείο εάν είναι δυνατόν, προστατευμένες από τον ήλιο, τυχούσες επιθέσεις από πτωματοφάγα ζώα, και από την έκθεση σε κοινή θέα, και το μέρος θα πρέπει να είναι ασφαλισμένο.
- ◆ Ιδανικά, η κάθε σορός θα πρέπει να τοποθετηθεί σε ειδικό σάκο ή άλλο αντίστοιχο τρόπο φύλαξης, αν δε βρίσκεται ήδη μέσα σε ένα από αυτά.
- ◆ Αν έχει καθοριστεί ένα συγκεκριμένο κέντρο συλλογής (Κεφάλαιο 7), τότε οι σοροί θα πρέπει να μεταφερθούν εκεί για περαιτέρω εξέταση.

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Κατανοήστε ότι η σωστή περισυλλογή των σορών προστατεύει την αξιοπρέπειά τους και συμβάλλει στην ταυτοποίησή τους.
- ◆ **Ναι:** Κατανοήστε ότι η σωστή περισυλλογή των σορών συμπεριλαμβάνει τον ορισμό μοναδικών κωδικών, τη λήψη φωτογραφιών και τη συμπλήρωση του Εντύπου Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό.
- ◆ **Ναι:** Εξασφαλίστε ότι οι πληροφορίες που έχετε συλλέξει δε θα χαθούν.
- ◆ **Όχι:** Μη διακόπτετε ή εμποδίζετε επιχειρήσεις που επικεντρώνονται στη διάσωση ή βοήθεια των επιζώντων.

7. ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΦΥΛΑΞΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ

Στόχοι

1. Η περιγραφή του σκοπού και των πιθανών εναλλακτικών της προσωρινής φύλαξης των σορών.

Επισκόπηση

1. Μετά από μια καταστροφή, το μέγεθος της οποίας ξεπερνά τις δυνατότητες της κανονικής ανταπόκρισης, η δυνατότητα της γρήγορης εξέτασης των νεκρών χάνεται. Αυτό σημαίνει ότι η προσωρινή φύλαξη των σορών μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητη.
2. Σκοπός της προσωρινής φύλαξης των σορών είναι η επίδειξη του απαραίτητου σεβασμού προς τον νεκρό, η καλύτερη δυνατή διατήρηση και προστασία τους και η αύξηση των πιθανοτήτων ταυτοποίησης.
3. Σε θερμά κλίματα, εντός 12-48 ωρών η αποσύνθεση μπορεί να έχει προχωρήσει σε τέτοιο βαθμό που να μην επιτρέπει την αναγνώριση του προσώπου ενός πτώματος.
4. Θα πρέπει να καθορισθεί ένα κέντρο συλλογής για την προσωρινή φύλαξη των σορών και, αν δεν έχει ήδη γίνει στο πεδίο, για την συγκέντρωση και καταγραφή πληροφοριών σχετικά με τις σορούς (συμπεριλαμβανομένων και των φωτογραφιών).
5. Μετά τη συλλογή των πληροφοριών, οι σοροί που δεν έχουν ταυτοποιηθεί μπορούν να ταφούν προσωρινά, εκτός αν υπάρχει διαθέσιμη κάποια καλύτερη εναλλακτική προσωρινής φύλαξης.

Εναλλακτικές φύλαξης

- ◆ Όποια εναλλακτική φύλαξης κι αν χρησιμοποιηθεί, κάθε σορός ή ανθρώπινο μέλος θα πρέπει να έχει τοποθετηθεί προηγουμένως σε ειδικό σάκο ή αντίστοιχο μέσο φύλαξης.
- ◆ Όσον αφορά τον μοναδικό κωδικό αναφοράς της κάθε σορού, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν αδιάβροχες ετικέτες ή χάρτινες σφραγισμένες σε πλαστικό. Μη γράφετε τον μοναδικό κωδικό αναφοράς απευθείας πάνω στις σορούς ή μόνο πάνω στον ειδικό σάκο/στα σεντόνια, καθώς μπορεί να σβηστεί ή μπορεί το σεντόνι να αφαιρεθεί από τη σορό κατά τη φύλαξη.
- ◆ Η ιδανική εναλλακτική φύλαξης είναι τα ψυγεία, τα οποία θα πρέπει να βρίσκονται σε κάποιο κατάλληλο σημείο (π.χ. να αποτελούν μέρος ενός κέντρου συλλογής).

- ◆ Αν δεν υπάρχουν ψυγεία διαθέσιμα, τότε οι προτιμώμενες εναλλακτικές είναι: I) η μεθοδική φύλαξη σε ένα προστατευμένο σημείο το οποίο είναι όσο το δυνατόν πιο κρύο (μακριά από την άμεση έκθεση στον ήλιο, και κατά προτίμηση στεγαζόμενο), ή II) η προσωρινή ταφή (βλ. παρακάτω).

Ψύξη

- ◆ Η καλύτερη επιλογή είναι η ψύξη μεταξύ των 2°C και 4°C (35.6°F και 39.2°F).
- ◆ Μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ψυχόμενα εμπορευματοκιβώτια (containers) που χρησιμοποιούνται από τις εταιρείες μεταφορών, με την κατάλληλη διαρρύθμιση ραφιών, για τη φύλαξη μέχρι και 50 σορών.
- ◆ Σπάνια υπάρχουν αρκετά τέτοια ψυχόμενα εμπορευματοκιβώτια διαθέσιμα στα σημεία των καταστροφών, συνεπώς οι εναλλακτικές φύλαξης, όπως ένα δροσερό και προστατευμένο δωμάτιο ή περιβάλλον, είναι απαραίτητες ώσπου να είναι δυνατή η ψύξη.

Προσωρινή ταφή

- ◆ Η προσωρινή ταφή, η οποία θα πραγματοποιηθεί μετά τον ορισμό του μοναδικού κωδικού αναφοράς για κάθε σορό, τη λήψη των φωτογραφιών, και τη συμπλήρωση του Εντύπου Καταγραφής Στοιχείων από τη Σορό, αποτελεί μια καλή εναλλακτική φύλαξης σε αρχικό στάδιο όταν δεν υπάρχει καμία άλλη μέθοδος φύλαξης διαθέσιμη, ή σε περίπτωση που η προσωρινή φύλαξη θα πρέπει να είναι μεγαλύτερης διάρκειας, και εφόσον δεν έρχεται σε σύγκρουση με πολιτιστικούς κανόνες.
- ◆ Η θερμοκρασία κάτω από το έδαφος είναι συνήθως χαμηλότερη από ότι στην επιφάνειά του, παρέχοντας έτσι μια μορφή φυσικής ψύξης και προστασίας, συμπεριλαμβανομένου και από τα πτωματοφάγα ζώα.
- ◆ Τα προσωρινά σημεία ταφής θα πρέπει να δομούνται με τον τρόπο που περιγράφεται παρακάτω ώστε να εξασφαλίζεται ο μελλοντικός εντοπισμός και η περισυλλογή των σορών:
 - ★ Φτιάξτε ατομικούς τάφους όταν ο αριθμός των πτωμάτων είναι μικρός, και ομαδική ταφή σε τάφο όταν ο αριθμός είναι μεγάλος.
 - ★ Το βάθος του τάφου θα πρέπει να βρίσκεται στο 1,5 m, και η απόστασή του από πηγές πόσιμου νερού να είναι μεγαλύτερη των 200 m.
 - ★ Στις περιπτώσεις ομαδικών ταφών σε τάφο, αφήνετε απόσταση 0,4 m ανάμεσα στις σορούς (βλ. Εικόνα 7.1).
 - ★ Τοποθετήστε τις σορούς τη μια δίπλα στην άλλη (όχι τη μια πάνω στην άλλη).
 - ★ Σημαδέψτε ευκρινώς την κάθε σορό, καθώς και τις θέσεις τους στο έδαφος συμπεριλαμβάνοντας και τον μοναδικό κωδικό της καθεμιάς.
 - ★ Λάβετε υπόψη και την εναλλακτική της ταφής κατά μήκος σε σειρά (πόδια με κεφάλι), αν αυτή χρειαστεί.
 - ★ Δημιουργήστε ένα χάρτη του σημείου ταφής όπου θα καταγράψετε την τοποθεσία της κάθε σορού χρησιμοποιώντας τον μοναδικό κωδικό αναφοράς της (βλ. Κεφάλαιο 4).

Πάγος

- ◆ Δε συνιστάται η χρήση ξηρού πάγου (παγωμένο διοξείδιο του άνθρακα) καθώς παράγει τοξικό διοξείδιο του άνθρακα, το οποίο μπορεί να προκαλέσει “εγκαύματα” από το κρύο, και μπορεί να αποτελέσει μεγάλο πρόβλημα από πρακτικής άποψης.

- ◆ Η χρήση του απλού πάγου (παγωμένο νερό) πρέπει να αποφεύγεται όπου είναι δυνατό, διότι:
 - * Στα θερμά κλίματα ο πάγος λιώνει γρήγορα και απαιτούνται μεγάλες ποσότητες.
 - * Όταν λιώνει, ο πάγος παράγει μεγάλες ποσότητες βρώμικου νερού που μπορεί να προκαλέσουν διαρροϊκές νόσους.
 - * Η παροχέτευση του βρώμικου αυτού νερού δημιουργεί επιπρόσθετα προβλήματα διαχείρισης.
 - * Το νερό μπορεί να προκαλέσει αλλοιώσεις στις σορούς και στα προσωπικά τους αντικείμενα (π.χ. ταυτότητες).

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Φυλάσσετε τις σορούς με τρόπο που να διατηρεί την αξιοπρέπειά τους.
- ◆ **Ναι:** Χρησιμοποιήστε μεθόδους προσωρινής φύλαξης, όπως αυτές απαιτούνται, για την προστασία των σορών και τη διευκόλυνση της ταυτοποίησής τους αργότερα.
- ◆ **Όχι:** Μη χρησιμοποιείτε ξηρό πάγο.

AFP/Getty Images

Εικόνα 7.1: Προσωρινή ταφή πτωμάτων στην Ταϊλάνδη μετά το καταστροφικό τσουνάμι στις 26 Δεκεμβρίου 2004

8. ΑΝΙΧΝΕΥΣΙΜΗ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΗ ΦΥΛΑΞΗ ΚΑΙ ΤΑΦΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ

Στόχοι

1. Η διατήρηση της αξιοπρέπειας των νεκρών, εξασφαλίζοντας την ανιχνευσιμότητα των σορών ώστε να είναι εύκολα διαθέσιμες, από την συλλογή έως την ταφή.
2. Η περιγραφή της μακροπρόθεσμης φύλαξης των σορών που δεν έχουν ταυτοποιηθεί ή αναζητηθεί, και των σχετικών στοιχείων για τη συνέχιση της έρευνας και την πιθανή ταυτοποίηση.
3. Να εξασφαλίσουμε ότι το ακριβές μέρος όπου βρίσκεται η κάθε σορός, μαζί με όλες τις σχετικές με αυτή πληροφορίες και τα προσωπικά αντικείμενα, είναι γνωστά.
4. Να προσφέρουμε στις οικογένειες και τις ευρύτερες κοινότητες ένα χώρο όπου μπορούν να μνημονεύουν και να τιμούν τα οικεία τους πρόσωπα που δεν έχουν ταυτοποιηθεί ακόμα.

Επισκόπηση

1. Όλες οι ταυτοποιημένες σοροί θα πρέπει να αποδοθούν στους συγγενείς ή τις κοινότητές τους προς ταφή σύμφωνα με τα τοπικά έθιμα και τις πρακτικές.
2. Θα χρειαστεί μακροπρόθεσμη φύλαξη (ή, ανάλογα με τα τοπικά έθιμα, κάποιος άλλος τρόπος απόθεσης του νεκρού) για τις εναπομείνασες σορούς που δεν έχουν ταυτοποιηθεί/αναζητηθεί.
3. Οι μη ταυτοποιημένες και αζήτητες σοροί θα πρέπει να διατηρηθούν κατάλληλα και να καταγραφούν όλες οι σχετικές με αυτές πληροφορίες, ώστε να είναι δυνατή η μελλοντική τους ταυτοποίηση και παράδοση στους συγγενείς.

Μέθοδοι ταφής/μακροπρόθεσμη φύλαξη

- ◆ Σε περιπτώσεις μαζικών θανάτων, η ταφή είναι η προτιμώμενη εναλλακτική επειδή αποτελεί την πιο αποτελεσματική μέθοδο, καθώς διατηρεί τα στοιχεία για μια πιθανή ταυτοποίηση αργότερα.

Συνθήκες ταφής

- ◆ Θα πρέπει να καθορισθεί μια συγκεκριμένη περιοχή ως σημείο ταφής, τα όρια της οποίας θα είναι συγκεκριμένα, ευκρινή, και προστατευμένα (βλ. Παράρτημα 7).
- ◆ Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην τοποθεσία, τα έθιμα, και της επιθυμίες της τοπικής κοινότητας, καθώς και ως προς την ιδιοκτησία της γης.
- ◆ Η χρήση του σημείου για το συγκεκριμένο σκοπό θα πρέπει να έχει γίνει αποδεκτή από τους κατοίκους των γειτονικών κοινοτήτων.
- ◆ Το σημείο θα πρέπει να βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την πληγείσα κοινότητα, ώστε να μπορούν οι κάτοικοι να το επισκέπτονται.
- ◆ Η περιοχή ταφής θα πρέπει να είναι ξεκάθαρα σηματοδοτημένη και να περιβάλλεται από μια ζώνη απομόνωσης πλάτους τουλάχιστον 10 μέτρων, ώστε να είναι δυνατή η φύτευση και ανάπτυξη πυκνής βλάστησης έτσι ώστε να διαχωρίζεται από τις κατοικημένες περιοχές.
- ◆ Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι συνθήκες του εδάφους και η υψηλότερη στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα. Όπου είναι δυνατό, προτιμώνται τα ξηρά (άμμος/χώμα), αλκαλικά εδάφη, ώστε να αποτρέπεται η μόλυνση του νερού και η αλλοίωση του DNA.
- ◆ Να αποφεύγεται η χρήση βιοδιασπώμενων σάκων περισυλλογής πτωμάτων, ασβέστη, ή άλλων χημικών προϊόντων.
- ◆ Σε πολύ ειδικές συνθήκες, η ομαδική ταφή μπορεί να αποδειχθεί απαραίτητη και είναι αποδεκτή αν γίνει σωστά.

Δημιουργία τάφων

- ◆ Οι νεκροί θα πρέπει να θάβονται σε ατομικούς τάφους με ευκρινή σήμανση.
- ◆ Σε περιπτώσεις καταστροφών πολύ μεγάλου μεγέθους (δηλαδή όπου ο αριθμός των θανόντων είναι πολύ μεγάλος και οι πόροι ή/και η δυνατότητα δημιουργίας ατομικών τάφων είναι περιορισμένοι) η ομαδική ταφή σε τάφρο πιθανόν να είναι αναπόφευκτη.
- ◆ Τα σημεία ταφής θα πρέπει να βρίσκονται σε απόσταση τουλάχιστον 30 m από πηγές νερού ή υδάτινες οδούς και 200 m από οποιαδήποτε πηγή πόσιμου νερού (π.χ. πηγάδι).
- ◆ Ανάλογα με τις ισχύουσες θρησκευτικές πρακτικές, η σορός μπορεί να χρειάζεται να τοποθετηθεί προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση (π.χ. το κεφάλι να κοιτάει προς την ανατολή ή προς τη Μέκκα).
- ◆ Όσον αφορά την ομαδική ταφή, ο χώρος ταφής (παρόμοιος με τάφρο) θα πρέπει να χωράει μία σειρά σορών, η μία παράλληλα (δίπλα) στην άλλη, σε απόσταση 0,4 m μεταξύ τους.
- ◆ Αν και δεν υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες ως προς το βάθος των τάφων, συνιστάται:
 - * Το βάθος των τάφων να κυμαίνεται ανάμεσα στα 1,5 με 3 m.
 - * Οι τάφοι που περιέχουν λιγότερα από πέντε άτομα θα πρέπει να επιτρέπουν μια απόσταση τουλάχιστον 1,2 m (1,5 m αν η ταφή έχει γίνει σε άμμο) ανάμεσα στο κάτω μέρος του τάφου και τον υδροφόρο ορίζοντα, ή την όποια στάθμη στην οποία ανεβαίνουν τα υπόγεια ύδατα.
 - * Στις περιπτώσεις ομαδικών τάφων, ο υδροφόρος ορίζοντας θα πρέπει να έχει βάθος τουλάχιστον 2,5 m και το κάτω μέρος του τάφου να βρίσκεται τουλάχιστον 0,7 m πάνω από τη ζώνη κορεσμού.
 - * Οι αποστάσεις αυτές πιθανόν να πρέπει να αυξηθούν ανάλογα με τις συνθήκες του εδάφους.

Ανιχνευσιμότητα

- ◆ Η προσεκτική καταγραφή και χαρτογράφηση του σημείου ταφής είναι σημαντική ώστε να εξασφαλίσουμε ότι η κάθε σορός μπορεί να εντοπισθεί καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Έτσι, ο τόπος τελικής ταφής όσων δεν έχουν ταυτοποιηθεί είναι επακριβώς καταγεγραμμένος.
- ◆ Βεβαιωθείτε πριν την ταφή ότι έχει τοποθετηθεί ασφαλώς, σε κάθε σορό όπως **και** στον ειδικό σάκο ή το φέρετρο στο οποίο βρίσκεται αυτή, ο μοναδικός κωδικός αναφοράς, πάνω σε αδιάβροχη ετικέτα ή χάρτινη ετικέτα περιτυλιγμένη σε πλαστικό.
- ◆ Στην επιφάνεια του τάφου τοποθετήστε μια μόνιμη σήμανση, στην οποία να σημειώνεται ο μοναδικός κωδικός αναφοράς της σορού που έχει ταφεί εκεί, η οποία θα υποδεικνύει την ακριβή τοποθεσία της σορού. Προτείνεται η σήμανση αυτή να είναι από τσιμέντο ή κάποιο παρόμοιο υλικό. Για τη σήμανση των σημείων ταφής αποφύγετε τη χρήση αναλώσιμων σημείων αναφοράς ή υλικών που μπορούν να μετακινηθούν εύκολα.
- ◆ Χαρτογραφήστε και κάντε μια λίστα με ολόκληρο τον χώρο ταφής, τους τάφους, και τις σορούς με τους μοναδικούς τους κωδικούς. Συνιστάται η χρήση συντεταγμένων GPS για ολόκληρο τον χώρο ταφής.
- ◆ Όλες οι πληροφορίες για τον χώρο ταφής, τους τάφους, και τις σορούς πρέπει να καταχωρούνται και να αποθηκεύονται κεντρικά. Πρέπει να περιλαμβάνουν την ακριβή τοποθεσία της κάθε σορού ώστε να επιτρέπουν μελλοντικές ιατροδικαστικές έρευνες και την παράδοση της σορού στην οικογένεια ή την κοινότητά μόλις ταυτοποιηθεί. Συνιστάται η αντιγραφή και αποθήκευση των δεδομένων σε τουλάχιστον δύο διαφορετικές τοποθεσίες ή υπηρεσίες για λόγους ασφαλείας.

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Χρησιμοποιείτε τα κατάλληλα έντυπα (π.χ. δελτία παράδοσης – παραλαβής ή αποδείξεις) με το που παραλαμβάνετε ή παραδίδετε τις σορούς, τα προσωπικά αντικείμενα, ή τα έγγραφα ώστε να εξασφαλίζετε την ανιχνευσιμότητα των σορών.
- ◆ **Ναι:** Να θάβετε τις εναπομείνουσες σορούς που δεν έχουν ταυτοποιηθεί.
- ◆ **Ναι:** Εγγυηθείτε την ανιχνευσιμότητα των μη ταυτοποιημένων σορών επισημαίνοντας, χαρτογραφώντας, καταγράφοντας, και αποθηκεύοντας κεντρικά την ακριβή τοποθεσία της τελικής τους ταφής.
- ◆ **Όχι:** Μην αποτεφρώνετε ή αναμειγνύετε τις μη ταυτοποιημένες σορούς.

9. ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

Στόχοι

1. Να ενημερώσουμε τα σώματα άμεσης επέμβασης ως προς τη σημασία της παροχής υποστήριξης στα άτομα που πενθούν.
2. Να εξασφαλίσουμε ότι λαμβάνουμε υπόψη και δείχνουμε τον απαραίτητο σεβασμό στα άτομα που πενθούν καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Επισκόπηση

1. Πρέπει πάντα να δείχνουμε σεβασμό στους νεκρούς και τα άτομα που πενθούν.
2. Η προτεραιότητα για τις οικογένειες που υποφέρουν είναι να μάθουν τι έχει απογίνει με τα οικεία τους πρόσωπα που αγνοούνται.
3. Πρέπει πάντα να παρέχονται ειλικρινείς και ακριβείς πληροφορίες.
4. Οφείλουμε να προσεγγίζουμε τις οικογένειες με συμπόνια και φροντίδα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.
5. Θα πρέπει να εξετάζεται η ψυχοκοινωνική στήριξη των οικογενειών και των συγγενών.
6. Οι πολιτισμικές και θρησκευτικές ανάγκες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Ταυτοποίηση των θυμάτων

- ◆ Θα πρέπει να καθοριστεί ένα κεντρικό σημείο ενημέρωσης των οικογενειών όπου θα παρέχεται στήριξη στους συγγενείς.
- ◆ Θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στις οικογένειες να αναφέρουν τα συγγενικά τους πρόσωπα που αγνοούνται και θα πρέπει να τους παρέχονται επιπρόσθετες πληροφορίες.
- ◆ Η διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται και των χρονικών πλαισίων της περισυλλογής και ταυτοποίησης των σορών, θα πρέπει να εξηγηθούν σαφώς στις οικογένειες των νεκρών και των αγνοουμένων ώστε να έχουν ρεαλιστικές προσδοκίες.
- ◆ Οι προσπάθειες ταυτοποίησης θα πρέπει να ξεκινήσουν το συντομότερο δυνατό.
- ◆ Δε θα πρέπει τα παιδιά να συμμετέχουν στις διαδικασίες οπτικής αναγνώρισης.

- ◆ Η οικογένεια θα πρέπει να είναι η πρώτη που θα ενημερώνεται για ευρήματα σχετικά με τα οικεία της πρόσωπα και για την ταυτοποίησή τους.
- ◆ Μόλις γίνει η ταυτοποίηση, οι σοροί θα πρέπει να παραδίδονται το συντομότερο δυνατό στους πιο κοντινούς συγγενείς.
- ◆ Μετά την ταυτοποίηση, θα πρέπει να γίνεται σεβαστή η ανάγκη των συγγενών να δουν τις σορούς των οικείων τους ως μέρος της διαδικασίας του πένθους. Η οικογένεια θα πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με το τι πρόκειται να δει όταν αντικρίσει τη σορό.

Πολιτισμικές και θρησκευτικές διαστάσεις

- ◆ Όποια θρησκεία κι αν ακολουθούν οι συγγενείς και σε όποια κουλτούρα κι αν ανήκουν, η κύρια επιθυμία τους είναι να ταυτοποιηθούν τα οικεία τους πρόσωπα.
- ◆ Θα πρέπει να ζητούνται οι συμβουλές και η βοήθεια των θρησκευτικών ηγετών και των αρχών της κοινότητας ώστε να κατανοηθεί και να γίνει αποδεκτή η περισυλλογή, διαχείριση και ταυτοποίηση των σορών.
- ◆ Η μη αξιοπρεπής διαχείριση και απόδοση των σορών μπορεί να αποτελέσει επιπρόσθετη τραυματική εμπειρία για τους συγγενείς, και θα πρέπει πάντα να αποφεύγεται. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η προσεκτική και ηθική διαχείριση των σορών, συμπεριλαμβανομένης και της απόδοσής τους, και αυτό περιλαμβάνει και το σεβασμό προς τις θρησκευτικές και πολιτισμικές ευαισθησίες.

Παροχή υποστήριξης

- ◆ Η ψυχοκοινωνική υποστήριξη θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες, την κουλτούρα και το συμβάν, και θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι τοπικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης.
- ◆ Τοπικοί οργανισμοί όπως οι εθνικοί σύλλογοι του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), και θρησκευτικές ομάδες μπορούν συχνά να προσφέρουν ψυχοκοινωνική φροντίδα άμεσης ανάγκης στα άτομα που υποφέρουν.
- ◆ Προτεραιότητα στη φροντίδα θα πρέπει να έχουν τα ανήλικα άτομα που δε συνοδεύονται και άλλες ευάλωτες ομάδες. Όπου είναι δυνατό, θα πρέπει να επανασυνδέονται με την οικογένειά τους και να δέχονται τη φροντίδα από μέλη της ευρύτερης οικογένειάς τους ή της κοινότητάς τους.
- ◆ Μπορεί να χρειαστεί υλική βοήθεια για τα τελετουργικά της κηδείας (π.χ. σάβανα, φέρετρα, καυσόξυλα, κλπ.).
- ◆ Θα πρέπει να θεσπιστούν ειδικές νομικές διατάξεις για όσους έχουν πληγεί (π.χ. ταχεία έκδοση πιστοποιητικών θανάτου) και να δημοσιοποιηθούν στις πληγείσες κοινότητες.

Ναι και Όχι

- ◆ Ναι: Συμπεριλάβετε τις οικογένειες το συντομότερο δυνατό στις αποφάσεις που τις αφορούν.
- ◆ Όχι: Μη δημιουργείτε ψεύτικες ελπίδες ή προσδοκίες στις οικογένειες και τους συγγενείς.

10. ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΝΟΥΜΕΝΟΥΣ (ΣΥΜΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΩΝ ΠΟΥ ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Στόχοι

1. Η πληροφόρηση των σωμάτων άμεσης επέμβασης ότι για να γίνει η ταυτοποίηση των πτωμάτων αργότερα απαιτούνται:
 - * η δημιουργία μιας λίστας αγνοουμένων, και
 - * πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους.
2. Να εξασφαλίσουμε ότι οι πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους συλλέγονται, καταγράφονται, και δημοσιοποιούνται αποτελεσματικά, έτσι ώστε να μπορούν να ταυτοποιηθούν οι νεκροί.

Σημείωση: Όταν αναφερόμαστε σε “αγνοούμενους” συμπεριλαμβάνουμε και αυτούς που θεωρούνται νεκροί.

Επισκόπηση

1. Η ταυτοποίηση των σορών αγνώστων στοιχείων θα είναι αδύνατη, χωρίς την ύπαρξη λίστας αγνοουμένων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που θεωρούνται νεκροί, καθώς και πληροφοριών σχετικά με τους αγνοούμενους, οι οποίες να μπορούν να συγκριθούν με τις διαθέσιμες πληροφορίες που έχουν καταγραφεί από την εξέταση των σορών.

Οργάνωση

- ◆ Θα πρέπει να δημιουργηθούν κέντρα πληροφόρησης σε περιφερειακό ή/και τοπικό επίπεδο ως μέρος της άμεσης εφαρμογής των σχεδίων διαχείρισης καταστροφών.
- ◆ Εντός της τοπικής κοινότητας, στα άτομα που έχουν αναλάβει τη διαχείριση των πληροφοριών θα πρέπει άμεσα να ανατίθεται η δημιουργία λίστας με τους αγνοούμενους.
- ◆ Οι ευθύνες τους περιλαμβάνουν την επιβεβαίωση και συγκέντρωση των πληροφοριών, καθώς και την επικοινωνία με το κοινό. Τα άτομα αυτά χρειάζονται ιδιαίτερα για να δέχονται αιτήματα αναζήτησης και πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους και για να δημοσιοποιούν τις πληροφορίες σχετικά με άτομα ή πτώματα που βρέθηκαν ή ταυτοποιήθηκαν.

- ◆ Μία έγκυρη και αξιόπιστη λίστα αγνοουμένων θεωρείται απαραίτητη και υποχρεωτική ως προς τις προσπάθειες ταυτοποίησης. Οι υπηρεσίες αναζήτησης της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού και των εθνικών συλλόγων του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου μπορούν να βοηθήσουν σε αυτό το έργο.
- ◆ Δεδομένων των χαοτικών συνθηκών που κυριαρχούν σε περιπτώσεις καταστροφών, είναι συχνό φαινόμενο το να αναφέρεται το ίδιο άτομο ως αγνοούμενο σε διαφορετικές υπηρεσίες από διαφορετικά μέλη της οικογένειας. Συνεπώς, είναι σημαντικό να καταγράφονται τα μικρά ονόματα, τα επίθετα, και άλλα ονόματα με τα οποία μπορεί να είναι γνωστοί, με συντονισμένο και τυποποιημένο τρόπο, καθώς και να ορίζεται ένας μοναδικός κωδικός ταυτοποίησης σε κάθε περίπτωση, ώστε να αποφεύγονται η σύγχυση και η αναπαραγωγή.

Πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους

- ◆ Ταυτόχρονα με τη δημιουργία μιας επιβεβαιωμένης λίστας αγνοουμένων είναι σημαντικό να συλλέγονται και πληροφορίες για κάθε αγνοούμενο ξεχωριστά. Οι πληροφορίες αυτές θα προέρχονται από τα μέλη της οικογένειας, τους φίλους, ή άλλες πηγές, και θα καταγράφονται στο Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων Αγνοούμενου Ατόμου. Μπορείτε να βρείτε ένα απλό Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων Αγνοούμενου Ατόμου – τμήματα του οποίου μπορούν να επεξεργαστούν για να ταιριάζουν καλύτερα στο εκάστοτε συμβάν – στο Παράρτημα 2. Ιδανικά, η διαδικασία της συλλογής πληροφοριών θα πρέπει να πραγματοποιείται από εκπαιδευμένο προσωπικό, αλλά μπορεί να χρειάζεται να την αναλάβουν τα σώματα άμεσης επέμβασης αν δεν είναι διαθέσιμα εκπαιδευμένα άτομα. Είναι σημαντικό να δείχνουμε συμπόνια και σεβασμό στους συγγενείς των αγνοουμένων, αναγνωρίζοντας και κατανοώντας την αγωνία που βιώνουν.
- ◆ Θα πρέπει να ζητείται η συναίνεση των ερωτηθέντων μελών της οικογένειας ως προς τη χρήση των πληροφοριών που παρέχουν αποκλειστικά για το σκοπό της ταυτοποίησης, και η συναίνεσή τους θα πρέπει να καταγράφεται. Οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με τους αγνοούμενους θα πρέπει να θεωρείται άκρως εμπιστευτική και δε θα πρέπει να τη μοιραζόμαστε με μη εξουσιοδοτημένα μέρη.

Συγκέντρωση των πληροφοριών

- ◆ Οι πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους και τις σορούς αγνώστων στοιχείων θα πρέπει να συγκεντρώνονται και να αποθηκεύονται σε μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων υπό την καθοδήγηση ενός ειδικού διαχείρισης δεδομένων, γεγονός το οποίο θα βοηθήσει στις προσπάθειες αναζήτησης και ταυτοποίησης.
- ◆ Η συγκέντρωση των πληροφοριών σε μια κεντρική βάση δεδομένων διευκολύνει τους ειδικούς δικαστικούς πραγματογνώμονες να συγκρίνουν τις πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί από την εξέταση πτωμάτων αγνώστων στοιχείων με πληροφορίες σχετικά με τους αγνοούμενους, ώστε να προκύψει μια πιθανή ταύτιση.
- ◆ Συνεπώς, με τη διαχείριση των νεκρών και των σχετικών με αυτούς πληροφοριών κατά τρόπο συντονισμένο και τυποποιημένο, μεγιστοποιούνται οι πιθανότητες επιτυχούς ταυτοποίησης, ενώ ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες λανθασμένης ταυτοποίησης.

Ναι και Όχι

- ◆ **Ναι:** Χρησιμοποιήστε το Έντυπο Καταγραφής Στοιχείων Αγνοούμενου Ατόμου μετά από την επικοινωνία σας με το κέντρο πληροφόρησης, συμπληρώνοντάς το με τον πιο ευανάγνωστο και ακριβή δυνατό τρόπο.
- ◆ **Όχι:** Μη μοιραστείτε οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με τους αγνοούμενους με μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο ή με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

11. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Στόχοι

1. Η προστασία της αξιοπρέπειας των θυμάτων και ο σεβασμός προς τις οικογένειές τους, μέσω της σωστής διαχείρισης των προσωπικών, ευαίσθητων και εμπιστευτικών δεδομένων.
2. Η συνεισφορά ως προς την επιτυχή περισυλλογή και ταυτοποίηση των θυμάτων, μέσω της καλής επικοινωνίας με το κοινό, η οποία περιλαμβάνει την τακτική δημοσιοποίηση έγκυρων και επικαιροποιημένων στοιχείων.

Επισκόπηση

1. Η καλή επικοινωνία με το κοινό συμβάλλει στην επιτυχή περισυλλογή και ταυτοποίηση των θυμάτων.
2. Οι ακριβείς, σαφείς, έγκαιρες, και επικαιροποιημένες πληροφορίες μπορούν να μειώσουν την αγωνία που βιώνουν οι πληγείσες κοινότητες, να καταλαγιάσουν τις φήμες, και να αποσαφηνίσουν τις όποιες λανθασμένες πληροφορίες.
3. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, και το διαδίκτυο) αποτελούν βασικούς διαύλους επικοινωνίας με τις οικογένειες και το ευρύ κοινό στις περιπτώσεις καταστροφών. Οι δημοσιογράφοι, είτε οι τοπικοί είτε διεθνείς, συνήθως φτάνουν στη σκηνή της καταστροφής λίγο μετά αφού αυτή έχει λάβει χώρα.

Ενημέρωση των συγγενών

- ◆ Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα κέντρο ενημέρωσης για τους συγγενείς των αγνοουμένων και των νεκρών το συντομότερο δυνατό, έτσι ώστε οι συγγενείς να μπορούν να ενημερώνονται τακτικά πάνω στις επιχειρήσεις έρευνας και περισυλλογής.
- ◆ Θα πρέπει να παρέχονται μόνο τα τελικά αποτελέσματα των ταυτοποιήσεων, μαζί με γενικότερες πληροφορίες καθ' όλα τα στάδια της περισυλλογής και της διαδικασίας ταυτοποίησης.
- ◆ Οι οικογένειες των ταυτοποιημένων θυμάτων θα πρέπει να ενημερώνονται κατ' ιδίαν πριν δημοσιοποιηθούν οι σχετικές πληροφορίες στα μέσα ενημέρωσης.

- ◆ Όσον αφορά στη διαχείριση καταστροφών μεγάλου μεγέθους, στις οποίες είναι αδύνατον να καλέσουμε όλους τους συγγενείς των πιθανών θυμάτων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα ευρύ φάσμα μέσων ενημέρωσης, όπως:
 - * το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης,
 - * οι πίνακες ανακοινώσεων,
 - * οι εφημερίδες, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, κλπ.

Συνεργασία με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης

- ◆ Γενικά, οι δημοσιογράφοι θέλουν να μεταφέρουν τα γεγονότα υπεύθυνα και με ακρίβεια. Με το να τους διατηρούμε ενημερωμένους ελαχιστοποιούμε την πιθανότητα ανακριβών μεταδόσεων.
- ◆ Πρέπει να παίρνουμε πρωτοβουλίες και να είμαστε δημιουργικοί στον τρόπο που σχετιζόμαστε με τα μέσα ενημέρωσης:
 - * Θα πρέπει να ορίζουμε ένα άτομο ως υπεύθυνο τύπου, ο οποίος θα διαχειρίζεται τα τοπικά αλλά και τα διεθνή μέσα.
 - * Ο υπεύθυνος τύπου θα πρέπει να δρα όσο το δυνατόν πιο κοντά στην πληγείσα περιοχή.
- ◆ Η συνεργασία με τα μέσα ενημέρωσης πρέπει να είναι ενεργή (οργάνωση τακτικών ενημερώσεων, διευκόλυνση των συνεντεύξεων, κλπ.).

Συνεργασία με το κοινό

- ◆ Το κέντρο ενημέρωσης θα πρέπει να παρέχει μια έγκυρη, ενημερωμένη λίστα με τους επιβεβαιωμένους νεκρούς και τους επιβεβαιωμένους επιζώντες, παρέχοντας επίσης πληροφορίες για τους αγνοούμενους, οι οποίες έχουν καταγράψει από το αρμόδιο προσωπικό.
- ◆ Θα πρέπει να παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες της περισυλλογής, ταυτοποίησης, φύλαξης και απόδοσης των σορών.
- ◆ Πιθανόν να χρειάζεται να εξηγηθούν οι διαδικασίες για την πιστοποίηση του θανάτου.

Συνεργασία με τις ανθρωπιστικές οργανώσεις

- ◆ Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις – συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών των Ηνωμένων Εθνών, της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, και των εθνικών συλλόγων του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου – έχουν άμεση επικοινωνία με τις πληγείσες κοινότητες και μπορούν να λειτουργήσουν ως πηγή ενημέρωσης τοπικά.
- ◆ Οι διασώστες δεν είναι πάντα σωστά πληροφορημένοι, και μπορεί να μεταφέρουν αντιφατικές πληροφορίες, ειδικά όσον αφορά στον κίνδυνο μετάδοσης μολυσματικών νόσων από τις σορούς.
- ◆ Η παροχή των σωστών πληροφοριών σχετικά με τη διαχείριση των νεκρών στις ανθρωπιστικές οργανώσεις θα βοηθήσει στο να ελαττωθούν οι φήμες και η διάδοση λανθασμένων πληροφοριών.

Διαχείριση των πληροφοριών

- ◆ Οφείλουμε να φροντίζουμε να σεβόμαστε την ιδιωτικότητα των θυμάτων και των συγγενών τους.
- ◆ Δεν πρέπει να επιτρέπεται στους δημοσιογράφους η άμεση πρόσβαση στις φωτογραφίες, τα ιδιωτικά αρχεία ή τα ονόματα των θυμάτων. Ωστόσο, οι αρχές μπορούν να αποφασίσουν να δημοσιοποιήσουν τις πληροφορίες αυτές κατά έναν οργανωμένο τρόπο για να βοηθήσουν τη διαδικασία ταυτοποίησης.

Ναι και Όχι

- ◆ Ναι: Προετοιμαστείτε για την επικοινωνία με τις οικογένειες και τα μέσα ενημέρωσης.
- ◆ Ναι: Αναλάβετε πρωτοβουλίες ως προς την επικοινωνία με τις οικογένειες και τα μέσα ενημέρωσης.
- ◆ Ναι: Αξιοποιήστε τα μέσα ενημέρωσης με σύνεση, μέσω των επίσημων διαύλων και προς όφελος της επιχείρησης.
- ◆ Όχι: Μη μοιράζετε εμπιστευτικές πληροφορίες με τα μέσα ενημέρωσης.

12. ΣΥΧΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ (FAQ)

1. Μπορούν τα πτώματα να προκαλέσουν επιδημίες;

Όχι, οι νεκροί που προκύπτουν από φυσικές καταστροφές κατά κανόνα δεν προκαλούν επιδημίες. Τα θύματα καταστροφών τέτοιου είδους συνήθως πεθαίνουν από τα τραύματά τους, από πνιγμό, ή από εγκαύματα και συνήθως δεν είναι φορείς οργανισμών που μπορεί να προκαλέσουν επιδημίες.

Εξαιρέση αποτελούν οι περιπτώσεις όπου οι θάνατοι είναι αποτέλεσμα άκρως μολυσματικών νόσων (όπως ο Έμπολα, ο πυρετός Lassa, η χολέρα) ή όταν η καταστροφή συμβαίνει σε περιοχή όπου ενδημεί κάποια άκρως μολυσματική νόσος. Σε αυτές τις περιπτώσεις, υπάρχει όντως η πιθανότητα μετάδοσης ασθeneιών από τις σορούς.

2. Ποιοι είναι οι υγειονομικοί κίνδυνοι για το κοινό;

Ο κίνδυνος προς το κοινό είναι αμελητέος, με εξαίρεση περιπτώσεις όπου ο θάνατος επήλθε λόγω άκρως μολυσματικής νόσου. Ωστόσο, υπάρχει κίνδυνος διάρροιας από μόλυνση του πόσιμου νερού από τα περιττώματα των πτωμάτων. Η απλή απολύμανση του πόσιμου νερού είναι αρκετή για την αποφυγή υδατογενών νόσων. (Βλ. την Ερώτηση 6 σχετικά με τους υγειονομικούς κινδύνους για τα άτομα που διαχειρίζονται τα πτώματα).

3. Μπορούν τα πτώματα να μολύνουν το νερό;

Ναι, μπορούν, όπως και οι ζωντανοί άνθρωποι. Συχνά απελευθερώνονται περιττώματα από τα πτώματα, τα οποία μπορεί να μολύνουν ποταμούς ή άλλες πηγές νερού, δημιουργώντας κίνδυνο διαρροϊκών ασθeneιών, οι οποίες μπορούν να αποφευχθούν με την κατάλληλη επεξεργασία του νερού.

4. Μήπως χρησιμεύει ο ψεκασμός των πτωμάτων με απολυμαντικό ή ξηρό ασβέστη;

Ο ξηρός ασβέστης δεν επιταχύνει την αποσύνθεση και εφόσον τα πτώματα γενικά δεν αποτελούν κίνδυνο μετάδοσης μολυσματικών νόσων στο ευρύ κοινό, το απολυμαντικό δε χρειάζεται.

5. Οι τοπικοί αξιωματούχοι και οι δημοσιογράφοι ισχυρίζονται ότι το κοινό διατρέχει κίνδυνο να κολλήσει ασθένειες από τα πτώματα. Έχουν δίκιο;

Ο κίνδυνος που μπορεί να αποτελούν τα πτώματα μετά από μια φυσική καταστροφή έχει παρερμηνευθεί από πολλούς επαγγελματίες και από τα μέσα. Ακόμα και εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας (τοπικά ή διεθνώς) έχουν συχνά λανθασμένες πληροφορίες και συμβάλλουν στη διάδοση αβάσιμων φημών σχετικά με ξεσπάσματα και επιδημίες. Γενικότερα, τα πτώματα που προκύπτουν από φυσικές καταστροφές δεν προκαλούν επιδημίες. Ο κίνδυνος μετάδοσης ασθενειών από τα πτώματα είναι πραγματικός μόνο σε περιπτώσεις όπου ο θάνατος προήλθε από μια άκρως μολυσματική νόσο ή όταν οι θάνατοι λαμβάνουν χώρα σε μια περιοχή όπου ενδημεί μια άκρως μολυσματική νόσος. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, ο κίνδυνος μετάδοσης ασθενειών είναι χαμηλός για ένα άτομο που έχει εκπαιδευτεί στη διαχείριση των νεκρών (βλ. Ερώτηση 6).

6. Τα άτομα που διαχειρίζονται τα πτώματα διατρέχουν κινδύνους;

Όσον αφορά στα άτομα που διαχειρίζονται πτώματα (σωστικά συνεργεία, υπάλληλοι νεκροτομείου, κλπ.), διατρέχουν κάποιο κίνδυνο αν οι νεκροί υπέφεραν από κάποια άκρως μολυσματική νόσο (όπως ο Έμπολα, ο πυρετός Lassa, ή η χολέρα). Οι μολυσματικοί παράγοντες που ευθύνονται για αυτές τις ασθένειες επιβιώνουν για διάφορα χρονικά διαστήματα μετά το θάνατο. Τα εσωτερικά όργανα, τα οποία συνήθως προσβάλλονται από οργανισμούς όπως η φυματίωση, οι οποίοι μπορεί και επιβιώνουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα μετά το θάνατο, διαχειρίζονται μόνο από εκπαιδευμένο προσωπικό κατά τη διάρκεια της νεκροτομής. Η νεκροτομή, δεν αποτελεί μέρος κάποιας διαδικασίας που περιγράφεται στο παρόν εγχειρίδιο. Θα πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες υποστήριξης διαθέσιμες στα άτομα που διαχειρίζονται τους νεκρούς ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τις ψυχολογικές συνέπειες που προκύπτουν από το έργο τους.

7. Τα άτομα που διαχειρίζονται τους νεκρούς, θα πρέπει να φοράνε μάσκα;

Η μυρωδιά πτωμάτων σε αποσύνθεση είναι πολύ δυσάρεστη, αλλά από μόνη της δεν αποτελεί υγειονομικό κίνδυνο σε χώρους που αερίζονται καλά, οπότε δεν είναι απαραίτητο να φοράει κανείς μάσκα για λόγους υγείας σε τέτοιους χώρους. Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι απαραίτητες ειδικές μάσκες για λόγους υγείας και ασφάλειας, όπως όταν υπάρχουν στην ατμόσφαιρα τοξικά αέρια, καπνός, σωματίδια, κλπ.

8. Πόσο επείγουσα είναι η περισυλλογή των σορών;

Η περισυλλογή των σορών δεν είναι το πιο επείγον έργο μετά από μια φυσική καταστροφή. Προτεραιότητα αποτελεί η διάσωση και φροντίδα των επιζώντων. Ωστόσο, οι σοροί πρέπει να συλλέγονται και να φωτογραφίζονται το συντομότερο δυνατό (και κατά προτίμηση πριν ξεκινήσει η αποσύνθεση), πρέπει να συλλέγονται και να καταγράφονται οι βασικές πληροφορίες σχετικά με τη σορό, πρέπει να ορίζεται ο μοναδικός κωδικός αναφοράς για κάθε σορό, και οι σοροί πρέπει να φυλάσσονται προσωρινά, για να προστατεύονται και να διευκολύνεται η πιθανή ταυτοποίησή τους. Όσο νωρίτερα γίνουν όλα αυτά, τόσο μεγαλύτερος θα είναι ο αριθμός των ταυτοποιημένων σορών. Σε περίπτωση επιδημίας μιας άκρως μολυσματικής νόσου, είναι υψίστης προτεραιότητας η συλλογή και κατάλληλη διαχείριση των πτωμάτων από εκπαιδευμένο προσωπικό.

9. Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ομαδικοί τάφοι ώστε να επισπεύδεται η ταφή των σορών;

Δε δικαιολογείται η ταχεία ομαδική ταφή των θυμάτων υπό τον ισχυρισμό του ενδιαφέροντος για τη δημόσια υγεία. Η εσπευσμένη ταφή των σορών χωρίς να έχει προηγηθεί η λήψη φωτογραφιών και η καταγραφή των σχετικών με αυτά πληροφοριών, και χωρίς να έχει καταγραφεί η ακριβής τοποθεσία που τοποθετήθηκε το κάθε πτώμα, αποτελεί περαιτέρω τραυματική εμπειρία για τις οικογένειες και τις κοινότητές τους. Αν ακολουθηθούν αυτά τα απλά βήματα με σκοπό την ταυτοποίηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού θυμάτων, οι οικογένειες μπορεί να αποφύγουν σοβαρές κοινωνικές και νομικές επιπτώσεις. Η χρήση ομαδικών τάφων ως μια μορφή ανιχνεύσιμης προσωρινής φύλαξης και προστασίας των σορών είναι αποδεκτή σε εξαιρετικές περιπτώσεις, υπό την προϋπόθεση ότι θα γίνει σωστή διαχείριση.

10. Ποιες είναι οι βραχυπρόθεσμες ενέργειες που πρέπει να κάνουν οι αρχές σχετικά με τις σορούς;

Οι σοροί πρέπει να συλλεχθούν και να φυλαχθούν, εντός ψυκτικών θαλάμων (ψυχόμενα κοντέινερ) όπου αυτό είναι δυνατόν, ειδάλλως να πραγματοποιηθεί η προσωρινή ταφή τους. Πρέπει να ακολουθηθούν όλα τα απλά βήματα προς την ταυτοποίηση όλων των σορών. Πρέπει να ληφθούν φωτογραφίες και να καταγραφούν αναλυτικές πληροφορίες για κάθε σορό. Οι σοροί θα πρέπει να φυλάσσονται ή να θάβονται προσωρινά, ώστε να επιτρέπουν τη διενέργεια εξειδικευμένης ιατροδικαστικής έρευνας στο μέλλον.

11. Ποια είναι τα ελάχιστα βήματα που είναι απαραίτητα για την ταυτοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων σορών;

Η ταυτοποίηση σορών αγνώστων στοιχείων μετά από καταστροφές μπορεί να αποδειχθεί πολύπλοκη. Τα ελάχιστα βήματα που χρειάζεται να ακολουθηθούν για την ταυτοποίηση όσο το δυνατόν περισσότερων σορών περιγράφονται στο εγχειρίδιο *Διαχείριση Νεκρών Μετά Από Καταστροφές (Management of Dead Bodies after Disasters)*. Γενικότερα, η ταυτοποίηση μιας σορού πραγματοποιείται συγκρίνοντας τις πληροφορίες που έχουμε για ένα άτομο όταν ήταν ζωντανό με τις πληροφορίες που έχουμε για τη σορό. Επομένως, χρειαζόμαστε πληροφορίες σχετικά με τα άτομα που αγνοούνται ή που θεωρούνται νεκρά (μια λίστα αγνοουμένων και συγκεκριμένες προσωπικές πληροφορίες για κάθε αγνοούμενο). Χρειαζόμαστε επίσης πληροφορίες για τη σορό (φωτογραφίες – που ιδανικά έχουν τραβηχτεί πριν ξεκινήσει η σήψη – και πληροφορίες σχετικά με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ρούχα και προσωπικά αντικείμενα). Για να μπορούμε να παρακολουθούμε και να οργανώνουμε όλες αυτές τις πληροφορίες χρειάζεται να ορίσουμε έναν μοναδικό κωδικό αναφοράς σε κάθε σορό, ο οποίος θα συμπεριλαμβάνεται σε όλες τις φωτογραφίες και σε όλες τις πληροφορίες που έχουν συγκεντρωθεί, και ο οποίος θα τοποθετηθεί πάνω στο πτώμα και στον ειδικό σάκο περισυλλογής, καθώς και στο σημείο ταφής του – αν έχει ταφεί – ώστε να μπορεί να καταγραφεί και να καταχωρηθεί η τοποθεσία του και να μπορεί να ανακτηθεί ανά πάσα στιγμή. Ιδανικά, στη διαδικασία αυτή θα πρέπει να συμμετέχουν ειδικοί δικαστικοί πραγματογνώμονες, ωστόσο αυτό δεν είναι πάντα δυνατό.

12. Ποια είναι τα πιθανά θέματα ψυχικής υγείας που μπορεί να αντιμετωπίσουν τα άτομα που πένθουν;

Όποια θρησκεία κι αν ακολουθούν οι συγγενείς και σε όποια κουλτούρα κι αν ανήκουν, η κύρια επιθυμία τους είναι να ταυτοποιηθούν τα οικεία τους πρόσωπα. Οποιαδήποτε προσπάθεια ταυτοποίησης των πτωμάτων μπορεί να βοηθήσει. Η διαδικασία του πένθους και η παραδοσιακή ατομική ταφή (ή άλλος τρόπος διαχείρισης της σορού) αποτελούν σημαντικούς παράγοντες προς την ατομική και ομαδική ανάκαμψη και επούλωση του πόνου. Σε περίπτωση επιδημίας, όπου οι κίνδυνοι προς τη δημόσια υγεία μπορεί να μην επιτρέπουν τη διενέργεια των παραδοσιακών τελετουργικών ταφής, πρέπει να λάβουμε υπόψη τα όποια ψυχολογικά προβλήματα μπορεί να προκύψουν από κάτι τέτοιο.

13. Πώς πρέπει να διαχειριστούμε τις σορούς αλλοδαπών ατόμων;

Όπως ισχύει και για τις τοπικές οικογένειες, οι οικογένειες που ζουν σε άλλες χώρες και έχασαν κάποιο οικείο τους πρόσωπο στην καταστροφή, επιθυμούν την ταυτοποίηση της σορού του και την επιστροφή του στη χώρα του. Η σωστή ταυτοποίηση έχει οικογενειακές, κοινωνικές, οικονομικές και διπλωματικές επιπτώσεις. Αν ακολουθηθούν τα απαραίτητα απλά βήματα (ορισμός μοναδικού κωδικού αναφοράς, φωτογραφίες, συλλογή και αποθήκευση των σχετικών με τη σορό πληροφοριών) μεγιστοποιείται ο αριθμός των ταυτοποιημένων αλλοδαπών ατόμων. Θα πρέπει να ενημερώνονται τα αντίστοιχα προξενεία και οι πρεσβείες, και θα πρέπει να ζητάμε και τη συνδρομή άλλων σχετικών οργανισμών (Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, Interpol, κλπ.).

14. Είμαι εθελοντής: πώς μπορώ να βοηθήσω;

Αν θέλεις να βοηθήσεις, μπορείς να προάγεις τη σωστή περισυλλογή και διαχείριση των σορών και να βοηθήσεις στην καταγραφή των απαραίτητων πληροφοριών. Μπορείς επίσης να βοηθήσεις στην περισυλλογή και ταφή των νεκρών, υπό την καθοδήγηση μιας αναγνωρισμένης συντονιστικής αρχής. Ωστόσο, πρέπει πρώτα να δεχθείς την απαραίτητη ενημέρωση και συμβουλευτική, να εκπαιδευτείς, και να λάβεις τον απαραίτητο εξοπλισμό και στήριξη για το δύσκολο αυτό έργο. Το εγχειρίδιο πεδίου *Διαχείριση Νεκρών Μετά Από Καταστροφές* θα πρέπει να αποτελεί τη βάση για τη συμμετοχή σου.

15. Εκπροσωπώ μια ΜΚΟ: πώς μπορώ να βοηθήσω;

Η παροχή υποστήριξης στις οικογένειες και η συλλογή πληροφοριών σε συνεργασία με τη συντονιστική αρχή είναι η καλύτερη δυνατή βοήθεια που μπορείς να προσφέρεις στους συγγενείς των θυμάτων. Μπορείς επίσης να προάγεις τη σωστή ταυτοποίηση και διαχείριση των νεκρών, συμπεριλαμβανομένου και μέσω της διανομής του εγχειριδίου πεδίου *Διαχείριση Νεκρών Μετά Από Καταστροφές*. Η διαχείριση των νεκρών δεν είναι κάτι που θα πρέπει να αναμένεται από τις ΜΚΟ, εκτός αν έχουν εκπαιδευτεί προς αυτό και εργάζονται για και υπό την άμεση επίβλεψη μιας νόμιμης αρχής.

16. Είμαι επαγγελματίας υγείας: πώς μπορώ να βοηθήσω;

Οι επιζώντες σε χρειάζονται περισσότερο από ότι οι νεκροί. Οποιαδήποτε επαγγελματική βοήθεια στην καταπολέμηση του μύθου της πρόκλησης επιδημιών από τις σορούς θα εκτιμηθεί. Συζητήστε αυτό το θέμα με τους συναδέλφους σας και εκπροσώπους των μέσων ενημέρωσης, κάνοντας αναφορά στο εγχειρίδιο πεδίου *Διαχείριση Νεκρών Μετά Από Καταστροφές*.

17. Είμαι δημοσιογράφος: πώς μπορώ να βοηθήσω;

Αν ακούσεις σχόλια ή δηλώσεις σχετικά με την ανάγκη μαζικής ταφής ή αποτέφρωσης των σορών ώστε να αποφευχθεί κάποια επιδημία, αντίκρουσέ τα. Να προάγεις την κατανόηση του εγχειριδίου πεδίου *Διαχείριση Νεκρών Μετά Από Καταστροφές*, συμπεριλαμβανομένου και με το να το αναφέρεις στις μεταδόσεις σου. Αν χρειαστεί, μη διστάσεις να συμβουλευτείς τα αρμόδια πρόσωπα στον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (WHO), τον Παναμερικανικό Οργανισμό Υγείας (PAHO), τη Διεθνή Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού (ICRC), τη Διεθνή Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού (IFRC), ή το τοπικό γραφείο του Ερυθρού Σταυρού/της Ερυθράς Ημισελήνου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΡΟ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΓΝΟΥΜΕΝΟΥ ΑΤΟΜΟΥ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3. ΕΤΙΚΕΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ ΜΕ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΩΔΙΚΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΕΝΤΥΠΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ – ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ (CHAIN OF CUSTODY)**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΓΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΡΟΗΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ: ΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΛΟΓΩ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΜΟΛΥΣΜΑΤΙΚΗΣ ΝΟΣΟΥ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7. ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΥΝ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ DNA ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9. Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΟΡΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ**
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11. ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΡΟ

Μοναδικός κωδικός αναφοράς

(Χρησιμοποιήστε τον ίδιο κωδικό σε όλα τα σχετικά αρχεία, φωτογραφίες ή αποθηκευμένα αντικείμενα)

Πιθανή ταυτότητα της σορού (Εξηγείστε τους λόγους που πιθανολογείτε ότι είναι αυτή η ταυτότητά του)

Άτομο που συμπληρώνει το παρόν έντυπο

Όνομα: _____

Επίσημη θέση: _____ Τοποθεσία & Ημερομηνία: _____

Υπογραφή: _____

Πληροφορίες ανεύρεσης της σορού

(Τοποθεσία, ημερομηνία, ώρα, από ποιόν εντοπίστηκε, συνθήκες ανεύρεσης. Σημειώστε γεωγραφικές συντεταγμένες εάν είναι διαθέσιμες. Αναφέρετε εάν άλλα πτώματα ανευρέθησαν στην ίδια περιοχή, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος και της σχέσης συγγένειας, εάν έχουν ταυτοποιηθεί)

Μοναδικός κωδικός αναφοράς: _____

A. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

A.1	Γενική κατάσταση (σημειώστε ένα από αυτά):	α)	Αρτιμελές	Μη αρτιμελές σώμα (περιγράψτε):		Ανθρώπινο μέλος (περιγράψτε):	
		β)	Πρόσφατο	Σε σήψη	Μερική σκελετοποίηση	Πλήρης σκελετοποίηση	Καμμένο
A.2	Εμφανές φύλο (σημειώστε και περιγράψτε τα στοιχεία που το αποδεικνύουν):	Άρρεν			Θήλυ		Απροσδιόριστο
		Περιγράψτε τα στοιχεία που το αποδεικνύουν (γεννητικά όργανα, μούσι, κλπ.):					
A.3	Ηλικιακή ομάδα (σημειώστε):	Βρέφος	Παιδί	Έφηβος	Ενήλικος	Ηλικιωμένος	
A.4	Εξωτερική εμφάνιση (μετρήστε ή σημειώστε ένα από αυτά):	Ύψος (από την κορυφή του κεφαλιού ως τη φτέρνα, σε μονάδες):		Κοντός	Μέτριος	Ψηλός	
		Βάρος (προσδιορίστε μονάδες):	Αδύνατος	Μέτριος	Παχύς		
A.5	α) Τριχωτό κεφαλής	Χρώμα:	Μήκος:	Σχήμα:	Φαλάκρα:	Άλλο:	
	β) Τριχωτό προσώπου	Δεν υπάρχει	Μουστάκι	Μούσι	Χρώμα:	Μήκος:	
	γ) Τριχωτό σώματος	Περιγράψτε:					
A.6	Διακριτικά χαρακτηριστικά: Φυσικά (π.χ. προϋπάρχοντες ακρωτηριασμοί – άκρα, δάχτυλα) Χειρουργικά εμφυτεύματα ή τεχνητά μέλη Σημάδια στο δέρμα (ουλές, τατουάζ, πύριινγκ, σημάδια εκ γενετής, ελιές, κλπ.): Σημειώστε συγκεκριμένο σημείο. Εμφανή τραύματα: συμπεριλάβετε το σημείο, την πλευρά. Κατάσταση οδοντοστοιχίας (θήκες, χρυσά δόντια, διακοσμητικά στοιχεία, ψεύτικα δόντια): Περιγράψτε τα όποια εμφανή χαρακτηριστικά.	Χρησιμοποιήστε επιπλέον φύλλα εάν χρειάζεται. Εάν είναι δυνατόν, συμπεριλάβετε ένα σκίτσο με τα κύρια ευρήματα. Επισημάνετε εάν έχουν ληφθεί φωτογραφίες (συμπεριλάβετε τον μοναδικό κωδικό αναφοράς σε όλες τις φωτογραφίες)					

Μοναδικός κωδικός αναφοράς: _____

B. ΣΥΝΟΛΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

B.1	Ρούχα:	Είδος ρούχων, χρώματα, υλικά, μάρκες, επιδιορθώσεις. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
B.2	Υποδήματα:	Είδος (μπότες, παπούτσια, σανδάλια), χρώμα, μάρκα, μέγεθος. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
B.3	Γυαλιά/ Φακοί επαφής:	Γυαλιά (χρώμα, σχήμα), φακοί επαφής. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
B.4	Προσωπικά αντικείμενα:	Ρολόι, κοσμήματα, πορτοφόλι, κλειδιά, φωτογραφίες, κινητό τηλέφωνο (συμπεριλαμβανομένου και του αριθμού του), φάρμακα, τσιγάρα, κλπ. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
B.5	Έγγραφα ταυτοπροσωπίας	Ταυτότητα, διαβατήριο, δίπλωμα οδήγησης, πιστωτική κάρτα, κλπ. Εάν είναι δυνατόν, τραβήξτε φωτογραφία (συμπεριλάβετε και τον μοναδικό κωδικό αναφοράς στη φωτογραφία). Περιγράψτε τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτά.

Μοναδικός κωδικός αναφοράς: _____

Γ. ΚΑΤΑΓΕΓΡΑΜΜΕΝΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Γ.1	Δακτυλικά αποτυπώματα:	Ναι	Όχι	Από ποιον ελήφθησαν; Πού είναι αποθηκευμένα;
Γ.2	Φωτογραφίες της σορού:	Ναι	Όχι	Ποιος τις τράβηξε; Πού είναι αποθηκευμένες;

Δ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΟΡΟΥ

Φύλαξη:	(νεκροτομείο, καταψύκτης, προσωρινή ταφή). Περιγράψτε την τοποθεσία.
	Υπό την ευθύνη του:
Παράδοση:	Σε ποιον και πότε (ημερομηνία):
	Εξουσιοδοτήθηκε από:
	Τελικός προορισμός:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΝΤΥΠΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΑΓΝΟΥΜΕΝΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Όνομα αγνοούμενου και μοναδικός αριθμός αναφοράς του παρόντος αρχείου: (Για το όνομα, γράφουμε πρώτα το επίθετο, βάζουμε κόμμα, και μετά συμπληρώνουμε το/τα μικρό/α όνομα/τα. Χρησιμοποιήστε τον μοναδικό κωδικό αναφοράς σε όλα τα σχετικά αρχεία, τις φωτογραφίες, και τα αποθηκευμένα αντικείμενα)
Όνομα υπεύθυνου της συνέντευξης:
Στοιχεία επικοινωνίας υπεύθυνου της συνέντευξης:
Όνομα/τα ερωτηθέντος/ων:
Είδος σχέσης με τον αγνοούμενο:
Στοιχεία επικοινωνίας ερωτηθέντος: Διεύθυνση..... Τηλέφωνο..... Email.....
Σε περίπτωση που χρειάζεται να επικοινωνήσουμε με διαφορετικό πρόσωπο για τον αγνοούμενο από το/τα παραπάνω, παρακαλώ σημειώστε εδώ: Με ποιον να επικοινωνήσουμε σε περίπτωση που έχουμε νέες πληροφορίες. Σημειώστε το όνομα και τα στοιχεία επικοινωνίας.

Αριθμός/κωδικός αγνοούμενου: _____

A. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A.1	Όνομα αγνοούμενου:	Συμπεριλάβετε το επίθετο, όνομα πατρός ή/και μητρός, ψευδώνυμο, άλλους τρόπους με τους οποίους είναι γνωστό το άτομο.				
A.2	Διεύθυνση/ Τόπος κατοικίας:	Τελευταία διεύθυνση, συν την κύρια διεύθυνση αν είναι άλλη από την πρώτη				
A.3	Οικογενειακή κατάσταση:	Ελεύθερος	Παντρεμένος	Διαζευγμένος	Χήρος	Σχέση/Συμβίωση
A.4	Φύλο:	Άρρεν	Θήλυ	Άλλο		
A.5	Αν είναι γυναίκα:	Πατρικό επίθετο:				
		Έγκυος	Παιδιά	Πόσα;		
A.6	Ηλικία αγνοούμενου:	Ημερομηνία γέννησης:		Ηλικία:		
A.7	Τόπος γεννήσεως, εθνικότητα, μητρική γλώσσα:					
A.8	Ταυτότητα: Βασικές πληροφορίες (αριθμός, κλπ.)	Αν γίνεται, συμπεριλάβετε αντίγραφο ή φωτογραφία της ταυτότητας				
A.9	Είναι διαθέσιμα τα δακτυλικά αποτυπώματα;	Ναι	Όχι	Πού:		
A.10	Επάγγελμα:					
A.11	Θρήσκευμα:					

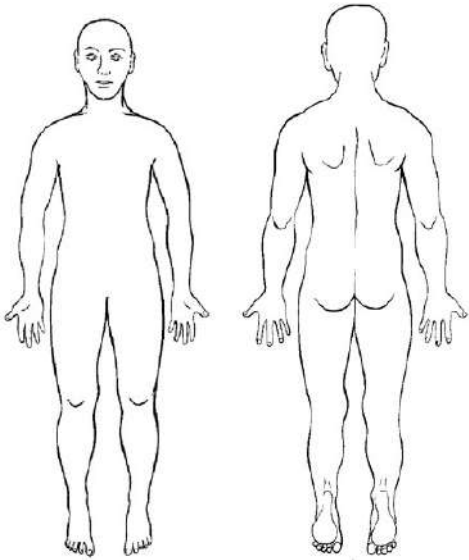
B. ΣΥΜΒΑΝ

B.1	Συνθήκες πριν την εξαφάνιση (χρησιμοποιήστε επιπλέον φύλλο αν χρειάζεται):	Τόπος, ημερομηνία, ώρα, συμβάντα πριν την εξαφάνιση, άλλα θύματα, και μάρτυρες που είδαν τελευταία φορά τον αγνοούμενο ζωντανό (συμπεριλάβετε ονόματα και διευθύνσεις).				
	Έχει καταχωρηθεί κάπουαλλού αυτή η υπόθεση;	Ναι	Όχι	Από ποιόν/Πού;:		
B.2	Αγνοούνται άλλα μέλη της οικογένειας; Αν ναι, έχουν καταγραφεί/	Καταγράψτε το/τα όνομα/τα, το είδος σχέσης, την κατάσταση:				

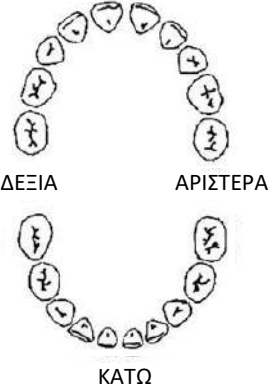
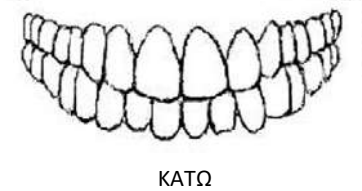
Διαχείριση Νεκρών μετά από Καταστροφές: Εγχειρίδιο Πεδίου για τα Σώματα Άμεσης Επέμβασης

Αριθμός/κωδικός αγνοούμενου: _____

Γ. ΦΥΣΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Γ.1	Γενική περιγραφή: (σημειώστε την ακριβή μέτρηση, ή υπολογίστε, ΚΑΙ κυκλώστε την αντίστοιχη ομάδα)	Ύψος (ακριβές/ εκτιμώμενο):	Κοντός	Μέτριος	Ψηλός	
		Βάρος:	Αδύνατος	Μέτριος	Παχύς	
Γ.2	Εθνοτική ομάδα/χρώμα δέρματος:					
Γ.3	Χρώμα ματιών:					
Γ.4	α) Χρώμα μαλλιών:	Χρώμα:	Μήκος:	Σχήμα:	Φαλάκρα:	Άλλο:
	β) Τριχοφυΐα προσώπου:	Όχι	Μουστάκι	Μούσι	Χρώμα:	Μήκος:
	γ) Τριχοφυΐα σώματος:	Περιγράψτε:				
Γ.5	Διακριτικά χαρακτηριστικά – Εμφάνιση: π.χ. σχήμα αυτιών, φρυδιών, μύτης, πηγουνιού, χεριών, ποδιών, νυχιών, παραμορφώσεις	<p>Χρησιμοποιήστε επιπλέον φύλλα αν χρειαστεί. Χρησιμοποιείστε σχέδια ή/και σημειώστε τα κύρια ευρήματά σας στο σωματικό διάγραμμα.</p> 				
	Σημάδια στο δέρμα – ουλές, τατουάζ, πίσρινγκ, σημάδια εκ γενετής, ελιές, περιτομή, κλπ.					
	Παλιά τραύματα/ ακρωτηριασμοί – σημειώστε το σημείο, την πλευρά, σε ποιο οστό, άρθρωση (π.χ. γόνατο), και αν το άτομο κούτσαινε					
	Άλλα σημαντικά ιατρικά θέματα – εγχειρήσεις, ασθένειες, κλπ.					
	Εμφυτεύματα – βηματοδότης, τεχνητό ισχίο, σπιράλ (IUD), μεταλλικές λάμες ή βίδες λόγω εγχείρησης, προσθετικά μέλη, κλπ.					
	Είδη φαρμάκων – (που έπαιρνε την περίοδο της εξαφάνισης)					

Αριθμός/κωδικός αγνοούμενου: _____

<p>Γ.6</p>	<p>Κατάσταση οδοντοστοιχίας – παρακαλώ περιγράψτε τα γενικά χαρακτηριστικά, και να λάβετε υπόψη κυρίως τα παρακάτω:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ελλείποντα δόντια • Σπασμένα δόντια • Χαλασμένα δόντια • Αποχρωματισμοί, όπως λεκέδες λόγω ασθένειας, από κάπνισμα, ή άλλο • Κενά ανάμεσα στα δόντια • Πυκνή ή στραβή οδοντοστοιχία • Φλεγμονή των γνάθων (αποστήματα) • Διακοσμητικά στοιχεία (ενθέσεις, επεξεργασμένα δόντια κλπ.) • Κάποιο άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό <p>Οδοντιατρική αγωγή – Αναφέρετε αν ο αγνοούμενος έχει υποβληθεί σε κάποια οδοντιατρική αγωγή όπως</p> <ul style="list-style-type: none"> • Θήκες, π.χ. χρυσά δόντια • Χρώμα: χρυσά, ασημένια, λευκά, κλπ. • Σφραγίσματα (συμπεριλάβετε το χρώμα αν το γνωρίζετε) • Ψεύτικα δόντια (τεχνητή οδοντοστοιχία) – άνω/κάτω • Γέφυρα, ή άλλη ειδική οδοντιατρική αγωγή • Εξαγωγές 	<p>Αν είναι δυνατόν σχεδιάστε τα, ή/και υποδείξτε τα χαρακτηριστικά που περιγράφετε στο παρακάτω διάγραμμα.</p> <p>Αν ο αγνοούμενος είναι παιδί, παρακαλώ υποδείξτε ποια νεογιλά δόντια έχουν ανατείλει, ποια έχουν χαθεί, και ποια μόνιμα δόντια έχουν ανατείλει, και χρησιμοποιήστε το παρακάτω διάγραμμα.</p> <p>ΒΡΕΦΙΚΑ/ΝΕΟΓΙΛΑ ΔΟΝΤΙΑ ΕΝΗΛΙΚΑ/ΜΟΝΙΜΑ ΔΟΝΤΙΑ</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> <p>ΠΑΝΩ</p> <p>ΔΕΞΙΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ</p> <p>ΚΑΤΩ</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>ΠΑΝΩ</p> <p>ΔΕΞΙΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ</p> <p>ΚΑΤΩ</p> </div> </div>
-------------------	--	---

Αριθμός/κωδικός αγνοούμενου: _____

Δ. ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Δ.1	Ρούχα (που φορούσε την τελευταία φορά που τον είδαν/τη στιγμή της καταστροφής):	Είδος ρούχων, χρώματα, υλικά, μάρκες, επιδιορθώσεις. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
Δ.2	Υποδήματα (που φορούσε την τελευταία φορά που τον είδαν/τη στιγμή της καταστροφής):	Είδος (μπότες, παπούτσια, σανδάλια), χρώμα, μάρκα, μέγεθος. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
Δ.3	Γυαλιά/Φακοί επαφής:	Γυαλιά (χρώμα, σχήμα), φακοί επαφής. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
Δ.4	Προσωπικά αντικείμενα:	Ρολόι, κοσμήματα, πορτοφόλι, κλειδιά, φωτογραφίες, κινητό τηλέφωνο (συμπεριλαμβανομένου και του αριθμού του), φάρμακα, τσιγάρα, κλπ. Περιγράψτε με όσο περισσότερη λεπτομέρεια γίνεται.
Δ.5	Έγγραφα ταυτοπροσωπίας (που είχε/μπορεί να είχε μαζί του την τελευταία φορά που τον είδαν/τη στιγμή της καταστροφής):	Ταυτότητα, διαβατήριο, δίπλωμα οδήγησης, πιστωτική κάρτα, κλπ. Αν είναι δυνατόν, τραβήξτε φωτογραφία. Περιγράψτε τα στοιχεία που περιέχονται σε αυτά.
Δ.6	Συνήθειες:	Κάπνισμα (τσιγάρα, πούρα, πίπα), μάσημα καπνού, άλλες συνήθειες, αλκοόλ, κλπ. Παρακαλώ περιγράψτε, συμπεριλαμβανομένης και της συνήθους ποσότητας.
Δ.7	Ιατροί, ιατρικά αρχεία, ακτινογραφίες:	Αναφέρετε τα στοιχεία του ιατρού, οδοντιάτρου, οπτικού, ή άλλου.
Δ.8	Φωτογραφίες αγνοούμενου:	Αν γίνεται, επισυνάψτε φωτογραφίες ή αντίγραφα φωτογραφιών: όσο το δυνατό πιο πρόσφατες και ευκρινείς, στις οποίες ιδανικά να χαμογελάει (να φαίνονται τα δόντια), μαζί με φωτογραφίες με τα ρούχα που φορούσε όταν εξαφανίστηκε.

Σημείωση: Υπογράφοντας την παρούσα φόρμα, το ερωτηθέν άτομο συμφωνεί ότι έχει κατανοήσει ότι οι πληροφορίες που θα συλλεχθούν μέσω αυτής θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την έρευνα και ταυτοποίηση του αγνοούμενου ατόμου. Το περιεχόμενό της είναι εμπιστευτικό, και οποιαδήποτε άλλη χρήση της φόρμας πέρα από αυτήν για την έρευνα και την ταυτοποίηση του αγνοούμενου ατόμου απαιτεί τη ρητή συναίνεση του ερωτηθέντος.

Τόπος και ημερομηνία της συνέντευξης :

Υπογραφή υπεύθυνου της συνέντευξης:

Υπογραφή ερωτηθέντος:

Αν ζητηθεί, θα πρέπει να διατεθεί ένα αντίγραφο της παρούσας φόρμας μαζί με τα στοιχεία επικοινωνίας του υπεύθυνου της συνέντευξης στον/στους ερωτηθέντα/τες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3
ΕΤΙΚΕΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ ΜΕ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΚΩΔΙΚΟ
ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ
ΕΝΤΥΠΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ – ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ (CHAIN OF CUSTODY)

<p style="font-size: 24px; margin: 0;">ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ</p> <p style="font-size: 24px; margin: 0;">ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΟΡΟΥ</p>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">ΣΗΜΕΙΟ ΠΕΡΙΣΥΛΛΟΓΗΣ</div>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">ΠΡΟΣΩΠΟ/ΟΜΑΔΑ</div>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">ΑΡΙΘΜΟΣ</div>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ημερομηνία</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ώρα</div>
<p style="font-weight: bold; margin: 0;">ΕΝΤΥΠΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ- ΠΑΡΑΛΑΒΗΣ</p>	
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παράδοση από</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παραλαβή από</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ημερομηνία</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ώρα</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παράδοση από</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παραλαβή από</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ημερομηνία</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ώρα</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παράδοση από</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Παραλαβή από</div>
<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ημερομηνία</div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; font-weight: bold;">Ώρα</div>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΓΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΑΖΙΚΩΝ ΑΠΩΛΕΙΩΝ

Κατάλογος ενεργειών για περιπτώσεις μαζικών απωλειών – παράρτημα στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Καταστροφών

Ο Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας έχει δημιουργήσει έναν κατάλογο ενεργειών για περιπτώσεις μαζικών απωλειών που μπορεί να χρησιμοποιηθεί – αυτούσιος ή κατά σημεία – από οποιοδήποτε Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Καταστροφών. Αυτός ο κατάλογος καθοκόντων βασίζεται στο London Resilience Mass Fatality Plan 2006 και στο παρόν εγχειρίδιο.

Ο κατάλογος ενεργειών περιλαμβάνει τα βασικά στοιχεία που θα πρέπει να λάβουν υπόψη τα υπουργεία υγείας ή τα γραφεία διαχείρισης καταστροφών καθώς αναπτύσσουν ένα σχέδιο διαχείρισης μαζικών απωλειών. Το σχέδιο διαχείρισης μαζικών απωλειών δε χρειάζεται να είναι αυτόνομο· μπορεί να αποτελεί παράρτημα στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Καταστροφών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το παράρτημα σχετικά με τους μαζικούς θανάτους δε χρειάζεται να επικεντρωθεί σε τίποτα άλλο παρά μόνο στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των περιπτώσεων μαζικών απωλειών.

Είναι σημαντικό να πραγματοποιούνται τακτικά ασκήσεις από τις χώρες με βάση τα σχέδιά τους ώστε να αξιολογούν την οργανωτική ικανότητα εφαρμογής του κάθε σχεδίου (ή μέρους αυτού) και να προάγουν την ετοιμότητά τους.

Βασικά στοιχεία του σχεδίου διαχείρισης μαζικών απωλειών

I. Εισαγωγή και σκοπός

- ◆ Περιγράψτε συνοπτικά το σκοπό του σχεδίου διαχείρισης μαζικών απωλειών.
- ◆ Καταγράψτε τις υποθέσεις του σχεδίου.
- ◆ Ορίστε το εύρος του σχεδίου και τους τοπικούς κινδύνους που μπορεί να οδηγήσουν σε μαζικούς θανάτους – π.χ. είδος, συχνότητα, αντίκτυπος, κλπ.
- ◆ Καταγράψτε τα μέλη της συντονιστικής επιτροπής για περιπτώσεις μαζικών θανάτων/τους βασικούς συνεργάτες, τους εμπλεκόμενους παράγοντες στο σχεδιασμό, και τη διαδικασία εφαρμογής.

II. Ενεργοποίηση

- ◆ Περιγράψτε τη διαδικασία ενεργοποίησης και ορίστε το πρόσωπο, ή την υπηρεσία, που θα είναι υπεύθυνο για την ενεργοποίηση του σχεδίου διαχείρισης μαζικών απωλειών. (Βεβαιωθείτε πως αφορά την ίδια αρχή που καταγράφεται στο Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Καταστροφών).
- ◆ Συμπεριλάβετε μια λίστα με τηλεφωνικούς αριθμούς έκτακτης ανάγκης και αναθέστε ρόλους και ευθύνες για τη συγκεκριμένη φάση του σχεδίου σε κάθε άτομο.

III. Διοίκηση και έλεγχος

- ◆ Συζητήστε με τους τοπικούς φορείς υγείας, αστυνομία και διαχείριση καταστροφών πού και πώς συνδυάζεται το σχέδιο διαχείρισης μαζικών απωλειών με τα εθνικά σχέδια.

- ◆ Συζητήστε το ρόλο των υγειονομικών αρχών, των ΜΚΟ και των εθνικών γραφείων διαχείρισης καταστροφών στις περιπτώσεις μαζικών θανάτων.
- ◆ Καθορίστε τη νόμιμη αρχή που θα είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των σορών, από τη στιγμή της ιατρικής/ιατροδικαστικής εξέτασης ως την ταφή. Λάβετε υπόψη τις ερευνητικές ανάγκες των αστυνομικών αρχών.
- ◆ Περιγράψτε συνοπτικά τη διοικητική δομή για τα περιστατικά σε κάθε τόπο.
- ◆ Παρέχετε ένα οργανωτικό διάγραμμα της διοικητικής δομής, συμπεριλαμβανομένων του υπεύθυνου επιχειρήσεων, των πρακτικών/υλικοτεχνικών θεμάτων, του σχεδιασμού και των οικονομικών/διαχειριστικών θεμάτων.
- ◆ Αναφερθείτε σε όλα τα σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων/εκτάκτων αναγκών κατά περίπτωση.

IV. Υλικοτεχνικά θέματα

- ◆ Περιγράψτε συνοπτικά τις διαδικασίες για τη μεταφορά των σορών και των προσωπικών τους αντικείμενων.
- ◆ Περιγράψτε συνοπτικά τις διαδικασίες για την προσωρινή φύλαξη των σορών. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν την επίταξη ψυχόμενων εμπορευματοκιβωτίων (containers) μεγέθους 20/40 ποδιών (~6/12 μέτρων). Μην ξεχνάτε ότι κάθε ψυχόμενο εμπορευματοκιβώτιο έχει περιορισμένη χωρητικότητα και απαιτεί μεγάλες ποσότητες ηλεκτρισμού/καυσίμων.
- ◆ Περιγράψτε τα μέσα για τις επικοινωνίες έκτακτης ανάγκης ανάμεσα σε όλα τα συμβαλλόμενα μέρη. Αυτό πρέπει να περιλαμβάνει ασφαλή κανάλια στα οποία δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση τα μέσα και το ευρύ κοινό.
- ◆ Εντοπίστε πού και πώς μπορούν να αποκτηθούν οι απαραίτητοι πόροι – π.χ. εθνικά/περιφερειακά αποθέματα ειδικών σάκων περισυλλογής πτωμάτων, αδιάβροχες ετικέτες, κλπ.
- ◆ Εντοπίστε πώς μπορούν να αποκτηθούν και να χρησιμοποιηθούν στο πεδίο παροχές ενέργειας και νερού.
- ◆ Ορίστε ένα εκπαιδευμένο άτομο, καθώς και τα μέλη της ομάδας υποστήριξής του, για να διοικεί και να επιβλέπει τα πρακτικά/υλικοτεχνικά ζητήματα.
- ◆ Εντοπίστε τους τοπικούς και περιφερειακούς ειδικούς /πόρους, ώστε να συνάψετε συμφωνίες πάνω στην προσφορά των υπηρεσιών τους αν και όταν χρειαστεί.

V. Μέριμνα

- ◆ Καθορίστε τα μέτρα που θα ληφθούν για τη διαχείριση της μέριμνας που θα χρειάζονται οι οικογένειες και οι φίλοι, συμπεριλαμβανομένης και μιας προκαθορισμένης περιοχής όπου θα μπορούν να δουν τις σορούς (λάβετε υπόψη και την πιθανότητα να πρέπει να είναι σε απομονωμένο χώρο οι σοροί λόγω κάποιας επιδημίας).
- ◆ Περιγράψτε συνοπτικά τη διαδικασία παράδοσης των σορών ή της άδειας ταφής τους, καθώς και τις αποδεκτές μορφές ταφής στη χώρα. Αυτό θα πρέπει να έχει συμφωνηθεί εκ των προτέρων με τον/την αρμόδιο/α ιατροδικαστή/ειδικό ιατρό/αστυνομική υπηρεσία/δικαστική υπηρεσία που είναι υπεύθυνος/η για τις έρευνες των περιπτώσεων θανάτων στη χώρα. Βεβαιωθείτε ότι το σχέδιο περιλαμβάνει μέτρα που λαμβάνουν υπόψη τις πολιτισμικές και θρησκευτικές ανάγκες της κοινότητας.
- ◆ Συμπεριλάβετε διασυνδέσεις με τοπικές ομάδες αντιμετώπισης κρίσεων ή ομάδες ψυχοκοινωνικής στήριξης και ορίστε τις διαδικασίες ενεργοποίησής τους ανάλογα με το βαθμό βοήθειας που μπορούν να παράσχουν.

VI. Ταυτοποίηση και ενημέρωση

Ορίστε μια ομάδα προσώπων που να προέρχονται από τις αστυνομικές αρχές, τον τομέα της υγείας, τις κοινωνικές υπηρεσίες, κλπ. τα οποία θα εργαστούν στον τομέα της ταυτοποίησης των σορών (χρησιμοποιώντας ιατροδικαστικές διαδικασίες), της διασφάλισης των σορών, και της παράδοσής τους στις οικογένειες/τους φίλους τους. Λάβετε υπόψη τις υφιστάμενες τοπικές διαδικασίες διάσωσης και περισυλλογής και πώς αυτές θα συνδέονται με το έργο της συγκεκριμένης ομάδας. Θα πρέπει να υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες σχετικά με τη διαχείριση των ανθρωπίνων μελών οι οποίες να έχουν οριστεί από κάποιον ιατρό/ιατροδικαστή, και οι οποίες θα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχέδιο.

- ◆ Συμπεριλάβετε πληροφορίες σχετικά με τα νομικά δικαιώματα των νεκρών – π.χ. Νομοθετικές Πράξεις, το Ψήφισμα της Ιντερπόλ AGN/65/res/13 (1996), ανθρωπιστικούς νόμους, και άλλους ηθικούς και κοινωνικούς κανόνες.
- ◆ Θα πρέπει να διευθετηθεί η δυνατότητα των οικείων προσώπων να δουν τις σορούς. Θα πρέπει να καθοριστούν οι εγκαταστάσεις όπου αυτό θα λαμβάνει χώρα, και θα πρέπει να ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα για τη δημιουργία αυτών των εγκαταστάσεων. Αποφασίστε πώς θα φυλάσσονται και θα παρουσιάζονται οι σοροί και ποιος θα είναι υπεύθυνος για αυτές τις δραστηριότητες.
- ◆ Θα πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά το ζήτημα της έρευνας και να συμπεριλαμβάνονται όλες οι σχετικές πληροφορίες. Εξετάστε προσεκτικά τη νομοθεσία περί της διερεύνησης του θανάτου, της καταχώρησης του θανάτου στα ληξιαρχεία, τις διαδικασίες ασφάλισης και τις εγκληματικές ενέργειες, κλπ.
- ◆ Το σχέδιο θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη περιπτώσεις καταστροφών όπου δε θα είναι διαθέσιμες εξειδικευμένες ομάδες ταυτοποίησης ή όπου η κλίμακα της καταστροφής θα ξεπερνά τις τοπικές δυνατότητες. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για την υποδοχή εξωτερικής βοήθειας ή/και μέτρα που να διευκολύνουν τις διαδικασίες ταυτοποίησης σε τοπικό επίπεδο.

VII. Διεθνείς διαστάσεις

- ◆ Τα περιστατικά μαζικών απωλειών μπορεί να περιλαμβάνουν αλλοδαπούς: εργαζόμενους, τουρίστες, μετανάστες, ή επισκέπτες συγγενείς οικογενειών που έχουν πληγεί.
- ◆ Το σχέδιο διαχείρισης μαζικών απωλειών θα πρέπει να κοινοποιείται και στις πρεσβείες ξένων χωρών.
- ◆ Όσον αφορά τους μετανάστες, θα πρέπει να περιλαμβάνονται μέτρα επιστροφής των σορών τους στις πατρίδες τους. Συμβουλευτείτε τις Υπηρεσίες Μετανάστευσης και τις Εισαγγελικές Αρχές.
- ◆ Θα πρέπει να ζητείται η βοήθεια του Υπουργείου Εξωτερικών και των αρμόδιων εμπλεκόμενων Αρχών σχετικά με τις διαδικασίες που αφορούν την επιστροφή των σορών, κατοίκων της χώρας σας, που υπήρξαν θύματα καταστροφής σε μια άλλη χώρα. Τα μέτρα παραλαβής των θυμάτων αυτών θα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχέδιο, όπως και τα μέτρα διαχείρισης των νεκρών αυτών αφού έχουν παραληφθεί.
- ◆ Λάβετε υπόψη πιθανά ειδικά μέτρα που μπορεί να χρειαστούν: ταρίχευση, τρόπος έκδοσης των πιστοποιητικών θανάτου.
- ◆ Σε περίπτωση που εμπλέκονται τουρίστες ή υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι και είναι να αποσταλούν τα πτώματά τους, πρέπει να δοθεί προσοχή στην λεπτότητα της κατάστασης και στην ελεγχόμενη παροχή πληροφοριών στα τοπικά και διεθνή μέσα. Συμβουλευτείτε το ψήφισμα των Παναμερικανικού Οργανισμού Υγείας/Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας περί της Διεθνούς Μετακίνησης Σορών (International Transportation of Human Remains, 1966).⁹

- ◆ Ορίστε τους ομολόγους της Ιντερπόλ σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και καθορίστε τις συνθήκες υπό τις οποίες θα ζητείται η βοήθειά τους όταν χρειάζεται.

VIII. Εκκαθάριση του σημείου της καταστροφής και περισυλλογή των νεκρών θυμάτων

- α. Ορίστε σαφώς τις διαδικασίες της φωτογράφισης των σορών/ανθρωπίνων μελών και της σωστής τοποθέτησης ετικετών ταυτοποίησης, καθώς και τι είδους σύστημα θα χρησιμοποιηθεί ως προς τις ετικέτες (σύμφωνα με τις αστυνομικές διαδικασίες) και ποιος θα είναι υπεύθυνος για τη διατήρηση σωστά ενημερωμένων αρχείων των ετικετών. Λάβετε επίσης υπόψη πού θα λάβουν χώρα αυτές οι διαδικασίες (π.χ. στο κέντρο συλλογής) και λάβετε τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας.
- β. Οι διαδικασίες της φωτογράφισης, της τοποθέτησης ετικετών και της διασφάλισης των προσωπικών αντικειμένων θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνονται στο σχέδιο. Ποιος θα είναι υπεύθυνος για αυτές τις διαδικασίες; Το πιθανότερο είναι να ανατεθούν στην αστυνομία. Υπάρχουν διαθέσιμοι πόροι, όπως για παράδειγμα ψηφιακές κάμερες με μνήμη επαρκούς χωρητικότητας;
- γ. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για μια έγκυρη ελεγκτική διαδικασία (θα συμβουλευάμε να την αναλάβει μια ομάδα ανεξάρτητη από την αστυνομία) που να βεβαιώνει ότι ακολουθήθηκαν οι κατάλληλες διαδικασίες. Το σχέδιο πρέπει να ορίζει σαφώς ποιος, πού και πώς θα πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο.
- δ. Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως εγκληματικές ή/και τρομοκρατικές επιθέσεις, το σημείο καταστροφής πρέπει να διατηρηθεί ως έχει για να διενεργηθεί έρευνα. Ποιος θα είναι υπεύθυνος για αυτό και πώς θα υλοποιηθεί; Θα πρέπει να περιγράφεται συνοπτικά στο σχέδιο βήμα-προς-βήμα. Συμβουλευτείτε μια αστυνομική υπηρεσία επί του θέματος.

IX. Νεκροτομείο

- ε. Όσον αφορά τη φύλαξη και την ετοιμασία των σορών, θα πρέπει να καταγραφούν στο σχέδιο οι τοπικές εγκαταστάσεις νεκροτομείων και γραφείων κηδειών – τοποθεσία, δυνατότητες, πόροι, κλπ. – μαζί με τα σχετικά στοιχεία επικοινωνίας. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η μετακίνηση από και προς τις εγκαταστάσεις αυτές. Το σχέδιο θα πρέπει να φροντίσει για τη δημιουργία εθνικού αποθέματος φέρετρων, ειδικών σάκων περισυλλογής πτωμάτων, κλπ. Μπορεί να θεσπιστεί ένα μνημόνιο συμφωνίας (MOU) με ιδιωτικά νεκροτομεία/γραφεία κηδειών και να συμπεριληφθεί στο σχέδιο. Συμβουλευτείτε τις Εισαγγελικές Αρχές σχετικά με τις συγκεκριμένες ρυθμίσεις.
- στ. Βεβαιωθείτε ότι το σχέδιο προβλέπει ζητήματα που αφορούν τα άτομα που μπορεί να αποβιώσουν κατά τη μετακίνηση τους ή στο νοσοκομείο από τα τραύματά τους. Σε κάποιες χώρες, ισχύουν οι ίδιες διαδικασίες για αυτά τα άτομα όπως και για αυτά που απεβίωσαν στο σημείο της καταστροφής.
- ζ. Λάβετε μέτρα για τη διαχείριση των μέσων ενημέρωσης και την ασφάλεια των εγκαταστάσεων τους.
- η. Θα πρέπει να εφαρμόζεται μια βασική αρχή: τα νεκροτομεία των νοσοκομείων ΔΕΝ θα πρέπει να χρησιμοποιούνται, εκτός αν ο αριθμός των θυμάτων είναι διαχειρίσιμος, κυρίως στην περίπτωση όπου υπάρχει μόνο ένα διαθέσιμο νοσοκομείο. Θα πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα προσωρινών εγκαταστάσεων νεκροτομείου.
- θ. Βεβαιωθείτε ότι οι αστυνομικές υπηρεσίες ορίζουν και παρέχουν διαδικασίες για την ασφάλεια των οδών μετακίνησης των σορών στις καθορισμένες εγκαταστάσεις νεκροτομείου.

X. Διάθεση: τελευταίες διευθετήσεις

- ♦ Θα πρέπει να ορίζονται σαφώς οι διαδικασίες παράδοσης των νεκρών στις οικογένειές τους – μπορεί να φροντίζουν για αυτές οι ιατροί/ιατροδικαστές. Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και οι επιθυμίες της οικογένειας όσον αφορά στην παράδοση των μη αρτιμελών σορών.
- ♦ Η διάθεση/ταφή θυμάτων/σορών που δεν έχουν αναζητηθεί θα πρέπει να συζητιέται με τον ιατρό/ιατροδικαστή και την κοινωνική πρόνοια ή άλλες σχετικές υπηρεσίες. Τα νομικά ζητήματα θα πρέπει να εξεταστούν και να συζητηθούν με τις Εισαγγελικές Αρχές. Βεβαιωθείτε ότι τα παραπάνω καταγράφονται σαφώς στο σχέδιο.

XI. Χημικές, βιολογικές, ακτινοβολίας, και πυρηνικές (CBRN) καταστροφές

- ♦ Συμπεριλάβετε διαδικασίες για τη διαχείριση τέτοιων γεγονότων, συμπεριλαμβανομένων και του πώς θα πρέπει να διαχειριστούν τα πτώματα, των απαιτήσεων εκπαίδευσης και προστατευτικού εξοπλισμού του προσωπικού, των διαδικασιών απολύμανσης, της συνεχούς παρακολούθησης του σημείου, των σορών και αντικειμένων που περισυνελέγησαν, και του πού θα βρίσκονται οι ψυχόμενες εγκαταστάσεις φύλαξης των σορών.
- ♦ Λάβετε μέτρα απολύμανσης για τα οχήματα, τον εξοπλισμό φύλαξης και τις εγκαταστάσεις, μέτρα για τον περιβαλλοντικό αντίκτυπο, και μέτρα για την πιθανή εκκένωση ή απομόνωση των κοινοτήτων γύρω από το σημείο της καταστροφής.
- ♦ Μπορεί να χρειαστεί να δημιουργηθούν συμφωνίες με εξωτερικές υπηρεσίες ώστε να παρέχουν εκτιμήσεις κινδύνου και συμβουλές για την οπτική επισκόπηση των πτωμάτων από τους συγγενείς, την παράδοσή των σε αυτούς, την ταφή τους, την αποτέφρωση και την επιστροφή τους στην πατρίδα τους αν είναι αλλοδαποί. Αναφέρετε αυτού του είδους τις υπηρεσίες στο σχέδιο και αναλόγως θεσπίστε μνημόνια συμφωνίας (MOUs) μαζί τους.

XII. Ενημέρωση του κοινού και πολιτική διαχείρισης των μέσων μαζικής ενημέρωσης

- ♦ Πολλές χώρες εφαρμόζουν εθνικά σχέδια και πολιτικές ενημέρωσης του κοινού. Οι επίσημες δηλώσεις θα πρέπει να φτάνουν στο κοινό μέσω των σχετικών κέντρων ενημέρωσης είτε στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Έκτακτης Ανάγκης (NEOC) είτε στο κέντρο ελέγχου περιστατικών στο πεδίο. Οι πληροφορίες που προέρχονται από κάθε τοποθεσία – π.χ. νεκροτομείο, νοσοκομείο, χώροι όπου μπορούν οι οικογένειες να δουν τις σορούς – θα πρέπει να μεταδίδονται και να συγκεντρώνονται στο Εθνικό Κέντρο Επιχειρήσεων Έκτακτης Ανάγκης.
- ♦ Δε θα πρέπει να επιτρέπεται στα μέσα η είσοδος στα νεκροτομεία ή στα κέντρα διαχείρισης κρίσεων/τους χώρους όπου μπορούν οι οικογένειες να δουν τις σορούς. Συμπεριλάβετε διαδικασίες ασφάλειας των χώρων αυτών και μεταδοσης των πληροφοριών στο κέντρο ενημέρωσης.
- ♦ Οι διαδικασίες ανακοίνωσης των ονομάτων των νεκρών θα πρέπει να ορίζονται σαφώς στο σχέδιο, ειδικά αν λάβουμε υπόψη τον μεγάλο αριθμό θυμάτων που παραμένουν χωρίς να έχουν ταυτοποιηθεί. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη δημιουργία εγκαταστάσεων όπου το κοινό θα μπορεί να ζητά πληροφορίες για άτομα που αγνοούνται/που έχουν πεθάνει, και οι χώροι αυτοί θα πρέπει να βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση από το νοσοκομείο και το νεκροτομείο.

XIII. Υγεία και ασφάλεια

- ♦ Λάβετε μέτρα για τη μέριμνα και τις ψυχολογικές ανάγκες των ατόμων που εργάζονται στο πεδίο της καταστροφής. Οι τοπικές ομάδες διαχείρισης κρίσεων και οι υπηρεσίες ψυχικής υγείας μπορούν να παρέχουν την απαραίτητη υποστήριξη σε αυτόν τον τομέα. Εξετάστε πώς μπορεί να φιλοξενηθούν

εθελοντές του Ερυθρού Σταυρού και άλλων αντίστοιχων υπηρεσιών ώστε να παρέχουν τέτοιου είδους βοήθεια – αφού λάβουν την κατάλληλη εκπαίδευση.

- ◆ Μπορεί να χρειαστεί να ορίσετε και να εξοπλίσετε χώρους ανάπαυσης. Η ευθύνη για την υλοποίηση και την απόκτηση των πόρων σχετικά με αυτό θα ανατεθεί σε τοπικό επίπεδο.
- ◆ Θα πρέπει επίσης να ληφθούν μέτρα ως προς το πώς θα αντιμετωπιστούν τα άτομα που εργάζονται στο πεδίο της καταστροφής και ταυτόχρονα έχουν χάσει συγγενείς και φίλους σε αυτή, και από ποιον.

XIV. Σχέδιο για τα νεκροτομεία σε περιπτώσεις καταστροφών

- ◆ Σε πολλές χώρες, την ευθύνη της προετοιμασίας και της διαχείρισης των αρχείων των νεκρών στο νεκροτομείο και της συνοχής των αποδεικτικών στοιχείων τη φέρει η αστυνομία. Οι σχετικές φόρμες, διαδικασίες, και ένα σχεδιάγραμμα του νεκροτομείου θα πρέπει να περιλαμβάνονται στο σχέδιο.
- ◆ Σε περίπτωση καταστροφής μεγάλου μεγέθους η οποία δημιουργεί μεγάλο αριθμό θυμάτων μπορεί να φανεί απαραίτητη η δημιουργία μιας ομάδας διαχείρισης του νεκροτομείου. Η σύνθεση της ομάδας θα πρέπει να περιλαμβάνεται στο σχέδιο, μαζί με τις διαδικασίες κλήσης της και τις ευθύνες του κάθε ατόμου.
- ◆ Συμπεριλάβετε τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν στο νεκροτομείο: καταγραφή και άφιξη, φύλαξη, εξέταση και φωτογράφιση, καθαρισμός του πτώματος, ακτινογραφίες, δακτυλικά αποτυπώματα, οδοντολογική εξέταση, επανατοποθέτηση σε ειδικό σάκο, ταρίχευση, άδεια στα οικεία πρόσωπα να δουν το πτώμα, παράδοση του πτώματος, πτώματα που δεν έχουν αναζητηθεί, επιστροφή σορών στις πατρίδες τους αν είναι αλλοδαποί, DNA και τοξικολογική εξέταση, καταγραφή πληροφοριών και καταχώρησή τους σε αρχεία, διασφάλιση των προσωπικών αντικειμένων, λίστα εξοπλισμού, διάθεση αποβλήτων, στελέχωση, επισκέπτες, υγεία, ασφάλεια και μέριμνα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΣΟΡΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΑΠΕΒΙΩΣΑΝ ΛΟΓΩ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΜΟΛΥΣΜΑΤΙΚΗΣ ΝΟΣΟΥ

Εισαγωγή

Το παρόν εγχειρίδιο απευθύνεται στα σώματα άμεσης επέμβασης. Τα σώματα άμεσης επέμβασης που δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση δε θα πρέπει να συμμετέχουν στη διαχείριση σορών σε μια επιδημία μολυσματικής νόσου, για την οποία μπορεί για παράδειγμα να ευθύνεται ο ιός Έμπολα. Τα σώματα άμεσης επέμβασης ή άλλοι μη-ειδικοί μπορούν να εκπαιδευτούν στη διαχείριση τέτοιου είδους πτώματων, αλλά η εκπαίδευση αυτή θα πρέπει να παρέχεται από άτομα με πείρα στη διαχείριση της νόσου που προκάλεσε την επιδημία. Το παρόν παράρτημα παρουσιάζει τις βασικές αρχές, τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, και τα διαθέσιμα υλικά που θα κατευθύνουν αυτήν την εκπαίδευση. Ωστόσο, δεν αποτελεί υποκατάστατο της εκπαίδευσης από ειδικούς.

Αρχές

Η διαχείριση των σορών ανθρώπων που απεβίωσαν σε επιδημία άκρως μολυσματικής νόσου όπως ο Έμπολα αποτελεί άσκηση στον έλεγχο μολύνσεων. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που διαχειρίζονται τους νεκρούς πρέπει:

- ★ να κατανοούν τη νόσο, τον οργανισμό που την προκαλεί, και τους τρόπους μετάδοσής της,
- ★ να γνωρίζουν τις σωστές διαδικασίες διαχείρισης των πιθανόν μολυσμένων πτώματων, συμπεριλαμβανομένων και των μεθόδων περιβολής και αφαίρεσης του προσωπικού προστατευτικού εξοπλισμού (ΠΠΕ),
- ★ να έχουν την απαραίτητη αυτοπειθαρχία ώστε να ακολουθούν τις διαδικασίες κατά γράμμα χωρίς καμία εξαίρεση.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι απαραίτητη η εκπαίδευση.

Κατανοώντας τις μολυσματικές νόσους – η νόσος του ιού Έμπολα

Όσον αφορά στα ξεσπάσματα μολυσματικών νόσων, είναι απαραίτητο να κατανοούμε τον τρόπο μετάδοσης της νόσου. Μερικές ασθένειες μεταδίδονται μέσω του αέρα, ενώ άλλες μεταδίδονται μέσω της άμεσης επαφής με σωματικά υγρά. Η κατανόηση του τρόπου μετάδοσης θα βοηθήσει τα σώματα άμεσης επέμβασης να προστατευτούν ενάντια στην ασθένεια.

Κάποιοι παθογόνοι μικροοργανισμοί που προκαλούν ασθένειες πεθαίνουν σύντομα αφού απομακρυνθούν από το νεκρό σώμα, μειώνοντας έτσι τον κίνδυνο μετάδοσης της νόσου στους ζώντες. Ωστόσο, υπάρχουν μερικές νόσοι οι οποίες συνεχίζουν να δημιουργούν προβλήματα ακόμα και μετά το θάνατο των ατόμων που έχουν προσβληθεί. Μία από αυτές είναι η νόσος του ιού Έμπολα.

Η Νόσος του Ιού Έμπολα (Ebola Virus Disease – EVD), γνωστή παλαιότερα ως Αιμορραγικός Πυρετός Έμπολα, ανήκει στην Κατηγορία 4 των βιολογικών παραγόντων που προκαλούν μολυσματικές νόσους. Τα παθογόνα στην Κατηγορία 4 “συνήθως προκαλούν σοβαρές ασθένειες στους ανθρώπους ή τα ζώα οι οποίες μπορούν να μεταδοθούν εύκολα, άμεσα ή έμμεσα. Συνήθως δεν υπάρχουν διαθέσιμες αποτελεσματικές θεραπείες και προληπτικά μέτρα”.¹⁰ Η νόσος αυτή μεταδίδεται μέσω της άμεσης επαφής με τα σωματικά υγρά ενός ατόμου ή πτώματος που είναι φορέας της. Ο ιός μπορεί να επιβιώσει στην

επιφάνεια του σώματος και σε σεντόνια που έχουν μολυνθεί από σωματικά υγρά για αρκετές μέρες. Έχει συμβεί να μολυνθούν με Έμπολα άτομα που διαχειρίζονταν σορούς καθώς τα σωματικά υγρά των τελευταίων ήρθαν σε επαφή με εκδορές ή βλεννογόνους των ατόμων που τα διαχειρίζονταν και μπόρεσαν να τα μολύνουν. Συνεπώς, είναι σημαντικό να έχουμε επίγνωση των σοβαρών κινδύνων που ενέχονται σε τέτοιες περιπτώσεις και να φοράμε πλήρη προστατευτικό εξοπλισμό όταν διαχειριζόμαστε πτώματα. Η επίγνωση και η προετοιμασία απαιτούν εκπαίδευση πάνω στις νόσους που εντάσσονται σε αυτήν την κατηγορία παθολογιών και στο πώς πρέπει να διαχειρίζονται οι νεκροί.

Προσωπικός προστατευτικός εξοπλισμός (ΠΠΕ)

Το παρόν αποτελεί μια σύντομη εισαγωγή σε κάποιες βασικές συστάσεις σχετικά με τη χρήση του ΠΠΕ κατά τη διαχείριση πτωμάτων που μπορεί να φέρουν παθογόνα Κατηγορίας 4.¹⁰ Ωστόσο, τα άτομα που διαχειρίζονται πτώματα θα πρέπει να έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση υπό στενή επίβλεψη πριν χρησιμοποιήσουν τον εξοπλισμό αυτό.

Κατά τη διαχείριση των σορών που μπορεί να φέρουν παθογόνα Κατηγορίας 4, όλα τα άτομα που διαχειρίζονται τις σορούς θα πρέπει:

1. Να φροντίζουν ώστε οι βλεννογόνοι των ματιών, του στόματος, και της μύτης τους να είναι πλήρως καλυμμένοι με τον ΠΠΕ.
2. Να χρησιμοποιούν προστατευτικό κάλυμμα προσώπου ή προστατευτικά γυαλιά.
3. Να φορούν ιατρική/χειρουργική μάσκα ανθεκτική στα υγρά, με δομικό σχεδιασμό που δε θα κολλάει σε /παρεμποδίζει το στόμα (π.χ. με μορφή ράμφους πάπιας ή σχήμα κούπας).
4. Να φορούν διπλά γάντια νιτριλίου (όχι λατέξ).
5. Να φορούν προστατευτικό εξοπλισμό σώματος σε συνδυασμό με τα κανονικά ρούχα εργασίας (π.χ. τη χειρουργική ποδιά).
 - * Αυτός ο προστατευτικός εξοπλισμός σώματος θα πρέπει να είναι ή ιατρική/χειρουργική ποδιά μιας χρήσης και απλή ποδιά, ή ολόσωμη φόρμα μιας χρήσης και απλή ποδιά. Η ιατρική/χειρουργική ποδιά ή η φόρμα μιας χρήσης θα πρέπει να είναι κατασκευασμένες από υλικό το οποίο να έχει ελεγχθεί ως προς την ανθεκτικότητά του ενάντια στην εισχώρηση αίματος ή άλλων σωματικών υγρών ή στα παθογόνα που μεταδίδονται μέσω του αίματος.
 - * Η επιλογή απλής ποδιάς θα πρέπει να είναι, με σειρά προτεραιότητας: αδιάβροχη ποδιά μιας χρήσης, και αν αυτή δεν είναι διαθέσιμη, τότε επαναχρησιμοποιούμενη αδιάβροχη ποδιά υψηλής αντοχής, υπό την προϋπόθεση ότι θα καθαρίζεται και θα απολυμαίνεται μετά από κάθε χρήση.
6. Να φορούν αδιάβροχες μπότες (π.χ. λαστιχένιες).
7. Να φορούν προστατευτικό κεφαλής που να καλύπτει ολόκληρο το κεφάλι και το λαιμό. Το προστατευτικό κεφαλής θα πρέπει να είναι ανεξάρτητο από την ποδιά/τη φόρμα ώστε να μπορεί να αφαιρεθεί ξεχωριστά.

(Οι τεχνικές προδιαγραφές περιέχονται στον Οδηγό Σύντομων Συμβουλών του Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας πάνω στον ΠΠΕ στο πλαίσιο της αντιμετώπισης ξεσπάσματος φιλοϊικής/νηματοϊικής (filovirus) νόσου, που εκδόθηκε τον Οκτώβριο του 2014.¹¹)

Ασφαλής διαχείριση και ταφή

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας έχει αναπτύξει ένα πρωτόκολλο για την ασφαλή διαχείριση, συμπεριλαμβανομένης και της ταφής, των θυμάτων πιθανού κρούσματος της νόσου του ιού Εμπολα.¹² Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να εφαρμόζονται από οποιονδήποτε διαχειρίζεται τη συγκεκριμένη σορό, για όσο

σύνομη διάρκεια και αν είναι, ή όποιον συμμετέχει στη μετακίνηση ή την ταφή της. **Η διαχείριση αυτού του είδους των πτωμάτων θα πρέπει να γίνεται αποκλειστικά από εκπαιδευμένο προσωπικό.**

Η διαδικασία αυτή είναι πολύ ευαίσθητη για την οικογένεια και την κοινότητα του θανόντος. Μπορεί να αποτελέσει πηγή προβλημάτων ή ακόμα και ανοιχτής σύγκρουσης. Πριν ξεκινήσει η οποιαδήποτε διαδικασία θα πρέπει να έχει προετοιμαστεί η οικογένεια, να έχει εξηγηθεί η διαδικασία ταφής και όλα τα βήματα που θα ακολουθηθούν, κυρίως όσον αφορά στην αξιοπρέπεια και το σεβασμό του νεκρού. Αφού η οικογένεια έχει κατανοήσει τα πάντα και έχει δώσει τη συγκατάθεσή της, τότε μπορεί να λάβει χώρα η ταφή. Καμία ταφή δε θα πρέπει να λάβει χώρα αν δεν έχει ληφθεί προηγουμένως η συγκατάθεση της οικογένειας.

Συνοπτικά, η διαδικασία περιλαμβάνει τα εξής:¹³

<p>1. Πριν την αναχώρηση:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σύνθεση ομάδας και προετοιμασία των απολυμαντικών 	<p>Κάθε ομάδα:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4 μεταφορείς, όλοι περιβεβλημένοι με πλήρη ΠΠΕ • 1 άτομο να διενεργεί τους ψεκασμούς, με πλήρη ΠΠΕ • 1 επόπτης προστασίας – χωρίς ΠΠΕ • 1 διαμεσολαβητής με την κοινότητα – χωρίς ΠΠΕ
<p>2. Συγκέντρωση όλου του απαραίτητου εξοπλισμού πριν την άφιξη στο σπίτι του νεκρού</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ειδικόι σάκοι περισυλλογής πτωμάτων • Υγιεινή των χεριών • ΠΠΕ • Διαχείριση αποβλήτων
<p>3. Άφιξη: Ετοιμασίες για την ταφή σε συνεργασία με την οικογένεια στο σπίτι του νεκρού· εκτίμηση κινδύνων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Χαιρετίστε την οικογένεια χωρίς να φοράτε τον ΠΠΕ • Προσφέρετε συλλυπητήρια· αναζητήστε τον εκπρόσωπο της οικογένειας. Συζητήστε επί της οργάνωσης της ταφής • Εξηγήστε τις διαδικασίες ασφαλείας • Αν η οικογένεια διαθέτει φέρετρο, ορίστε ποια μέλη της οικογένειας θα το μεταφέρουν • Επιβεβαιώστε ότι έχει όντως σκαφτεί ο τάφος·- αν όχι, οργανώστε την εκσκαφή
<p>4. Περιβολή του ΠΠΕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Φορέστε τον ΠΠΕ ενώπιον της οικογένειας
<p>5. Τοποθέτηση της σορού στον ειδικό σάκο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Στο σπίτι εισέρχονται τουλάχιστον 2 μέλη της ομάδας • Τοποθετήστε τον ειδικό σάκο στο πλάι του νεκρού και ανοίξτε τον • Σηκώστε τη σορό από τα χέρια και τα πόδια και τοποθετήστε τη στον ειδικό σάκο • Κλείστε τον σάκο • Απολυμάνετε το εξωτερικό του σάκου
<p>6. Τοποθέτηση της σορού σε φέρετρο, όπου το απαιτεί η εκάστοτε παράδοση· αν δεν υπάρχει διαθέσιμο, μεταφέρετε τη σορό στο κρεματόριο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Τοποθετήστε τον ειδικό σάκο με τη σορό στο φέρετρο • Τοποθετήστε ρούχα και αντικείμενα, σύμφωνα με τις επιθυμίες της οικογένειας, στο φέρετρο • Επιτρέψτε σε κάποιο μέλος της οικογένειας, το οποίο θα πρέπει να φοράει γάντια, να κλείσει το φέρετρο • Απολυμάνετε το φέρετρο • Σεβαστείτε το χρόνο που χρειάζεται η οικογένεια για να πενήσει
<p>7. Συλλογή των λερωμένων αντικειμένων, απολύμανση ή καύση αυτών αν είναι απαραίτητο, και καθαρισμός και απολύμανση του περιβάλλοντος χώρου (δωμάτια, σπίτι), φωνώντας τον ΠΠΕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Καθαρίστε με απορρυπαντικό και στη συνέχεια απολυμάνετε όλα τα δωμάτια και τους λουτούς χώρους του σπιτιού που μπορεί να έχουν μολυνθεί από τον νεκρό. Ιδιαίτερη προσοχή στα σημεία που μπορεί να λερώθηκαν από σωματικά υγρά (π.χ. αίμα, ρινικές εκκρίσεις, πτύελα, ούρα, κόπρανα και εμετός) • Συλλέξτε και πετάξτε οποιαδήποτε αιχμηρά αντικείμενα που μπορεί να χρησιμοποιήθηκαν στον ασθενή σε ένα στεγανό και ανθεκτικό στη διάτρηση δοχείο • Με τη συγκατάθεση της οικογένειας, όποια αντικείμενα, ρούχα, και κλινοσκεπάσματα έχουν λερωθεί με τα σωματικά υγρά του νεκρού θα πρέπει να καούν σε κάποια απόσταση από το σπίτι. Αντικαταστήστε τα σεντόνια, τα στρώματα, τις ψάθες, κλπ. με νέα • Απολυμάνετε οποιαδήποτε άλλα αντικείμενα μπορεί να έχουν μολυνθεί από τον νεκρό <p>Στο τέλος αυτού του βήματος, όλα τα προσωπικά αντικείμενα του νεκρού έχουν καεί, βρίσκονται στο φέρετρο, ή σε σάκο που έχει απολυμανθεί, και όλα τα σημεία του σπιτιού που υπάρχει πιθανότητα να έχουν μολυνθεί έχουν απολυμανθεί.</p>

8. Αφαίρεση του ΠΠΕ από την ομάδα διαχείρισης της ταφής	<ul style="list-style-type: none"> • Καθοδηγήστε την απολύμανση όποιων μελών της οικογένειας φορούν ΠΠΕ • Απολυμάνετε τον επαναχρησιμοποιούμενο ΠΠΕ (π.χ. λαστιχένιες μπότες) της ομάδας • Αποθέστε τον ΠΠΕ μιας χρήσης στον κατάλληλο σάκο αποβλήτων, ακολουθώντας τα προτεινόμενα βήματα • Φροντίστε την υγιεινή των χεριών • Μαζέψτε τον επαναχρησιμοποιούμενο εξοπλισμό που έχει απολυμανθεί σε μια σακούλα σκουπιδιών <p>Στο τέλος αυτού του βήματος, τα μέλη της ομάδας έχουν αφαιρέσει τον ΠΠΕ τους και ολοκληρώσει την υγιεινή των χεριών τους</p>
9. Μεταφορά του φέρετρου ή του ειδικού σάκου με το πτώμα από το σπίτι στο νεκροταφείο	<ul style="list-style-type: none"> • Αν το φέρετρο δεν έχει λερωθεί από τον νεκρό, επαρκούν τα γάντια οικιακής χρήσης για τη μεταφορά του • Το πίσω μέρος ενός κατάλληλου αυτοκινήτου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νεκροφόρα • Πρέπει να δείχνετε σεβασμό και να δώσετε στους οικείους χρόνο να πενήθρουν • Κάποια μέλη της οικογένειας μπορούν να συνοδεύουν το φέρετρο στη διαδρομή, αλλά όχι στην καμπίνα που έχει καθοριστεί για την ομάδα ταφής • Θα πρέπει να σέβεστε τις τυπικές μορφές εκδήλωσης του θρήνου – φωνές/κλάματα/τραγούδια <p>Στο τέλος αυτού του βήματος, το φέρετρο οδεύει προς το νεκροταφείο</p>
10. Ταφή στο νεκροταφείο και συμμετοχή της κοινότητας σε προσευχή, καθώς αυτό εκτονώνει τις εντάσεις και δημιουργεί μια ήρεμη ατμόσφαιρα	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μεταφορείς, φορώντας γάντια οικιακής χρήσης, παίρνουν το φέρετρο και το χαμηλώνουν στον τάφο. • Τοποθετήστε τις σακούλες με ρούχα και αντικείμενα στον τάφο • Σεβαστείτε τα πολιτισμικά ήθη και έθιμα (π.χ. το άνοιγμα ενός κλειστού φέρετρου ώστε να μπορέσει να βγει το πνεύμα του νεκρού, χρόνος για προσευχές και ομιλίες, το σκέπασμα του τάφου από τα μέλη της οικογένειας) • Τοποθετήστε ένα μόνιμο αναγνωριστικό στον τάφο • Συγκεντρώστε και τοποθετήστε τα γάντια οικιακής χρήσης σε σάκο αποβλήτων προς απολύμανση • Αφού αφαιρέσετε τα γάντια, φροντίστε την υγιεινή των χεριών
11. Επιστροφή στο νοσοκομείο	<ul style="list-style-type: none"> • Καύση του εξοπλισμού μιας χρήσης • Απολύμανση και στέγνωμα του επαναχρησιμοποιούμενου εξοπλισμού • Καθαρισμός και απολύμανση της νεκροφόρας, ιδιαίτερα το σημείο στο οποίο βρισκόταν το φέρετρο (ή ο ειδικός σάκος με το πτώμα)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ

Το παρόν παράρτημα περιλαμβάνει μελέτες και συστάσεις ως προς την αντιμετώπιση των βασικών ζητημάτων σχετικά με την επιλογή ενός χώρου ταφής για τη βραχυπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη φύλαξη σορών μετά από καταστροφές. Σε εξαιρετικές συνθήκες, μπορεί να αποδειχθεί αδύνατο να τις ακολουθήσετε όλες. Σε περίπτωση επιδημίας μολυσματικής νόσου, θα πρέπει να αναζητήσετε περαιτέρω συμβουλές από ειδικούς.

Κριτήρια / Κίνδυνοι που πρέπει να ληφθούν υπόψη	Μέτρα
Μόλυνση του πόσιμου νερού από σορούς σε αποσύνθεση	<ol style="list-style-type: none"> 1. Το νερό μπορεί να μολυνθεί από θαμμένες σορούς, μέσω μικροοργανισμών που εκπλύνονται σε μεγάλες συγκεντρώσεις στο πόσιμο νερό. Οι μικροοργανισμοί αυτοί προϋπήρχαν στα σώματα τη στιγμή του θανάτου. Ωστόσο, δεν έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία περιπτώσεις επιδημιών ή διαδεδομένων εστιών νόσων που είχαν ως αδιαμφισβήτητο αίτιο τέτοιου είδους διαρροή από τα νεκροταφεία.^{14,15} 2. Διατηρήστε μια ασφαλή απόσταση ανάμεσα στον χώρο ταφής και στις πηγές πόσιμου νερού, τις γεωτρήσεις, και τα πηγάδια (250m*). 3. Διατηρήστε μια ασφαλή απόσταση ανάμεσα στον χώρο ταφής και οποιουδήποτε είδους πηγή νερού ή υδάτινη οδό (30m*), καθώς και από αγροτικούς αποστραγγιστικούς αγωγούς (10m*). 4. Οι σοροί πρέπει να θάβονται πάνω από τη στάθμη του υδροφόρου ορίζοντα. 5. Μια ζώνη απομόνωσης με βαθύρριζη βλάστηση γύρω από το χώρο ταφής βοηθά στην εξάλειψη των μικροοργανισμών και των προϊόντων αποσύνθεσης.¹⁶ 6. Τα φέρετρα θα πρέπει να είναι κατασκευασμένα από υλικά που αποσυντίθενται γρήγορα και δεν απελευθερώνουν μη αποδομήσιμα χημικά υποπροϊόντα στο περιβάλλον.¹⁴ <p>*Οι αποστάσεις μπορεί να ποικίλουν ανάλογα με τα τοπικά γεωλογικά και υδρολογικά χαρακτηριστικά του εδάφους.</p>
Πτωματοφάγα ζώα	<ul style="list-style-type: none"> • Η σορός θα πρέπει να καλύπτεται από ένα παχύ στρώμα χώματος (90cm –1,2m) ώστε να μην μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτό πτωματοφάγα ζώα. • Με την περίφραξη του χώρου μπορεί να αποφευχθεί η πρόσβαση μεγάλων πτωματοφάγων ζώων σε αυτόν.
Τοπογραφία	<ul style="list-style-type: none"> • Τα νεκροταφεία βρίσκονται συνήθως σε υπερυψωμένο έδαφος, υψηλότερα από τη γύρω περιοχή ώστε να προστατεύονται τα υπόγεια ύδατα. • Αν το επιλεγμένο σημείο είναι επίπεδο, θα πρέπει να έχει αποκλειστεί ο κίνδυνος πλημμύρας. Οι πλαγιές και οι λόφοι μπορεί να υποστούν κατολισθήσεις και να είναι πιο δύσκολο να διαμορφωθούν κατάλληλα. • Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ζητηθεί γεωλογική και υδρολογική γνωμοδότηση πριν τη δημιουργία ενός νεκροταφείου.

Πολιτισμικά και θρησκευτικά ζητήματα	<ul style="list-style-type: none">• Τα τελετουργικά της κηδείας διαφέρουν σημαντικά εντός και ανάμεσα στις κοινότητες. Ο χώρος ταφής θα πρέπει να επιτρέπει στους πενθούντες να τιμήσουν τους νεκρούς κατά τις επιθυμίες τους.¹⁵• Το τελικό σημείο ταφής κάθε πτώματος θα πρέπει να σημαίνεται στην επιφάνεια του εδάφους.• Όσον αφορά σε ανθρώπινα μέλη που δεν έχουν ταυτοποιηθεί (π.χ. από διαμελισμένα πτώματα), μπορεί να συμφωνηθεί η δημιουργία ενός κήπου/μνημείου εις μνήμη του νεκρού με την οικογένειά του.
Νομικά ζητήματα	<ul style="list-style-type: none">• Σε πολλές χώρες υπάρχει ένα νομικό πλαίσιο σχετικά με τη δημιουργία νεκροταφείων (νόμοι περί της δημόσιας υγείας, περιβαλλοντικοί νόμοι, νόμοι περί της διαχείρισης και προστασίας του νερού, κατασκευαστικοί νόμοι, νόμοι περί των νεκροταφείων, νόμοι προστασίας της ιδιωτικότητας).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΥΝ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ DNA ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

Η ταυτοποίηση ανθρώπων θα πρέπει να προσεγγίζεται ολιστικά, κάνοντας χρήση όλων των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων ώστε να ταυτοποιούμε τους νεκρούς μετά από μια καταστροφή. Αν κάνουμε χρήση τεχνολογίας DNA ώστε να μπορέσουμε να ταυτοποιήσουμε μεγάλο αριθμό σορών μετά από μια καταστροφή, τότε θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας τα παρακάτω. Το προφίλ DNA αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόοδο της ιατροδικαστικής επιστήμης μετά την ανακάλυψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων. Όσο ισχυρή μέθοδος και αν είναι σε μεμονωμένες περιπτώσεις, η χρήση του DNA για να ταυτοποιήσουμε μεγάλο αριθμό πτωμάτων μετά από μια καταστροφή αποτελεί ένα πολύπλοκο ζήτημα και απαιτεί την επιτυχή εφαρμογή των παρακάτω διαδικασιών.¹⁷

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ	ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΗ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ
Ορίζεται ένας μοναδικός κωδικός αναφοράς για κάθε σορό, οι σοροί εξετάζονται σύμφωνα με το παρόν εγχειρίδιο, καταγράφονται τα ευρήματα, και οι σοροί φυλάσσονται έτσι ώστε να είναι δυνατός ο εντοπισμός τους και η πρόσβαση σε αυτές.	<p>Η διαδικασία αυτή επιτρέπει την ανάκτηση συγκεκριμένων σορών με ιδιαίτερα, πιθανόν ταυτοποιητικά χαρακτηριστικά ή ευρήματα, ή των οποίων το προφίλ DNA αντιστοιχίζεται αργότερα με βιολογικούς συγγενείς ενός αγνοουμένου, για</p> <ul style="list-style-type: none"> • περαιτέρω εξέταση, ή • παράδοση της σορού στους συγγενείς ώστε να την θάψουν, ή • δίνει τη δυνατότητα τοποθέτησης επιτύμβιου αναγνωριστικού με το σωστό όνομα, αν η σορός έχει ήδη ταφεί και δε γίνεται να μετακινηθεί.
Συλλέγεται δείγμα από τη σορό από το οποίο μπορεί να γίνει εξαγωγή DNA (π.χ. μυσ, οστό, νύχι ποδιού).	Δίνεται η δυνατότητα ανάλυσης του DNA προφίλ του νεκρού.
Το δείγμα ασφαλιζεται, του τοποθετείται ετικέτα (που περιλαμβάνει τον μοναδικό κωδικό αναφοράς της σορού), και αποθηκεύεται ώστε να ανασταλεί η αλλοίωσή του, βεβαιώνεται η παράδοση - παραλαβή του, και είναι διαθέσιμο για την ανάλυση DNA.	Αυτό βελτιστοποιεί τη δυνατότητα ανάλυσης του DNA από το δείγμα ελαχιστοποιώντας την αλλοίωση του δείγματος. Όταν βρίσκεται το προφίλ και οδηγεί σε αντιστοίχιση, δίνει τη δυνατότητα αξιόπιστης αναγωγής του προφίλ σε μια συγκεκριμένη σορό.
Διατίθεται μια λίστα με τα ονόματα των αγνοουμένων μαζί με πληροφορίες σχετικά με τα άτομα αυτά πριν από το θάνατό τους σύμφωνα με το παρόν εγχειρίδιο.	Χωρίς μια λίστα αγνοουμένων είναι αδύνατο να επιτευχθεί μεγάλος αριθμός ταυτοποιήσεων (ακόμα και με ολοκληρωμένες διαδικασίες Ταυτοποίησης Θυμάτων Καταστροφών – DVI), ακόμα και αν πραγματοποιηθεί ανάλυση DNA των νεκρών. Χωρίς τη λίστα είναι πιο δύσκολο να πάρουμε δείγματα αναφοράς DNA από συγγενείς. Χωρίς πληροφορίες σχετικά με ένα άτομο πριν από το θάνατό του είναι αδύνατο να επαληθεύσουμε την όποια αντιστοίχιση DNA με άλλες πληροφορίες.

<p>Λειτουργεί ένα σύστημα το οποίο έχει σχεδιαστεί για να δίνει τη δυνατότητα στους συγγενείς των αγνοουμένων και αυτών που θεωρούνται νεκροί να παρέχουν ένα βιολογικό δείγμα αναφοράς.</p>	<p>Χωρίς τα κατάλληλα δείγματα αναφοράς (τα οποία ποικίλουν ανάλογα με τις συνθήκες και τα συστήματα ανάλυσης) δεν θα μπορέσει να πραγματοποιηθεί μεγάλος αριθμός ταυτοποιήσεων που οφείλεται στο DNA, γιατί η στατιστική αξιοπιστία των αντιστοιχίσεων θα είναι ανεπαρκής.</p>
<p>Εντοπίστε τα εργαστήρια που έχουν τη δυνατότητα διαχείρισης ενός μεγάλου αριθμού δειγμάτων (από τις σορούς), καθώς και μεγάλου αριθμού βιολογικών δειγμάτων από τους συγγενείς, και επικοινωνήστε με αυτά. Τα δείγματα που λαμβάνονται από τα θύματα και από τις οικογένειές τους θα πρέπει να επεξεργάζονται σε ξεχωριστούς χώρους αν είναι να χρησιμοποιηθεί ένα εργαστήριο για όλα τα δείγματα.</p>	<p>Μπορεί να μην υπάρχουν διαθέσιμα εργαστήρια στη χώρα. Η αποστολή των δειγμάτων σε χώρες του εξωτερικού μπορεί να δημιουργήσει επιπρόσθετα ψυχοκοινωνικά, πολιτικά, και πρακτικά ζητήματα για τους συγγενείς και τις αρχές.</p>
<p>Θεσπίστε ένα πλαίσιο για την εκτίμηση των δεδομένων DNA το οποίο να λαμβάνει υπόψη τον αριθμό των αγνοουμένων και να θέτει στατιστικά όρια για τις αντιστοιχίσεις με βάση το DNA.</p> <p>Εξασφαλίστε ότι υπάρχει το κατάλληλο λογισμικό διαθέσιμο, μαζί με ισχυρά πρωτόκολλα, για τις συγκρίσεις των δύο ομάδων δειγμάτων (θύματα και συγγενείς).</p>	<p>Μια αποτυχία στο σημείο αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα λανθασμένες ταυτοποιήσεις (πιθανόν πολυάριθμες), υπονομεύοντας έτσι όλη τη διαδικασία ταυτοποίησης.</p>
<p>Θα πρέπει να έχουμε μια καλή εικόνα των ποσών που χρειάζονται ώστε να χρηματοδοτηθούν τα παραπάνω, και να βρούμε μια πηγή χρηματοδότησης.</p>	<p>Σε περιπτώσεις καταστροφών μεγάλου μεγέθους, τα απαραίτητα ποσά πιθανότατα θα υπερβαίνουν τις δυνατότητες πολλών κυβερνήσεων.</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΟΡΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΜΕ ΜΑΖΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ

Οι οικογένειες επισκεπτών, ή κατοίκων που είναι πολίτες άλλων χωρών, θα αναζητούν απεγνωσμένα πληροφορίες για το τι έχουν απογίνει. Όπως διατυπώνεται στο ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης της Ιντερπόλ (Interpol General Assembly resolution) AGN/65/res/13, “οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να μη χάνουν την ταυτότητά τους μετά το θάνατο”.¹⁸ Το να μάθουν νέα για το θάνατο ενός συγγενή και να παραλάβουν τη σορό του είναι εξίσου σημαντικό και για τις οικογένειες άλλων χωρών όσο είναι και για αυτές της δικής μας χώρας. Συνεπώς, σε μια περίπτωση καταστροφής που καταλήγει σε μαζικές απώλειες, είναι λογικό η συνολική διαδικασία διαχείρισης των νεκρών να περιλαμβάνει και μέτρα σχετικά με τις σορούς των αλλοδαπών μετά την ταυτοποίησή τους.

Η συγκεκριμένη αρχή είναι εύκολο να διατυπωθεί αλλά δύσκολο να εφαρμοστεί. Σε τελική ανάλυση, ο αποτελεσματικότερος τρόπος να λυθεί το ζήτημα της ταυτοποίησης των σορών που ανήκουν σε αλλοδαπούς είναι η ταυτοποίηση όλων των προσώπων που αποβίωσαν στην καταστροφή. Υπάρχουν κάποιον που θεωρούν πως η διαδικασία διαχωρισμού των γηγενών από τους αλλοδαπούς μπορεί να λάβει χώρα πριν από τη διαδικασία ταυτοποίησης. Στην πραγματικότητα, αυτό συνήθως δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί αξιόπιστα. Αν το κατανοήσουμε αυτό, η αντιμετώπιση της καταστροφής θα απλοποιηθεί και θα αποφευχθούν οι όποιες διακρίσεις.

Δε θα πρέπει να επιτραπεί η πίεση για να δοθεί προτεραιότητα στην εύρεση των αλλοδαπών να στρεβλώσει τις προτεραιότητες της τοπικής συστηματικής προσέγγισης προς την ταυτοποίηση όλων των νεκρών. Για παράδειγμα, κανονικά δε θα έπρεπε να είναι παρούσα στο σημείο μια ομάδα άλλης χώρας η οποία να έχει ως μοναδικό σκοπό τη διαχείριση των σορών που θεωρούν πως προέρχονται από τη χώρα τους. Η βοήθεια από άλλες χώρες θα πρέπει να διατίθεται για τη συνολική διαχείριση των νεκρών. Βάσει αυτού, και σε περίπτωση που βρεθούν αλλοδαποί, ίσως είναι λογικό να συμμετέχει στη διαχείριση μια ομάδα από την χώρα από την οποία προέρχονται οι αλλοδαποί, η οποία θα βρίσκεται υπό την καθοδήγηση των τοπικών υπευθύνων.

Όσον αφορά τη συνολική διαχείριση των νεκρών όπως περιγράφεται στο Σχέδιο Διαχείρισης Μαζικών Απωλειών, θα πρέπει να περιλαμβάνεται ένα βήμα που να περιγράφει συνοπτικά τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται αν διαπιστωθεί ότι κάποια από τις σορούς ανήκει σε αλλοδαπό. Οι διαδικασίες αυτές θα πρέπει να καθορίζονται εκ των προτέρων, και θα μπορούν να συμπεριλαμβάνουν την Ιντερπόλ ή το διπλωματικό σώμα/τις πρεσβείες ξένων χωρών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

- ¹ Tidball-Binz, M. Managing the dead in catastrophes: guiding principals and practical recommendations for first responders. *International Review of the Red Cross*. 2007, 89 (866): 421-442.
- ² Principles of good DVI governance. *Interpol Disaster Victim Identification*. Lyon: Interpol. (<http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Forensics/DVI>).
- ³ The cluster approach. *Humanitarian response*. Geneva: United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (<https://www.humanitarianresponse.info/en/coordination/clusters>).
- ⁴ de Goyet C. Epidemics caused by dead bodies: a disaster myth that does not want to die. *Rev Panamericana de Salud Pública* 15(5):297-9. (http://publications.paho.org/english/editorial_dead_bodies.pdf).
- ⁵ Douceron H, Deforges L, Gherardi R, Sobel A, Chariot P. Long-lasting postmortem viability of human immunodeficiency virus: a potential risk in forensic medicine practice. *Forensic Sci Int*. 1993;60:61-66.
- ⁶ Ebola virus disease. Fact sheet No. 103. Geneva: World Health Organization; August 2015. (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs103/en/>).
- ⁷ Forensic Human Identification. *International Committee of the Red Cross*, 2013. (<https://www.icrc.org/en/publication/4154-forensic-identification-human-remains>).
- ⁸ Haglund WD, Connor M, Scott DD. The archaeology of contemporary mass graves. *Historical Archaeology*. 2001;35(1 Archaeologists as forensic investigators: defining the role):57-69.
- ⁹ PAHO/WHO Resolution on the International Transportation of Human Remains. 1966. (<http://iris.paho.org/xmlui/bitstream/handle/123456789/2177/CD16.R36en.pdf?sequence=1>).
- ¹⁰ Laboratory biosafety manual, third edition. Geneva: World Health Organization; 2004. (<http://www.who.int/csr/resources/publications/biosafety/Biosafety7.pdf?ua=1>).
- ¹¹ Personal protective equipment in the context of filovirus disease outbreak response. Rapid advice guideline. Geneva: World Health Organization; October 2014. (<http://who.int/csr/resources/publications/ebola/ppe-guideline/en/>).
- ¹² Field situation: how to conduct safe and dignified burial of a patient who has died from suspected or confirmed Ebola virus disease. Geneva: World Health Organization; October 2014. (<http://who.int/csr/resources/publications/ebola/safe-burial-protocol/en/>).
- ¹³ How to conduct safe and dignified burial of a patient who has died from suspected or confirmed Ebola virus disease. World Health Organization. 2014. (http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/137379/1/WHO_EVD_GUIDANCE_Burials_14.2_eng.pdf?ua=1).
- ¹⁴ The impact of cemeteries on the environment and public health. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 1998.

¹⁵ Young CP, Blackmore KM, Leavens A, Reynolds PJ. Pollution potential of cemeteries. Bristol: Environment Agency; 2002.

¹⁶ Dent BB. The hydrogeological context of cemetery operations and planning in Australia. (Thesis). Vol 1. Sydney: 2002.

¹⁷ Missing people, DNA analysis and identification of human remains: A guide to best practice in armed conflicts and other situations of armed violence. Second Edition. International Committee of the Red Cross, 2009. (<https://www.icrc.org/en/publication/4010-missing-people-dna-analysis-and-identification-human-remains-guide-best-practice>).

¹⁸ Disaster victim identification. Interpol Resolution No. AGN/65/RES/13 of the Sixty-fifth Interpol General Assembly, Antalya, 23–29 October 1996. (<http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Structure-and-governance/General-Assembly-Resolutions/Resolutions-1990-to-1999/1996-AGN65>).

Όλες οι διαδικτυακές αναφορές ήταν ενεργές τη στιγμή της δημοσίευσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας – World Health Organization
<http://www.who.int/en/>

Παναμερικανικός Οργανισμός Υγείας – Pan American Health Organization
<http://www.paho.org/hq/>

Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού – International Committee of the Red Cross
<http://www.icrc.org>

Διεθνής Ομοσπονδία του Ερυθρού Σταυρού και της Ερυθράς Ημισελήνου – International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies
<http://www.ifrc.org/>

Interpol
<http://www.interpol.int/>

